

1 · 2021

Журнал 1925 йилдан чиқа бошлаган

*Ижтимоий-сиёсий, илмий-бадний,
маданий-маърифий, безакли журнал*

УШБУ СОНДА:

*Савдо-саноат палатаси –
тадбиркорлар мададкори.*

* * *

Ўзбекистон – кўпмиллатли мамлакат.

* * *

*Халқ билан мулоқот тизими нақадар
ҳаётий экани оғир ва мураккаб
2020 йилда янада яққол намоён бўлди.*

* * *

*Мамлакатимизда Алишер Навоий
таваллудининг 580 йиллиги кенг
нишонламоқда.*

* * *

*Шоир Нодир Жонузоқнинг янги
шеърлари.*

* * *

*Ёш мақом ижрочилари Бобур Кенжаев ва
Миршод Элов мулоҳазалари.*

* * *

Китобдан илҳомланиб ёзилган ҳикоя.

* * *

*Шухрат Аббосов миллатпарвар
режиссёр эди.*

* * *

*Ўзбек ҳунармандлик мактаби:
анъана ва янгиликлар.*

* * *

*Ёш ёзувчи Нодирабегим Иброҳимова
ҳикояси.*

* * *

*Леонардо да Винчи ҳаётига оид
маълумотлар.*

МУҚОВАДА:

*1-бет: 2021 йил – Ёшларни қўллаб-қувватлаш
ва аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш йили.
Аҳмад ТЎРА фотоси.*

4-бет: Леонардо да Винчи. «Мона Лиза».

Муассис:
Ўзбекистон Республикаси
Маданият вазирлиги

«Guliston», «Teatr»,
«Moziydan sado» журналлари
бирлашган таҳририяти

Бош муҳаррир
Болтабой ШОДИЕВ

Бош муҳаррир ўринбосари:
Маматкул ҲАЗРАТҚУЛОВ
(Нашр учун масъул)

Жамоатчилик кенгаши:

Рустам АБДУЛЛАЕВ
Мирза АЗИЗОВ
Сойибжон БЕГМАТОВ
Ҳамидулла БОЛТАБОЕВ
Минҳожиддин МИРЗО
Муслиҳиддин МУҲИДДИНОВ
Озодбек НАЗАРБЕКОВ
Акмал НУР
Сирожддин САЙИД
Бахтиёр САЙФУЛЛАЕВ
Шухрат СИРОЖИДДИНОВ

Таҳририят:
Комил ЖОНТОЕВ
(Масъул котиб)
Манзура ШАМСИЕВА
Ўктам МИРЗАЁРОВ
Ҳулкар КУЗМЕТОВА
(Бўлим муҳаррирлари)
Нигина ИСМОИЛОВА
(Саҳифаловчи)
Анора ҲОЖИМАТОВА
(Мусахҳих)

Навбатчи муҳаррир:
Ўктам МИРЗАЁРОВ

Журнал Ўзбекистон Республикаси Президенти
Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий
коммуникациялар агентлиги томонидан 2020 йил
30 сентябрда рўйхатга олинган, гувоҳнома рақами 897719.
Журнал икки ойда бир марта нашр этилади.
Таҳририят ва муаллифлар фикри фарқланиши мумкин.
«Guliston» журналидан материаллар олинганда
манба кўрсатилиши шарт.
Хатларга ёзма жавоб қайтарилмайди. Таҳририят
ижодий ишларни таҳрир этишга ҳақли.
Обуна ва журналнинг етказилиши билан боғлиқ масалалар
бўйича 71-244-45-34 рақамига қўнғироқ қилишингиз мумкин.

Бичими 70x100. 1/8. Ҳажми 6 босма табоқ.
Буюртма № 7. Адади 4000 нусха.
Босмахонага 2021 йил 16 мартда топширилди.
Босишга 2021 йил 18 мартда рухсат этилди.
Таҳририят манзили: Тошкент – 100129,
Навоий кўчаси, 30-уй. Тел.: 71-244-45-34,
факс: 71-244-45-34
Реклама ва маркетинг бўлими: 99-888-11-46, 71-244-74-19

Журнал «SILVER STAR PRINT» МЧЖ
босмахонасида чоп этилди.
Манзил: Тошкент шаҳри, Учтепа тумани,
22-мавзе, 17-уй.

Web-site: Gulistonjurnali.uz
gulistonjurnali@mail.ru

2021 йил – ЁШЛАРНИ ҚўЛАБ-ҚУВВАТЛАШ ВА АҲОЛИ САЛОМАТЛИГИНИ МУСТАҲКАМЛАШ ЙИЛИ

ҒУРУР ВА ИФТИХОР

«Биз – ғурури баланд халқимиз. Бу, ҳеч шубҳасиз, катта бойлик. Аждодларимиз асрлар давомида асраб-авайлаб келган бу бойликни йўқотиб қўйсақ, келгуси авлодлар бизни асло кечирмайди. Аксинча, бу фазилатни халқимизни, миллатимизни бирлаштирадиган энг кучли тамойилга айлантиришимиз керак.

Негаки, ғурури баланд халқнинг кадр-қиммати ҳам баланд, маънавияти, иродаси кучли бўлади. Бундай халқ билан ҳар қандай буюк мақсадларга етиш мумкин.

Айнан ана шундай фазилатларимизга таяниб, биз бошқаларга эргашувчи эмас, аксинча, доимо эргаштирувчи халқ бўлиб келганмиз. Билим, маърифат, маданият билан бошқаларга ўрнатилганмиз. Бу – бизнинг қон-қонимизга, зоту зурриётимизга сингиб кетган, миллий қадриятимизга айланган фазилат».

Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг маънавий-маърифий ишлар тизимини тубдан такомиллаштириш, бу борада давлат ва жамоат ташкилотларининг ҳамкорлигини кучайтириш масалаларига бағишланган видеоселектор йиғилишидаги маърузасида айтилган бу фикрлар халқимизнинг, миллатимизнинг асл табиатини, феъл-атворини, ўзлигини аниқ белгилаб берган таъриф дейиш мумкин. Чунки халқимиз азал-азалдан ўз қадрини, шаънини, ор-номусини ҳамма нарсадан устун қўйиб келган, бу йўлда ҳатто жонидан кечса кечганки, аммо ортга чекинмаган, бировга бўйин эгмаган. Бунга узоқ ва шонли, бой тарихимиздан исталганча мисоллар келтиришимиз мумкин. Миллат шон-шухратини, шаъну шавкатини кўтариш, ор-номусини ҳимоя қилиш мақсадида фидойилик кўрсатиб, нафақат халқимиз тарихида, балки бутун инсоният тарихида ўчмас из қолдирган, қутлуғ номини мангуликка муҳрлаган аждодларимиз орасида турли соҳа вакиллари – олимлар, шоирлар, саркардалар, давлат арбобларидан тортиб оддий чўпонгача бўлган. Вужудимизда ўша буюк аждодларимиз қони гупириб тургани учун ҳам халқимиз не-не босқинлардан, жангу жадаллардан эсон-омон ўтиб келган.

Аждодларимиздан мерос бу фазилат, бу тамойил давлатимиз сиёсатининг ўзагини ташкил этиб, бутун фаолиятида қизил ип бўлиб ўтмоқда, дейиш ўринлидир. Бинобарин, турли босимлар, зуғумлар ва бошқа сабаблар туфайли унутилган кўплаб миллий ва диний қадриятларимиз истиклол йилларида тикланди, замон руҳига мос тарзда бойитилди, тўлдирилди, такомиллаштирилди. Бир қанча буюк аждодларимиз қадамжолари, мақбаралари обод қилинди. Сўнгги йилларда бу борадаги ишлар янада жадал тус олди, кўлами кенгайди. Хусусан, хорижий давлатларга олиб кетилган ёки турли сабаблар билан қолиб кетган миллий маданий меросимиз намуналари юртимизга олиб келинаётгани, пойтахтимизда Ислом цивилизацияси маркази бунёд этилаётгани каби хайрли ишлар ҳар қанча таҳсинга муносибдир. Чунки тарихимизни қанчалар кенг, чуқур ўргансак, буюк боболаримиз асарларини ўқисак, таҳлил қилсак, уларнинг шахсий ҳаётини, турмуш тарзини, фаолиятини ўргансак, шунчалар маънавий бойимиз, ғуруримиз янада юксалади. Шундай беназир алломаларнинг вориси эканлигимизни ўйлаб кўриб, ўз фаолиятимизни таҳлил қиламиз ва бир ишимиздан фахрлансак, биридан уяламиз. Зеро, барча ҳаракатимизни, гап-сўзларимизни ўша улў боболаримиз кўриб, эшитиб тургандай тасаввур қилсак, ҳар бир қадамимизни ўйлаб босар эдик. Бугун у ерда порахўрлик, бу ерда ака укани ёхуд эр хотинини пичоқлаб қўйгани, содда одамларни алдаб карточкасида пулини ечиб олгани, ёш қиз-жувонларни алдаб, хорижга фахш ишлар учун жўнатгани ва ҳоказо дилни ранжитадиган воқеалар ҳақида тез-тез гапирилмоқда, ёзилмоқда. Юмшоқ қилиб айтганда, бу ишлар бизга, дунёга ўзининг ҳалоллиги, мард ва олижаноблиги, илму маърифати билан донг таратган миллатимизга ярашадими?! Бундай хунук ишлардан Беруний, Ибн Сино, Хоразмий, Фарғоний, Насафий, Имом Бухорий, Термизий, Мотуридий, Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Алишер Навоий, Бобур Мирзо... яна кўплаб этагига намоз ўқиш даражасида пок бўлган буюк аждодла-

римизнинг руҳи чирқирамайдими?! Тилимизда уларни улўласагу амалда ўша зотларнинг тутимига, фаолиятига, ёзганларига зид ишлар қилсак... Буни нима деб аташ мумкин?!

Мана, нима учун Президентимиз маънавият-маърифат масалаларига доимо алоҳида эътибор қаратиб, деярли ҳар чиқишида бу мавзуга тўхталмоқда. Республика Маънавият ва маърифат кенгашига Президентимизнинг ўзи раҳбарлик қилмоқда, ҳудудларда ҳокимлар раҳбарлик қилиши топширилди. Чунки иқтисодий камчиликни тўғрилашнинг иложи топила, аммо маънавий таназзулни бартараф этиш қийин, жуда қийин, ўшанда ҳам неча ўн йиллар кетма-кет бўлади. Бу бир неча авлодни бой беришга олиб келиши мумкин. Давлатимиз раҳбарининг «Агар жамият ҳаётининг танаси иқтисодиёт бўлса, унинг жони ва руҳи – маънавиятдир» деган фикри ниҳоятда теран маъно-мазмунга эга. Ахир танада жон бўлмаса, руҳ соғлом ва уйғоқ юрмаса бундай қуруқ савлатдан не фойда?!

Бу йил Алишер Навоий таваллудининг 580 йиллигини нишонламоқдамиз. Бу ҳақда Президентимизнинг махсус қарори қабул қилинди. Лоақал ҳазрат Навоий ҳурмати учун турли нопок ишлардан ўзимизни тийсак қандай яхши бўлар эди.

Машҳур авар шоири Расул Ҳамзатов бир неча йиллар олдин Тошкентга келганида интервью олгани борган мухбирлардан бири ундан Алишер Навоий ҳақидаги фикрларини сўрабди. Расул Ҳамзатов «Ҳозир таҳоратим йўқ, Навоий ҳақида бетаҳорат гапириш мумкин эмас», деган экан.

Кўряпсизми, дунё Навоийни қанақа қадрлайди, эъзозлайди.

***То ҳирсу ҳавас хирмани барбод ўлмас,
То нафсу ҳаво қасри барафтод ўлмас,
То зулму ситам жонига бедод ўлмас,
Эл шод ўлмас, мамлакат обод ўлмас.***

Улуғ Алишер Навоийнинг ушбу сатрларини ҳар гал ўқиганда одам ўйга толади. Наҳотки, орадан беш аср ўтса-да, одамлар нафс балосидан қутилолмаган бўлса. Афсуски, шундай. Албатта, бу Навоий даҳосининг буюклигига бир кичик мисол. Аммо истаймизки, одамларга том маънода инсоф берса, ҳаромдан ҳазар қиладиган, бировнинг ҳақидан қўрқадиган бўлса. Тўғри, бугун юртимиз обод бўлмоқда, одамлар турмуши фаровонлашиб бораётир. Лекин бу ишлар осонлик билан амалга ошаётгани йўқ. Сабаби – ҳали кўп жойларда «Ҳирсу ҳавас хирмани барбод, нафсу ҳаво қасри барафтод ўлгани» йўқ. Шундай кунлар келсаки, бу тушунчалар ўтмишда қолса, «порахўрлик», «фирибгарлик», «ўғрилиқ», «қаллоблиқ» архаик сўзларга айлansa, бу сўзларнинг маъноси нима экан, деб одамлар луғат титкиласа...

Бу йил мамлакатимизда Ёшларни қўллаб-қувватлаш ва аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш йили, деб белгиланди. Бу ҳам ўша тамойилга бевосита боғлиқ, яъни, ёшларда ғурур кучли бўлади, соғ-саломат одам янги гоё, янги ташаббуслар билан яшайди. Зотан, ёшлар бизнинг келажагимиз, ғуруримиз, фахримиз, саломатлик эса энг бебаҳо бойлиқдир.

Жорий йилда мустақиллигимизнинг 30 йиллигини нишонлаймиз. «Янги Ўзбекистонда эркин ва фаровон яшайлик!» шиори остида ўтадиган тадбирларда шу йиллар мобайнида эришган ютуқларимиз ҳам, йўл қўйган камчиликларимиз ҳам таҳлил қилинади. Ўттиз йил оз фурсат эмас. Айтса айтгулик ютуқларимиз бор, хусусан, сўнгги тўрт йилда амалга оширган ишларимизни (иқтисодиётда, sanoat ва қишлоқ хўжалигида, бунёдкорлик ва бошқа соҳаларда) наинки юртдошларимиз, бутун дунё кўриб турибди, эътироф этаётир. Булар бизнинг ғуруримизни оширади, қалбимизда ифтихор туйғуларини жўш урдиради.

Ҳа, ғурури баланд халқимиз, шунга яраша фахрланишга ҳам ҳақимиз бор.

Ғурур ва ифтихоринг доимо юксалаверсин, буюк ва қудратли халқим!

ТАДБИРКОРГА

**Ўзбекистон Савдо-саноат палатаси
раиси Адҳам ИКРОМОВ билан суҳбат**

— **И**қтисодийни изчил ва барқарор ривожлантириш, аҳолининг ҳаёт даражасини юксалтиришда тадбиркорларнинг ўрни бекиёс, — дея суҳбатни бошлади Адҳам Илҳомович. — Шу боис мамлакатимиз истиқлолга эришган дастлабки йиллардан Конституциямиз ва қонунчилигимизда хусусий мулк устуворлиги мустаҳкамлаб қўйилди, унинг ишончли кафолатлари яратилди. Тадбиркорларга бир қанча имконият ва имтиёзларни назарда тутувчи, уларни иқтисодий, ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоялаб, қўллаб-қувватловчи қонунчилик механизмлари шакллантирилди.

Айниқса, сўнгги тўрт-беш йилда ишбилармонларни қўллаб-қувватлаш давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Президентимиз раҳбарлигида амалга оширилаётган ислохотлар натижасида тадбиркорликни ривожлантиришга, бизнес доира вакиллари фаолиятини ҳуқуқий кафолатига, чет эл инвесторларининг эркин иш юритишини таъминлашга қаратилган зарур ҳуқуқий асослар яратилди. Ишбилармонлар, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари, шунингдек, чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналар учун солиқ, божхона ва бошқа соҳаларда бир қатор қулайликлар ва афзалликлар берилди. Бугун уларнинг эркин фаолият юритиши учун барча имкониятлар мавжуд. Турли ноқонуний текширувлар барҳам топмоқда. Зеро, тадбиркорни ҳимоя қилиш бугунги давр, мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотлар талабидир. Чунки тадбиркор юртни боқади. Уларга ҳалақит бермай, ишларини йўлга қўйиши учун қанча кўп ёрдам кўрсатсак, тадбиркорлар қанча кўпайса, юртимиз шунча обод бўлади, халқимиз шунча фаровон яшайди.

Президентимиз Олий Мажлисга Мурожаатномасида «Бир нарсани алоҳида таъкидлаш керак, пандемия даврида иқтисодийнинг барқарор ишлаши учун тадбиркорлар давлат билан теппа-тенг ҳисса қўшдилар. Шунинг учун барчамиз тадбиркорларга елкадош бўлиб, уларни доимо қўллаб-қувватлашимиз шарт. Бу борада ишбилармонларнинг ҳақ-ҳуқуқларини, айниқса, хусусий мулк дахлсизлигини таъминлаш — барча даражадаги давлат органларининг асосий вазифаси бўлиши лозим», деб таъкидладилар.

Тадбиркорларга янада қулайлик яратиш мақсадида 2021 йил 105 лицензия ва рухсатнома турлари бекор қилинади, 115 таси бўйича эса тартиб-қоидалар соддалаштирилади.

Пандемия шароитида айланма маблағ танқислигига дуч келган тадбиркорларимиз оёққа туриб олишлари учун уларга кўмак бериш давом эттирилади.

Туризм, транспорт ва умумий овқатланиш соҳаларига берилган имтиёзлар келгуси йил якунигача узайтирилади. Шунингдек, 20 минг тадбиркорнинг 400 миллиард сўмлик ер ва мол-мулк солиғини тўлаш муддати яна бир йилга узайтирилади.

Умуман, ишбилармонларни молиявий қўллаб-қувватлаш борасидаги ишларни давом эттириш мақсадида оилавий тадбиркорлик дастурлари доирасида жорий йилда 6 триллион сўм имтиёзли кредитлар ажратилади.

— **Адҳам Илҳомович, маълумотларга қараганда, бугун мамлакатимизда фаолият юритаётган тадбиркорлар ва ишбилармонларнинг ҳаммаси ҳам Сиз раҳбарлик қилаётган Палатага аъзо эмас. Бунинг сабаби, уларнинг маълум қисми Савдо-саноат палатаси имкониятларидан, имтиёзларидан беҳабар эканликларида бўлса**

керак. Шу боис Палатага аъзо бўлиш йўллари, қонунчилигимизда аъзолар учун яратилган имтиёзлар ва имкониятлар ҳақида ҳам гапириб берсангиз?

— **Т**ашкилотимиз нодавлат-нотижорат ташкилот ҳисобланиб, «Ўзбекистон Республикаси Савдо-саноат палатаси тўғрисида»ги қонун асосида фаолият кўрсатади. Шу ўринда бир нарсани алоҳида таъкидлашни истардим, фаолиятимизнинг асосий принциплари қонунийлик, аъзоларнинг тенг ҳуқуқлилиги, очиқлик, ошкоралик ҳамда тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари устуворлигини таъминлашдан иборат.

Қонунда Палатага аъзолик кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари учун ихтиёрий, бошқа тадбиркорлик субъектлари учун мажбурий эканлиги белгилаб қўйилган.

Палатага аъзолик тадбиркорлик субъекти ёки тадбиркорлик фаолияти субъектларининг бирлашмаси ёхуд тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлаш учун ташкил этилган бошқа ташкилот, чет эл компанияларининг ваколатхоналари ва Палата ўртасида шартнома тузиш йўли билан расмийлаштирилади. Аъзоларимиз уставимизда ҳамда аъзолик тўғрисидаги шартномада белгиланган тенг ҳуқуқ ва мажбуриятларга эга бўлади.

Палатанинг вазифа ва мажбуриятларига тўхталадиган бўлсак, аввало ўз аъзолари бўлган тадбиркорлик субъектлари фаолиятининг мониторингини амалга оширади ҳамда ушбу фаолиятни назорат қилувчи органлар томонидан ўтказилаётган текширишларда қатнашади.

Палата аъзоларининг манфаатларини кўзлаб судларга давлат божи тўламасдан даъволар тақдим этиш, давлат ва хўжалик бошқаруви ҳамда маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг қарорлари, улар мансабдор шахсларининг ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоят қилади. Муҳими бундай шикоятлар қилинганда, тадбиркорлик субъекти номидан суд муҳокамасининг исталган босқичида қатнашиш ҳуқуқига эга.

Даъво аризалари билан бир қаторда апелляция, кассация шикоятлари, аризалар беради.

Бундан ташқари, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва назорат қилувчи органлари томонидан ўтказиладиган Палата аъзоларининг ҳар қандай молиявий, хўжалик фаолиятининг текширувларида Палата, ҳудудий бошқарма ва туман, шаҳар филиаллари юридик хизматини жалб қилади.

Яна бир муҳим жиҳат, шартнома асосида тадбиркорлар Палата тизимидаги тадбиркорларни қўллаб қувватлаш марказлари хизматларидан фойдаланишади.

Бизнинг мақсадимиз тадбиркорлар ўз ҳуқуқларини билсин. Улар учун яратилаётган имконият ва имтиёзлардан хабардор бўлсин. Шунда турли назорат идоралари уларни безовта қилавермайди. Шунинг билан оғиб сайтимизда Палата ва унинг фаолиятига оид маълумотларни доимий равишда жойлаштириб, уларни қизиқтираётган саволларга мунтазам равишда жавоблар бериб борамиз.

— **Тадбиркорларни қўллаб-қувватлаш, улар ташаббусларини амалга ошириш учун қулай ҳуқуқий, иқтисодий ва ижтимоий шарт-шароитларни яратишда кўмаклашиш Палатанинг асосий вазифаларидан бири ҳисобланади. 2020 йилда бу борада қандай**

МАДАДКОРМИЗ

ютуқларга эришилди-ю, қандай муаммолар ҳал қилинмай қолди?

— Бу йўналишда биз, аввало, ишбилармонлик муҳитига таъсир қилувчи асосий омил бўлган тегишли қонунлар ва меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларни такомиллаштириш бўйича амалга оширилган ишларга тўхталиб ўтсам.

Мамлакатимизда қабул қилиниши кўзда тутилаётган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларининг тадбиркорлик фаолиятига таъсирини баҳолаш тўғрисидаги ҳулосани бериш бўйича ваколатли орган сифатида 2020 йил давомида жами 890, жумладан 125 қонун ҳужжатлари, Президентнинг 222 фармон ва қарорлари, 445 ҳукумат қарори ва 98 бошқа меъёрий ҳужжат лойиҳаларини кўриб чиқдик. 577 лойиҳа бўйича тадбиркорлик фаолияти ривожига тўсқинлик қилувчи ёки чекловчи меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларга ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш, шунингдек, уларни бекор қилиш зарурияти тўғрисида тавсиялар баён этилган ҳулоса тайёрланди ҳамда қонунчилик ва ижро этиш ҳокимияти органларига тақдим этилди. Энг муҳими, биз билдирган ҳулоса ва таклифлар, ўзгартиш ва қўшимчаларнинг асосий қисми мазкур ҳужжатларни қабул қилишда ҳисобга олинди.

Шу ўринда бир мисол. Яқинда Энергетика вазирлиги томонидан тайёрланган «Ёқилғи-энергия ресурсларидан янада самарали ва оқилона фойдаланиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ҳукумат қарори лойиҳаси жамоатчилик экспертизасидан ўтказилди. Лойиҳага кўра, 2025 йил 1 январгача республика ҳудудларида тадбиркорлик субъектлари томонидан автомобилларга газ тўлдириш компрессор шохобчалари ҳамда табиий газдан фойдаланган ҳолда қурилиш материаллари, жумладан, пишган ғишт, оҳак ва гипс ишлаб чиқариш корхоналари, иссиқхона хўжаликлари қурилишига ер участкалари ажратилишига мораторий эълон қилиниши белгиланган.

Бу лойиҳага биз ўз эътирозларимизни билдирдик. Қарор лойиҳасидаги ушбу таклиф етказиб бериладиган табиий газ ресурслари чекланганлиги ҳамда аҳоли хонадонлари, ижтимоий соҳа объектлари ва иссиқлик таъминоти корхоналарига табиий газ етказиб бериш билан асослангандир бўлса-да, табиий газ муаммосига ечим бўла олмайди, аксинча, ишбилармонлик муҳитига салбий таъсир кўрсатади.

Таклиф этилаётган тартиб амалда автотранспорт воситалари ёқилғиси, қурилиш материаллари ҳамда озиқ-овқат маҳсулотлари нархлари ошишига, қишлоқ хўжалиги ва қурилиш материаллари экспорти пасайиб кетишига олиб келади. Ишсизлик муаммосини келтириб чиқариши ҳам мумкин.

Бундан ташқари, тадбиркорлик фаолияти учун ер ажратиш масалари Ер кодекси ҳамда Президент фармонлари билан белгиланган.

Палата ижро қўмитаси ва ҳудудий тузилмалари томонидан аъзоларимиз манфаатини ҳимоя қилиш бўйича жами 105 790 ҳолатда умумий суммаси 13 триллион сўмдан ортиқ миқдорда даъво аризалари киритилган бўлиб, шундан 86894 ҳолатда бу даъво аризалар қаноатлантирилди. 366 ҳолатда қаноатлантириш рад этилди, 1113 ҳолатда кўрмасдан қолдирилди, 504 ҳолатда иш юритиш тугатилган.

Шу билан бирга, 1 753 ҳолатда тадбиркорлик субъектлари ўртасида вужудга келган низолар бевосита Палата кўмагида ўзаро келишув йўли билан ҳал этилди.

Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идораларнинг тегишли қарор ва ҳукмлари юзасидан келиб чиққан норозиликлар бўйича 69 ҳолатда муаммолар масалалар юзасидан Бош прокуратура ва Олий судга назорат тартибидан протест киритилиши тўғрисида илтимосномалар юбордик.

Давлат ташкилотларига нисбатан ҳамда улар томонидан қабул қилинаётган қарорлар устидан 190 ҳолатда судларга даъво аризаси киритилган бўлиб, тадбиркорлик субъектларининг қонуний манфаатлари ҳимоя қилинган. Ушбу илтимоснома ва даъво аризалар кўрилиб, масалалар ижобий ҳал этилса, бу бизнинг ютуғимиз. Албатта, ҳали қиладиган ишларимиз кўп. Том маънода тадбиркорлар ҳимоячисига айлана олсак, сиз юқорида айтган масала — аъзоларимиз сони яна ҳам кўпайишига ишончим комил.

— Мамлакат тараққиётида, тадбиркорликни ривожлаштиришда инвестицияларнинг, жумладан, чет эл инвестицияларининг ўрни жуда муҳим. Сиз Палата раҳбарлигидан ташқари ШХТ ишбилармонлар кенгашининг Ўзбекистон миллий бўлими раиси ҳамсиз. Демокчимизки, шу вазифани бажариш жараёнида чет эл инвесторлари билан ишлайсиз. Ўзбекистон Савдо-саноат палатаси ўз имкониятлари даражасида мамлакатга инвестициялар, шунингдек, замонавий технологияларни жалб этиш борасида қандай ишларни амалга оширмакда?

— Ташқи иқтисодий фаолият ва инвестицияларни жалб қилиш соҳаси бугунги кунда, айниқса, бутун дунёда кузатилаётган пандемия шароитида долзарб ҳисобланади.

Тадбиркорларимиз хорижий бозорларга, асосан, тўқимачилик, мева-сабзавот, озиқ-овқат маҳсулотлари, қурилиш материаллари, мебель, автомобиль эҳтиёт қисмлари, трансформатор, кир ювиш воситалари экспорт қилишмоқда.

2020 йилда Палата томонидан 267 тадбиркорлик субъектига 143,4 миллион АҚШ доллари миқдоридаги ўз маҳсулотларини Арманистон, Афғонистон, Беларусь, Вьетнам, Грузия, Ироқ, Жанубий Корея, Қирғизистон, Қозоғистон, Молдова, Озарбайжон, Польша, Россия, Руминия, Тожикистон, Туркия, Туркменистон, Украина, Хитой, Эрон каби давлатларга экспорт қилишга кўмаклашилди.

Палатамиз томонидан кўрсатилган амалий ёрдам экспорт шартномасини тузиш, хорижий ҳамкорларни излаш, тижорат таклифини тайёрлаш ва уни хорижий харидорлар эътиборига етказиш, экспорт қилиш бўйича ҳужжатларни расмийлаштириш масалаларидан иборат.

Маҳаллий ва хорижий инвестицияларни, замонавий технологияларни жалб этиш Палатанинг доимий диққат марказида бўладиган фаолият йўналишидир.

Масалан, ўтган йили чет эл капитали иштирокида 194 қўшма корхона ташкил этишда ёрдам кўрсатдик. Уларнинг 25 таси тўқимачилик, 13 таси озиқ-овқат, 26 таси қишлоқ хўжалиги, 3 таси кимё соҳаларига, 21 таси қурилиш маҳсулотлари, 2 таси сут ва гўшт маҳсулотлари ишлаб чиқаришга, 57 таси бошқа соҳаларга ихтисослашган корхоналардир. Бу корхоналар устав фондининг умумий қиймати 300 минг АҚШ долларига яқинни, жумладан, хорижий томоннинг улуши 100 минг АҚШ доллардан зиёдни ташкил этди.

Ўз навбатида, 590 корхонага умумий қиймати 104,7 миллион АҚШ долларига тенг мини-технологиялар ва ускуналарни топиш ва харид қилишда бевосита ёрдам кўрсатдик. Уларнинг 37 таси тўқимачилик, 38 таси қурилиш материаллари, 24 таси озиқ-овқат, 6 таси сут ва гўшт, 6 таси пластмасса буюмлар ва 115 таси бошқа маҳсулотлар ишлаб чиқарилган, 37 таси қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлайдиган мини-технологиялар ва ускуналардир.

Бу технологиялар Хитой, Россия, Япония, Жанубий Корея, Европа Иттифоқи ва МДХ давлатларидан келтирилди.

Ҳулоса қилиб айтиладиган бўлсам, мамлакатимиз томонидан тадбиркорларни қўллаб-қувватлаш, уларнинг эркин фаолият юритиши учун яратилаётган имкониятлардан фойдаланишда Ўзбекистон Савдо-саноат палатаси ўзига юклатилган вазифани баҳоли қудрат бажариб келяпти. Мақсадимиз том маънода тадбиркорлар мададкорига айланишидир.

Б.ЭГАМҚУЛОВ суҳбатлашди.

СИНОВЛАРДА ТОБЛАНГАН ИРОДА

Президент Шавкат Мирзиёев асос солган халқ билан мулоқот тизими нақадар ҳаётий экани оғир ва мураккаб кечган 2020 йилда янада яққол намоён бўлди

2020. Бир йил аввал бу рақам ҳаётимизга кириб келар экан, унинг чиройи-ю, жозибасига мафтун бўлганимиз, янги йилдан бир нечбин кўнгил билан не-не мўъжизалар кутганимиз чин. Аммо бугун инсоният тарихидаги энг оғир йиллардан бири сифатида бот-бот таъкидланаётган 2020 йил бани башар қатори халқимиз учун ҳам ниҳоятда жиддий синовлар даври бўлди.

Коронавирус пандемияси боис авжи кўкдамда бошланган карантин ихтоси ичида коронавирус инфекцияси тарқалишига қарши қатъий темир интизом асосида курашилаётган бир пайтда апрель ойи охирида Бухоро вилояти ва унга ёндош ҳудудлар кучли шомол оқимидан зарар кўрди. Бу табиий офат оқибатларини бартараф қилиш бўйича барча зарур чоралар кўрилатган вақтда Сардоба сув омбори дамбасида фалокат содир бўлди...

Кетма-кет ёғилган бу офатлар мамлакатимиз иқтисодиётига, халқимиз ҳаётига кучли зарба берди. Айниқса, пандемия оқибатида минглаб инсонлар ўз ишидан айрилди. «Йўғонлар чўзилиб, ингичкалар узилади»ган бундай оғир паллада аҳоли муаммолари билан ишлаш ҳар қачонгидан ҳам долзарб ўринга чиқди.

«Халқ бошига иш тушса, эл яратган Эр келар» деганларидек, давлатимиз раҳбари кетма-кет келган бу синовларда ҳамиша муаммоларнинг энг қайноқ нуқталарида бўлиб, аҳоли муаммоларини ўрганиш ва ҳал қилишда шахсий намуна кўрсатгани барча бўғиндаги раҳбарларга янада куч-ғайрат, одамларга мустаҳкам ишонч бағишлади. Олот ва Қорақўлда, Сардоба ва Сайхунбодда табиий ва техноген офатлардан жабрланган аҳоли билан мулоқотлар, коронавирус инфекцияси тарқалишига қарши курашиш, пандемия даврида барча соҳани ва аҳолини қўллаб-қувватлаш бўйича мунтазам ўтказилган йиғилишлар, ўз пайтида кўрилган тезкор ва тизимли чоралар, халқимизнинг буқилмас иродаси, фидокорона меҳнати ва матонати, аҳоли ва давлат органларининг биргаликдаги саъй-ҳаракати туфайли мавжуд қийинчиликлар мардона енгиб ўтилмоқда.

Президентимиз виртуал қабулхонаси ва Халқ қабулхоналари ҳам ўз фаолиятини даврнинг ўткир талабларидан келиб чиқиб, ташкил қилди. Ҳар қанча хавфли, мураккаб бўлмасин, қабулхоналарда мурожаатлар билан ишлаш жараёни бир кун ҳам тўхтаб қолмади. Виртуал қабулхонада мурожаатларни саралаш ва назорат қилиш бўйича кучайтирилган иш режими йўлга қўйилди. Аҳоли уйда ўтирган ҳолда телефон ё интернет орқали Халқ қабулхоналарига ҳам мурожаат қилиши учун барча шароит яратилди. Ҳудудлардаги Халқ қабулхоналари ўртасида мурожаатларни кўриб чиқишни назорат қилишда, мавжуд муаммоларни муҳокама қилиш ва уларга ечим топишда видеоконференцалоқа хизмати йўлга қўйилди.

ҲАР БИР ОММАВИЙ ҚАБУЛДА ЎРТАЧА 201 МАСАЛАГА ЕЧИМ ТОПИЛДИ

Ҳудудларда қатъий карантин қоидалари асосида мунтазам оммавий қабуллар ташкил қилингани қатор муаммоларни биринчи бўғинда аниқлаш ва уларга ечим топишда яна бир муҳим платформа бўлди. Аслида катта муаммоларни ҳал этиш учун аввало, энг қуйи бўғингача тушиб, шу масалаларнинг ичида яшаб, уларга энг маъқул ечимни излаш, тизимли муаммоларни таҳлил қилиш лозим.

Бир мисол. Президент Администрацияси масъул ходимлари, Халқ қабулхоналари, Бош прокуратура, Олий суд ва вазирликлар, қўмиталар раҳбарлари иштирокида мамлакатимизнинг барча ҳудудида 93 марта оммавий қабул ташкил қилинди. Ҳар бир бўғиндаги раҳбар учун яна бир имтиҳон майдони бўлган бу қабулларда қарийб 26,9 минг мурожаатчини ўйлантираётган 27,7 мингдан кўпроқ масала ўрганилди. Улардан 18 минг 720 дан зиёди ечим топилди, ҳал қилиб берилди, 8,3 мингдан ортиқ мурожаат бўйича асослантирилган ҳуқуқий тушунтиришлар берилган бўлса, 588 та масала қўшимча ўрганиш учун назоратга олинди.

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА ЭРКИН ВА ФАРОВОН ЯШАЙЛИК!

Битта оммавий қабулда ўртача 300 га яқин масала кўриб чиқилгани, ўртача 201 масала ҳал қилингани – шунчаки оддий рақамлар эмас. Уларнинг замирида юзлаб километр чанг-лой кўчаларнинг тош-шағал йўлларга айлантирилиши, ўнлаб янги трансформаторлар ўрнатилиши, минг-минглаб суюлтирилган газ баллонлари, вагон-вагон кўмир етказиб берилиши, қанчадан қанча йигит-қизларнинг доимий ишли бўлиши, тадбиркорларга кредитлар, эҳтиёжманд инсонларга озиқ-овқат, дори-дармон, шифохоналарга йўлланмалар берилиши каби амалий ишлар мужассам. Буларнинг барчаси инсониятни довдиратган пандемия мамлакатимиз иқтисодиётининг ҳам оёғидан олган оғир-мураккаб бир пайтда амалга оширилгани халқ билан мулоқот тизими ислохотларни ҳаётга татиқ қилишнинг, халқ розилигини таъминлашда энг самарали механизм эканининг яна бир ҳаётий исботидир.

Тошкент шаҳрида ташкил қилинган оммавий қабуллар ҳафталигининг илк кунда биринчи марта пойтахтимизнинг барча туманида Президент Халқ қабулхоналари ва секторлар раҳбарлари бир пайтнинг ўзида аҳоли билан параллел мулоқотга киришди. Кейинги кунларда суд-ҳуқуқ, ижтимоий соҳа, иқтисодиёт, хизмат кўрсатиш, транспорт, қурилиш, энергетика комплекслари, жамоат ташкилотлари раҳбарларининг алоҳида соҳавий қабуллари ўтказилди. Худудлардаги бундай мулоқотларнинг сўнгги кунда Бош прокуратура, Олий суд, қатор вазирликлар, қўмиталар раҳбарлари ўз соҳалари бўйича энг кўп мурожаат келиб тушган туман ё шаҳарда маҳаллалар кесимида аҳоли билан мулоқот олиб борди.

Амударё тумани «Бобур» овулидаги зовур кўмилиб, сув келмай қолган экан. Овул оқсоқоли Давлатбой Абдуллаевнинг Бош прокуратура масъулларига мурожаатидан сўнг зарур техникалар келтирилиб, 4 километр зовур қазиб берилди. Бу билан ҳудуддаги 4 мингга яқин оиланинг томорқасига оқар сув кириб келди. Нукус тумани «Саманбай» овулида яшовчи Бозорбой Султоновнинг мурожаатидан сўнг катта қувватли трансформатор ўрнатилиши билан ҳудуддаги 300 га яқин хўжаликни қийнаётган электр энергияси билан боғлиқ муаммо барҳам топди. Бўзатовда ўтган қабулда «Кўксув» овулида яшовчи ёш тадбиркор Азамат Холмуродов Марказий банк масъулларига Австриядан насли чорва олиб келиб, сутни қайта ишлаш мажмуасини ташкил қилишга оид янги лойиҳасининг аҳамиятини тушунтириб бериб, 2 миллиард сўм кредит ажратишда амалий ёрдам сўради. Масъуллар бу лойиҳани ўша ерда муҳокама қилиб, зарур ташкилотлар билан кенгашгач, Азамат Холмуродовга чорва мажмуасини барпо қилиш учун 2 миллиард сўм имтиёзли кредит ажратилди.

Халқ таълими вазирлиги масъуллари ҳар бир ҳудуддаги 4-5 мактабга 75-100 тадан компьютер жамламалари етказиб берди. Мактабгача таълим вазирлиги мутасаддилари биргина Самарқанд вилоятидаги оммавий қабулларда оилавий нодавлат мактабгача таълим ташкилоти ташкил этиш истагида бўлган 200 нафардан ортиқ тадбиркорлар билан битимлар имзолагач, 10 мингдан ортиқ боғча ёшидаги болаларни мактабгача таълимга қамраб олиш, 400 дан зиёд хотин-қизларни иш билан таъминлаш имкони яратилди.

Наманган вилоятидаги оммавий қабулларда тўрақўрғонлик Шахло Қажумова Маданият вазирлиги масъулларидан Шаҳанд қишлоғидаги абгор маданият марказини таъмирлашда амалий ёрдам сўради. Бу мурожаат жойига чиқиб ўрганилгач, ярим аср аввал қурилган бу маданият маркази чиндан ҳам хароблиги аён бўлди. Бу бино 2021 йилги дастурга киритилди. Маданият вазирлиги мутасаддиларининг худди шундай мурожаатларни жойига чиқиб ўрганишлари асносида ўзбек мумтоз адабиётининг йирик намоёниси Сўфи Оллоёр яшаб ижод қилган Каттақўрғон шаҳри Мажидий кўчасидаги уй бу йил реконструкция қилиниб, ободонлаштирилаётган, у ерда уй-музей барпо қилинадиган бўлди.

ЁШЛАР МУЛҚДОР БЎЛМОҚДА

...Бошида кўпчилик ишонмади.

Мўйноқнинг ёзда олов пуркайдиган жазирамаси-ю, қишда бадан-баданингни сирқиратадиган изгиринида, камига бадар кетган Оролдан мерос шўрхок тупроқда замонавий ёшлар иссиқхонаси барпо қилиниши, сахро йигит-қизлари ундан ҳосил олиши қай бир маънода эртаққа ўхшаб кетади. Аммо Президент Халқ қабулхоналарининг ёшлар билан ишлашга оид янги тизими – мурожаатлар таҳлилига ва амалий ишларга асослангани тўғрисида ҳам мўйноқлик ёшларнинг чўлда ишлаб, даромад топиши учун катта имконият яратилди.

Мўйноқ чўлларидаги помидор-бодринглар ёзда пишди, аммо унинг асоси қишда барпо қилинган эди.

2020 йил аввалида Халқ қабулхоналарининг ёшлар билан ишлаш бўйича янги тизими Нукус шаҳридан 200 километр олисдаги Мўйноқ тумани овулларида синовдан ўтказилди. 2020 йил январидан Порлитог,

Шере, Шағирли, Учсой, Қозоқдарё, Дўстлик, Алиовул, Тикўзак, Қоражар, Тўқмоқота каби Мўйноқ тумани марказидан 100 километргача олисда жойлашган овул-у қишлоқларда пою пиёда юрилиб, 3 минг нафардан зиёд ёшлар билан юзма-юз суҳбатлашилди. Овуллар кўчаларида, сахролар бағрида, яшил кенгликларга эврилаётган Оролнинг нолинчи нуқтасида, спорт машғулоти танаффусида, гулхан атрофида расмийликдан холи ўтказилган самимий мулоқотлар раҳбарлар ва ёшларни бир-бирига янада яқинлаштирди.

Янги форматдаги мулоқотлар ҳар куни тонгда Мўйноқ тумани марказидаги ўйингоҳда бадантарбия машғулоти билан бошланди. Йигирмага яқин вазирликлар, қўмиталар, идора ва ташкилотлар раҳбарлари деярли бир ҳафта овул ёшлари билан бирга яшади. Шу куни Оролнинг қуриган тубида «Ёшлар ўрмони»ни барпо этишга киришилди. Мўйноқлик 251 ёш қизлар тикувчилик, 55 ёш, хусусан, 30 нафар қиз трактор ва махсус техникаларни бошқариш курсида ўқишни бошлади. Юз чоғли йигит Фавқуллодда вазиятлар вазирлиги тизимидаги ҳарбий қисмларда муддатли ҳарбий хизматни ўташга тавсия этилди, 11 овулдаги спорт майдони таъмирланиб, жиҳозланди, 2 мактабда компьютер синфи ташкил қилинди, 3 мактабга интернет уланди. Ўндан зиёд ҳудудда ёшлар учун Wi-Fi зоналари ташкил этилди. Энг муҳими, Оролбўйидаги ишсиз мингдан ортиқ ёшларга Мўйноқ, Бўзатов, Тахтақўпир туманларидан 20 минг гектар ер майдони ажратилди.

Мўйноқдан бошланган эзгулик тўлқини мамлакатимизнинг барча ҳудудидаги юз минглаб ёшлар ҳаётида кенг қулоқ ёзди. 2020 йилда барча ҳудудда 696,3 мингдан ортиқ ёшлар иштирокида минглаб мулоқотлар, учрашувлар ўтказилди. Уларда ёшлар кун тартибига қўйган 59,3 мингдан ортиқ масала-ю тақлифларнинг 27,1 мингига жойида ечим топилди. Қолган масалалар бўйича тушунтириш берилган, аниқ муддат ва масъуллар белгиланиб, назоратга олинган.

Президент виртуал қабулхонаси ва Халқ қабулхоналарига ёшлардан келиб тушган 257 мингдан зиёд мурожаатнинг 146 мингтаси ҳал қилиб берилди. Жумладан, ёшларнинг иш билан таъминлаш бўйича 12 мингта, кредит олиш юзасидан 5 мингта, иш ҳақини ўз вақтида тўлашга оид 4 мингта, интернет тармоғига уланиш бўйича 1,7 мингта муаммолари ўз ечимини топди.

Халқ депутатлари ҳудудий Кенгашлари сессияларида тасдиқланган «Манзилли режа» ва «Йўл харитаси»да белгиланган топшириқлар асосида 2020 йилда 414,7 мингдан зиёд ишсиз ёшлар қишлоқ хўжалиги, тадбиркорлик, қурилиш ва бошқа соҳа-йўналишларда ишга жойлаштирилди, 19,8 минг ёшлар касбга қайта ўқитилди.

(Давоми 26-27-бетларда)

ҲАМЖИҲАТЛИК БОР

Рустам ҚУРБОНОВ, Миллатлараро муносабатлар ва хорижий мамлакатлар билан дўстлик алоқалари қўмитаси раиси

Кадимий ва саховатли заминимизда кўп асрлар давомида турли миллат ва элат, маданият ва дин вакиллари тинч-тотув, аҳил-иноқ яшаб келган. Меҳмон-дўстлик, эзгулик, саховатпеша-

лик ва том маънодаги бағрикенглик халқимизга хос фазилатлар ҳисобланади.

Ўзбекистонда кейинги йилларда Президентимиз раҳнамолигида амалга оширилаётган оламшумул ўзгаришлар, янги Ўзбекистон концепцияси, йилдан йилга обод бўлаётган шаҳар, туман, вилоятлар, халқимиз турмуш даражаси яхшиланиб бораётгани, юзлаб инвестиция лойиҳалари самарали амалга оширилаётгани барчамизни қувонтиради. Мамлакатимизда истиқомат қилаётган барча миллат, элат вакиллари Давлатимиз раҳбарининг миллатлараро муносабатлар соҳасида олиб бораётган сиёсатини қўллаб-қувватлаб келмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Миллатлараро муносабатлар ва хорижий мамлакатлар билан дўстлик алоқалари қўмитаси 2017 йил 19 майда Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонида биноан Республика байналминал маданият маркази ва Ўзбекистон хорижий мамлакатлар билан дўстлик ва маданий-маърифий алоқалар жамиятлари кенгаши негизда ташкил қилинган.

Бугун юртимизда 130 тадан ортиқ миллат ва элат, 16 диний конфессия вакиллари ҳамжиҳатликда, бир оила фарзандларидек аҳил-иноқ яшаб, мамлакатимиз тараққиётига муносиб ҳисса қўшмоқда.

Юртимизда мустақилликнинг дастлабки йилларидан бағрикенглик ва инсонпарварлик маданиятини ривожлантириш, миллатлараро ҳамжиҳатликни, жамиятда фуқаролар тотувлигини мустаҳкамлаш, барча фуқароларга миллати ва диний эътиқодидан қатъи назар, тенг ҳуқуқ ва имкониятлар яратиш, ёш авлодни ватанпарварлик, миллий ва умуминсоний қадриятларга ҳурмат руҳида тарбиялаш масалаларига устувор аҳамият қаратилмоқда.

Коронавирус пандемияси сабабли бир қатор йирик маданий-маърифий тадбирларни кенг жамоатчилик иштирокида

ўтказишнинг имкони бўлмади. Шундай бўлса-да, масофадан туриб мулоқот қилиш, фикр алмашиш, онлайн конференция ва бошқа тадбирлар ўтказиш йўлга қўйилди.

2020 йилда Миллий маданий марказлар иштирокида республика миқёсида 1529 тадбир ўтказилди. Жумладан, 100 илмий-амалий конференция ва семинар, 287 давра суҳбати, 78 кўргазма, 1047 мусиқий-бадиий кеча ва концерт, 3 форум, 2 халқаро конференция ташкил этилди.

Ўтган йил 9-16 ноябрь кунлари «Маърифат ва миллатлараро бағрикенглик» шиори остида «Бағрикенглик ҳафталиги» ўтказилди. Ҳафталик доирасида «Миллатлараро ҳамжиҳатлик – Ватанимиз тинчлиги ва гуллаб-яшнаши гарови» мавзу-

сида давра суҳбати, «Миллатлараро тотувлик ва дўстлик – тараққиёт омили» мавзусида турли миллат вакиллари-нинг китоб кўргазмаси, дўстлик жамиятлари фаолиятига бағишланган фото кўргазма, халқаро онлайн конференция ва бошқа маданий-маърифий тадбирлар ташкил этилди.

Бугунги кунда Қўмита мамлакатимизда фаолият юритаётган 147 миллий маданий

марказ ва 38 дўстлик жамияти билан ҳамкорлик қилмоқда.

Миллатлараро муносабатларни ҳуқуқий тартибга солиш соҳасида хорижий тажрибани ўрганиш ва таҳлил қилиш натижасида қонун ҳужжатларини такомиллаштириш бўйича қўмита ходимлари томонидан 2017-2020 йилларда 23 концептуал ҳужжат лойиҳаси тайёрланди. Хусусан, 2020 йил 1 қонун, 4 Ҳукумат қарори лойиҳаси ишлаб чиқилди.

Этномаданий инфратузилмани, жумладан, миллий маданий марказларни ривожлантириш мақсадида Қўмитанинг давлат ижтимоий буюртмасига асосан ўтган йил Олий Мажлис ҳузуридаги Жамоат фонди томонидан миллий маданий марказларни қўллаб-қувватлаш учун 600 миллион сўм маблағ ажратилди. 25 ноябрда 1 миллиард 450 миллион сўмлик грант эълон қилинди.

Фарғона вилояти ҳокимлиги томонидан 2020 йил август ойида вилоятдаги 8 миллий маданий марказнинг ҳар бирига «Дамас» автомобили ва 50 миллион сўмдан пул берилди. Риштон туманида фаолият юритаётган «Ўзбек-тожик» дўстлик жамияти фаолиятини янада яхшилаш, жамият қошидаги

«Миллий юксалиш» деганда, биз мамлакатимиз тараққиётини янги босқичга кўтаришни, жонажон диёримизда ягона оила бўлиб яшаётган, ўз таркибида 130 дан ортиқ миллат ва элатларни бирлаштирган бағрикенг халқимизнинг эзгу орзунтилишларини рўёбга чиқариб, маънавий дунёсини янада бойитишни тасаввур қиламиз.

**Шавкат МИРЗИЁЕВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти**

ЖОЙДА ЮТУҚЛАР БАРДАВОМДИР

«Ўзбек-тожик» маданият маркази биносини керакли жиҳозлар билан таъминлаш мақсадида 150 миллион сўм маблағ йўналтирилди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномасида мамлакатимизда турли миллат вакилларининг азалий дўстона муносабатларини янада мустаҳкамлашга алоҳида эътибор қаратилди.

Давлатимиз раҳбарининг ташаббуси билан мамлакатимизда 30 июль – Халқлар дўстлиги куни этиб белгиланди.

Президентимиз томонидан кўтарилган долзарб масалалар қатори жамиятимизда миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенгликни таъминлаш масаласига ҳам алоҳида урғу берилди. Бу Миллатлараро муносабатлар ва хорижий мамлакатлар билан дўстлик алоқалари қўмитаси зиммасига ҳам катта масъулият юклайди.

Дунёнинг кўплаб мамлакатларидаги ватандошларимизга кўмаклашиш, улар билан алоқаларимизни янада мустаҳкамлаш масалалари қўмита фаолиятининг асосий йўналишларидан ҳисобланади. Давлатимиз раҳбарининг «Ватандошлар» жамғармасини тузиш таклифи хорижда истиқомат қилаётган ватандошларимиз муаммоларини бартараф этиш, уларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлашда муҳим омил бўлади.

Бугунги кунда дунёнинг 20 давлатида 158 ватандошлар ташкилоти фаолият юритмоқда. Жумладан, АҚШ, Буюк Британия, Германия, Исроил, Болтиқ бўйи давлатлари, Озарбайжон, Россия, Тожикистон, Қозоғистон, Қирғизистонда шундай ташкилотлар бор. Қўмита айти пайт 13 давлатдаги 38 ватандошлар ташкилотлари билан ҳамкорлик алоқалари ўрнатган. Бу борадаги ишлар изчил давом эттирилмоқда.

Хорижий давлатларда истиқомат қилаётган ватандошлар билан қатор хайрли ишлар амалга оширилаётир. Жумладан, уларга бадиий адабиётлар етказилмоқда, учрашув, видеоконференциялар ташкил этмоқда.

Мамлакатимизда истиқомат қилаётган турли миллат вакиллари Ўзбекистон давлат мустақиллигининг 30 йиллик юбилейига муносиб тайёргарлик кўрмоқда. Улар юртимизда ҳукм сураётган осуда ҳаётни асраб-авайлаш учун бор имкониятини сафарбар қиладилар.

Бу жараёнда «Ўзбекистон – умумий уйимиз!» шиори остида тўй-тантана, турли байрамлар нишонланади. Диёримизда барча миллатлар миллий урф-одатларини асраб-авайлаш учун зарур шароит яратилган. Мамлакатлар ва халқлар ўртасида ўзаро ишонч ҳамда яхши қўшничиликни мустаҳкамлаш, маданий-гуманитар алоқаларни кенгайтиришда халқ дипломатияси муҳим аҳамият касб этмоқда.

Зеро, мамлакатимиз эришаётган барча ютуқларнинг асосий омилларидан бири юртимиздаги тинчлик ва барқарорлик, миллатлараро аҳил-иноқликдир.

Навоий ажодига узук мақъанга

Кўнги
хайратлари

«Тамаддун» нашриёти филология фанлари доктори, профессор Муслиҳиддин Муҳиддиновнинг «Кўнги хайратлари» деб номланган монографиясини нашр этди. Китобга академик Тўра Мирзаев сўзбоши ёзган эди.

Қуйида ушбу китобга киритилган мақолалардан бири эътиборингизга ҳавола қилинмоқда.

Алишер Навоий ижодида ишқ ва ошиқлик кенг ўрин олган мавзулардан. Зотан, бу мавзу барча сўфий шоирлар, чунончи, Фаридиддин Аттор, Мавлоно Румий, Саъдий Шерозий, Хўжа Ҳофиз Шерозий, Низомий Ганжавий, Хусрав Дехлавий, Мавлоно Лутфий, Абдурахмон Жомий ижодида ҳам асосий ўринни эгаллайди. Бунга ажабланиш керак эмас. Чунки Шарқ шеърятга яхлит олганда ишқ ва ошиқликни қўйлаган шеърятдир. Унс ва яқинлик, инсоннинг инсонга муҳаббати, яъни, икки киши орасидаги меҳр Шарқ шоирлари ишқ концепциясининг ўзагини ташкил этса-да, ишқ моҳияти – ошиқликнинг маъно ва мазмуни фақат шу концепция орқалигина изоҳланмайди. Шоирлар ёр ишқи билан бирга, ҳаётга муҳаббатни, борлиқ, коинот билан ягоналик, руҳий-маънавий муштаракликларни ҳам ишқ тушунчаси ёрдамида талқин этадилар. Ёру биродарликни, яхши инсонга меҳр қўйишни, яхшилик, эзгуликка эътиқодни ҳам ишқ мазмунига сингдириб юборадилар.

Таҳлилларимиз ҳам илоҳий, ҳам дунёвий маънога эга. Буни Алишер Навоий «ишқи ҳақиқат» ва «ишқи мажозий» деган истилоҳлар билан атаган. Илоҳий ишқ – бевосита Оллоҳга муҳаббат, мажозий ишқ – дунё гўзаллигига муҳаббат. Алишер Навоийнинг таърифига кўра, Фаридиддин Аттор, Жалолиддин Румий каби шоирлар «ишқи ҳақиқий» кўйчиси бўлса, Шайх Саъдий, Хўжа Ҳофиз, Амир Хусравни ишқи мажозий билан ишқи ҳақиқийни «махлут» қилган, яъни, қўшган шоирлар сифатида тилга олади. Ўзини ҳам ана шу кейингилар қаторига қўшади.

«Мажозий ишқ» тушунчасини соф дунёвий муҳаббат тарзида тушунмаслигимиз керак. Чунки биринчидан, улуг шоирлар дунёни гарчи махлуқот олами, фоний ўткинчилик деб англаган бўлсалар-да, дунё Оллоҳнинг ижоди, унда Оллоҳ сифатлари зухур этган. Лайли ва Ширинда Оллоҳ жамолининг қудрати акс этгани учун Мажнун билан Фарҳод уларга ошиқи беқарор. Шоирлар мажоз орқали ҳақиқатга боришни кўзлаганлар. Навоий таърифига биноан, мажозий ишқ босқичини босиб ўтиш илоҳ ошиқ учун зарур, чунки ишқ одам тийнатишни ёндириб, дунё ғуборларидан поклаб боради. Шоир «Фарҳод ва Ширин» достонида ёзади:

**Бу ўзлукдин қутулмоқ чора сози.
Нима йўқ ўйлаким ишқи мажозий.
Ангаким қолди ғам шомига жовид,
Бурун субҳ ўлди, толеъ сўнгга хуршед.
Мажозий ишқ бўлди субҳи анвар,
Ҳақиқий ишқ анга хуршеди ховар.**

Сўфий ошиқ фоний бўлиб илоҳ васлига етишиш, ўзлугидан қутулиши учун мажозий ишқ билан оғриган бўлиши керак. Ишқи мажозий худди тонг каби. Тонгдан кейин қуёш чиққандай, мажоздан кейин ҳақиқий ишқ пайдо бўлади.

Алишер Навоийнинг ишқ ҳақидаги қарашлари «Маҳбуб ул-қулуб» асарида бир қадар такомилга етган. «Ул (яъни, ишқ – М. М.) пок кўзни пок назар билан пок юзга солмоқдур ва пок кўнгул ул пок юз ошубидан кўзгалмоқ, ва бу пок мазҳар воситаси била ошиқи покбоз маҳбуби ҳақиқий жамолидан баҳра олмоқ»

Навоий бундай ишқни хос кишиларга насиб этиладиган туйғу деб тушунтиради ва ишқни уч қисмга ажратади: биринчиси – авом ишқи, иккинчиси – «ҳавос ишқидурким, ҳавос ул ишқда мансубдурлар, учинчиси – ҳақиқат бодасидан маст риндлар» ишқи. Қизиги шундаки, Алишер Навоий устози Хусрав Дехлавийнинг ўзини ҳам «покбоз ва шавқу ниёз аҳлининг назмтирози» сифатида таърифлаб, иккинчи тоифа ишққа иқтидо этган кишилар зумрасига киритади. Сабаби Хусрав Дехлавий ўз асарларида «пок нафас ва гуфтори пок, маонийлик ашъори ишқ аҳли орасида ғавво ва важҳу ҳол анжумани фазосида алоло (ғулғула, овоза) солибдур». Маълум бўладики, Навоий «ҳинд сеҳргари»нинг ўзига хос услуби, дунёқараш, эстетик кредоси ва муҳаббат концепциясини чуқур англаган ва унинг қарашларига хайрхоҳлик билдирган: кўнгилинг поклиги, пок ният билан, пок туйғу асосида маҳбубни севиш Навоий ғазалларида кўп марта таъкидлангани ва бу ғоянинг кенг ташвиқ этилиши шундан, албатта. Чунки Навоий муҳаббатни «покбозлик» дейиш билан бу ажиб инсоний ҳисни инсон ахлоқида боғлаб изоҳлайди. У демоқчи, инсон қанчалик етук, қалби пок, ахлоқий соф бўлса унинг кўнгилида ишқ шунча кўп ўрин олади, шунча завқ-шавқи тўлиб-тошган бўлади. Навоий назарида Хусрав Дехлавий фақат пок ишқни қўйлаган шоиргина эмас, балки ўзи ҳам «покбоз» ошиқдир, бошқаларга намунадир. Шу каби Шайх Ироқий, Ҳофиз Шерозий, Абдурахмон Жомийни ҳам Навоий чин ошиқлар қаторида васф этади. Модомики, шундай экан, улуг Навоийнинг ўзини ҳам ана шундай «покбозлар» сафига қўйишга ҳақимиз бор. Зеро, Алишер Навоийнинг бутун ҳаёти ва ижоди шунга далолат этади.

Алишер Навоийнинг «ишқнома»си «Ҳайрат ул-аброр» достонида ҳам алоҳида боб бўлиб кирган. Боб «Ишқ ўти таърифидаким, шуъласи бало саҳросининг лоалари ва аҳгари балокаш кўнгул парчаларидур ва бу меҳнат қаро шом анинг тутуни ва бу шомнинг мухтарик кавкаблари анинг учқунидур. Ва ҳусн анворики, шунча ўтқа боис, анинг барқидин бир лажъа ва мунча ҳароратқа мужиб, анинг қуёшидин бир ашиъаддур». Биз атайлаб боб сарлавҳасини тўлиқ келтирдик. Чунки сарлавҳаларда Алишер Навоий одатан бобда зикр этиладиган воқеалар ва фикрларни ихчам ҳолда баён этади. Боб сарлавҳасининг мазмунидан шоирнинг нимага диққат қилаётгани, нима ҳақда тўхтаб ўтишни бемаъл англаш мумкин. Агар биз келтирилган сарлавҳаларга эътибор берсак, Навоий «ишқ» сўзи билан вобаста ҳолда «ўт», «шуъла», «бало», «балокаш кўнгул», «меҳнат қаро шом», «ҳусн», «ҳусн анвори» каби сўз ва иборалар қўллаганини кўрамиз. Дарҳақиқат, ишқ азобсиз, ўт-алангасиз кечмайди, у кўнгилни балоларга гирифтор этади, аниқроқ қилиб айтсак, ошиқ изтиробу қийноқлар билан ёр висолига етиши мумкин. Навоийнинг ёзишича, ишқ азалдан инсон боласининг хилқатида мавжуддир. У «руҳ майи» бирла жисмга кириб келади ва уни маст этади. Руҳ оламининг гўзаллиги, хусни «гумондин фузун» – беҳад зиёд. Инсон жисмига таралган ишқ оҳанрабоси шу беҳудуд гўзаллик олаmidан тушган нурдир. Инсон булбул гулга ошиқ бўлиб сайраганидай, шу шуъладан маст, бетоқат бўлиб, ўзини йўқотиб, мажнун каби ошуфтадир. Инсон – дунё гўзаллигининг ошуфтаси, дунё, ҳаёт уни сеҳрлайди. Бу сеҳр гўзал аёл ёки чиройли ёр қиёфасида кўриниши ҳам мумкин.

**Ишқ чу тугёни камол айлади,
Ошиқ ўзин шефта ҳол айлади.
Хусн доғи жилва қилиб дилписанд,
Зулфга топишрди балодин каманд.
Тушти жаҳон мулкига ғавғои ишқ,
Бўлди замон аҳлига яғмойи ишқ.**

Шундай қилиб, ишқ бутун борлиқни қамраб олган «жаҳон мулки», яъни жонсиз жисмлару жонзотлар, ҳаракатдаги ва ҳаракатсиз ашёлар, еру осмон жисмлари шоир назарида ишқ қонуни билан яшайди.

Алишер Навоий яна шуни ҳам алоҳида қайд этадики, ишқ шоҳу гадо-га баробар: «Иноди олинда тенг ҳам шоҳ ҳам гадо; бедоди қошинда бир ҳам фосиқ, ҳам порсо». Лекин ишқ кўпроқ гадоларга насиб этади, чунки подшолар, амирлар давлат, мол-дунё ишқига гирифтор. Мол-дунё жой олган кўнгилдан ёр муҳаббати, соф ишқ жой олиши қийин. Навоий буни Баҳром Гўр образида ажойиб саргузаштлар орқали тасвир этган. Шу каби «Фарҳод ва Ширин»даги Хусрав образи ҳам шу ғояни тасдиқлашга хизмат этади.

«Ҳайратул аброр»да ишқ ҳақидаги бобда ижтимоий-ахлоқий масалалар ҳам кун тартибига қўйилган. Бошқача айтганда ҳазрат Навоий муҳаббатнинг тарбиявий ролига ҳам юқори баҳо бериб, инсон камолоти учун қанчалик зарур эканини таъкидлаб қўйган. Бу ажабланарлими? Йўқ, Навоийгача бўлган Шарқ адиблари, файласуфлари ҳам муҳаббатни ахлоқий сифатлар билан боғлаганлар. Ибн Сино, Абулмажид Саноий, Фаридиддин Аттор ашъорларида муҳаббатнинг тарбиявий аҳамияти ҳақида сўз боради. Хусрав Деҳлавийда ишқ бошқа инсоний фазилатлар билан олиб қаралади. Алишер Навоий шунга аминки, кўнглида ишқ ўти аланга олган одам ёмонликка юрмайди ва ўзгаларга ҳам ёмонликни раво кўрмайди. Зеро, ишқ – саховат чашмаси. У кўнгилда ёқилган чироқ, кўнгилни ёритиб, илм- маърифатга макон этади. Ишқ аввало инсонни гўзалликка ошно этади, гўзаллик сиру асрорини кашф этишга ундайди, дидини, фаросатини, зеҳни ва қобилиятини оширади, ошиқ кишини зукко, тезфаҳм бўлиб қолади. Бунга хусн сабабчи. Воқеан, хусн бўлмаганда ишқнинг ўзи ҳам нишона бермас эди:

Ишқ аён қилмоқ эрур хусн иши...

Ишқ тош кўнгилларни эритиши, зоҳидни будпараст қилиши, жоҳилни раҳмдил шахсга айлантириши мумкин. Чунки ишқ-муҳаббат ақлнинг иши эмас, аксинча, бу туйғу ақлдан устунлик қилади, уни маҳв этади. Ошиқларнинг девонасифат, мажнун бўлиб қолиши шундан, чунки мажнунлик – содиқлик вафодорлик демак. Сидку садоқат, вафо бўлмаган жойда ишқу ошиқлик ҳам булмағай.

**Бўлмаса ишқ, икки жаҳон бўлмасун,
Икки жаҳон демаки, жон бўлмасун.
Ишқсиз ул танки, анинг жони йўқ,
Хуснни нетсун кишиким, они йўқ.**

Хуллас, инсон муҳаббат билан инсон, ишқ билан тирик – Навоийнинг эътиқоди шу. Бу улғу фазилатнинг биринчи белгиси вафо. Вафо ишқнинг биринчи шarti, «ёрлиқ шеваси»нинг қондасигина эмас, пойдевори ҳамдир. Шунинг учун бўлса керак «Ҳайратул аброр»да ишқ бобидан олдин вафо боби келади («Саккизинчи мақолат»). Албатта, вафо тушунчаси ишқ тушунчасига нисбатан бирмунча торроқ. Вафо, агар таъбир жоиз бўлса анчайин «амалий, дунёвий» тушунча, унда кайҳоний мазмунни кўрмаймиз. Лекин, шунга қарамай, бу икки тушунчанинг бир-бирига алоқадорлиги аниқ. Чунки вафо аввало муҳаббатда кўринади, синалади. Вафосиз чин муҳаббат, одамлар ўртасидаги ҳақиқий дўстлик бўлмас, вафосиз ёр ҳам ёр эмас. Навоий гапни мана шу оддий ҳақиқатдан, одамлар ўртасидаги муносабатни белгилловчи вафонинг аҳамиятини таъкидлашдан бошлаб, ёлғизликнинг даҳшатларини тасвирлашгача бориб этади. «Навоий «вафо»ни, ишқни кенг маънода тушунади, бу тушунчаларни икки жинс ўртасидаги муносабатларгагина боғлаб қўймайди», деб ёзади таниқли навоийшунос А.Ҳайитметов. Шоирнинг куйиниб ёзишига қараганда, инсон зоти ёлғиз яшолмайди, ёрсиз, дўсти, меҳрибон кишиси бўлмаган одамнинг аҳволи ачинарли, оғир:

**Ёрсиз эл оҳи ғам-андух эрур,
Ёнса йиғоч ёлғуз, иши дуд эрур.
Тоқ киши айши уйин бил нигун,
Уйга қачон ҳомил ўлур бир сутун ?**

**Синса уқоб эғни уза бир қанот,
Тез у чар, лек анга бардам ҳаёт.**

Бир киши ёлғиз дарахтдай бесамардир, чақмоқ тошни ҳам бошқа тошга урилганда ўт чиқаради, бургутнинг бир қаноти синса, қулаб тушади, битта ўтиндан олов ясаб бўлмайди. Ана шу қатор мисолларни келтириб, мутафаккир шоир ҳаётининг абадий қонуниятларидан бири жуфт бўлиб, жамият бўлиб яшашнинг фазилатини олқишлайди ва бундай жуфтликда бир-бирига вафодорлик садоқат асос эканини ҳикмат тили билан таъсирчан формада баён этади. Унинг таъкидлашича, вафо дунёнинг энг ноёб гавҳари («Сурса отин ақли сафо жавҳари, оҳ чекиб деки, вафо гавҳари»), инсон умрини безайдиган, уни улғувор этадиган хислат. Вафо, қарам – беғараз, холис бўлиши керак. Қуёш мавжудотга доимо нур сочар экан, ҳеч қачон таъма учун, мукофот учун, манфаат юзасидан қилмайди бу ишни. Шунинг учун вафоли, қарамли одам эвазига жафо кўрганда ҳам бу йўлдан қайтмаслиги керак – «дарахт қанча кўп ҳосил боғласа, шунча унга тош отадилар, шам уйнинг ичи ва ташқарисини ёритади, аммо уй эгаси ҳар замон унинг бошини кесиб туради». Меҳрга – номеҳрибонлик билан, жафо билан жавоб бериш чархи даврон шеваларидир. Чунки дунё шундай қурилган. Лекин яхши инсонлар бундан ибрат олиб, бу «кажрафтор»ликка тақлид қилмай вафога вафо билан жавоб қайтаришга интилади.

Алишер Навоий шу бобда дунёнинг бевафолиги ва бебақолиги ҳақида сўз юритиб, гапни ўз замони воқеаларига буриб юборади, замона одамларининг бир-бирини қадрламасликлари, орада меҳр-оқибат сўниб бораётганидан шикоят қилади: У ёзади:

**Кимки вафо узра бориб бош анга,
Сарзаниш – уқму эди подош анга?
Ё бу замин аҳлига бу бўлди баҳр,
Нўш олибон қўймоқ эл оғзига заҳр.
Кимга биров тутса гули тоза рўй,
Гулшани ризвонча анга рангу бўй.
Буки эваз, бермагай ул жуз тикан,
Бир демагил, балки дегил юз тикан.**

Кимки вафо йўлига бошини қўйса, бошини садоқат билан тикса, унинг мукофоти маломат, таъна санчиқлари (ўқлари) бўларми? Ёки бизнинг замон кишиларига бу одатми – фойда кўриб, кейин эл оғзига заҳр қуйиш. Биров тоза бир гул тутса ва бу гул агар жаннат гулидай хушбўй бўлса-да, лекин фақат тикан олади, бир эмас, минг тикан насибаси бўлади.

Одамлар мана шунақа, аммо бундан ҳам кўра ёлғизлик жафоси оғирроқ.

Бир киши андоқ кишиким бир киши

дейди шоир. Унинг ҳамдарди, меҳрибони бўлмаса ҳоли нима кечади? Агар майиб-мажруҳ бўлиб қолса, кексайса ёхуд бирор дардга чалинса-чи? Бундай одамлар, Навоий уқтиришича, кўпинча ўзлари ўзларига жабр қиладилар, чунки бировга яхшилик қўлини чўзмаганлар, одамлардан қочиб, меҳр ошкор этмаганлар. Уларга теккан мукофот эса – ёлғизлик.

**Ёрки, ойини вафо йўқ анга,
Шамъ кибудурки, зиё йўқ анга.**

Шунинг учун меҳрибон, вафодор ёри бўлган гадо ёрсиз шоҳдан бахтиёрроқдир. «Бебаҳо гавҳар» бўлган ёрнинг ўзи гавҳардай ноёб. Навоий яна замона аҳли, одамларнинг вафосизлиги хусусидаги фикрига қайтиб, вафоли ёрнинг кам топилишини, агар шундай вафодор ёр топилса, жонимни унга фидо қилардим, деб ўксинади.

Шу зайлда, ишқ-муҳаббат, унинг ажралмас сифати вафо-садоқат ҳақида фикр юритиб, шоир дунё, одамлар, жамият, инсоний бахт, инсоний бурч ҳақида ҳам муҳим ғояларни баён этади. Бу улғу Навоий мушоадаларининг кенглиги, қузатишларининг, нигоҳининг реал ҳаёт воқеаларига йўналтирилганидан келиб чиққан. Навоий ижодида ишқ, вафо, садоқат инсон ва унинг камолоти йўлидаги сифатлар қаторида улғулангани, инсонпарварлик ғояси тарғиб этилган.

**Муслиҳиддин МУҲИДДИНОВ,
СамДУ профессори, филология
фанлари доктори**

Китобинг кирмаган ўзбек элида хонадон йўқдир

Ғафур Ғулом ёшлигидан отаси ширинликлар учун берган пулларини йиғиб, китоб олиб, кечалари шамнинг сўниқ нурида ўқиганини, кўпинча китоблар битов (кесилмаган саҳифалар) ўқиш қийин бўлгани, уларни авайлаб кесмай ўқилса арзон гаровга топшириб, яна янги китоб олиб ўқиганини кўп хотираларида ёзган.

«Шум бола» асарига кирмай қолган қўлёмасида Қоровой кўп саргузаштлардан сўнг, уйига қайтаётганида, саҳҳобликдаги дўкон ёнида турган 15-16 ёшли муллаваччалар бир китобга харидор бўлишаётгани саҳоб йигитчаларни илм даражасини синаш учун: «Икки ёқдан ўқилса ҳам бир маънони аңлатадиган сўзни айтсаларинг китобни сизларга сотаман, бўлмаса бу китобга ақлларинг етмайди», деб турганида, Қоровой келиб қолади ва бу «Нодон» сўзи дейди. Қоровой шу вақтда 9-10 яшар бола бўлади.

Саҳоб:

– Тўғри, етти танга бир мири бер ўғлим, пешонангда юлдуз кўраяман шу китоб сеники, – депти.

Бу китоб Алишер Навоийнинг «Хамса»си экан.

Саҳоб башорат этган пешонасидаги юлдуз, боқий экан...

Ғафур Ғуломнинг Алишер Навоийга бўлган эътиқоди ҳам бутун умрлик бўлган. 9-10 яшар бола «Хамса»ни ўқиши ва тушуниб етиши учун ҳеч бўлмаса шеър ўқиган, ўзи шеър машқ қилиб кўрган бўлиши керак-ку.

Ғафур Ғуломнинг отаси шеър ёзиб, баёз тўплаган-у наشر қилишга улгурмаган, онаси ҳам шеърятдан хабардор бўлган. Уйларига ўша замоннинг таниқли шоирлари, хаттотлари, матбаачилари келиб-кейтиб турганини мақолаларида ёзган.

Ғафур Ғуломнинг Алишер Навоийга бўлган эътиқоди отасининг шеърлари, онасининг аллалари оҳангида сут билан кирган. У умр бўйи Навоий даҳосига мурожаат қилган, ҳофизасида кўплаб ғазаллари, дostonлари бор эди.

Кечқурунлари оиламиз жам бўлиб ўтирганда дадам кайфиятлари мойил бўлганда ёшлигидан ёсдаликлар, Алишер Навоий, Фузулий, Бедил, Жомий шеърларидан ёддан айтиб маъносини тушунтириб берардилар. Бундай дамларни ҳаммамиз жуда ёқтирар эдик.

Ғафур Ғулом 20-30 йиллар «Камбағал деҳқон», «Қизил Ўзбекистон» газеталари ва «Муштум» журналида ишлаб юрганларида очерк,

фельетонлар ёзиш учун материаллар йиғиб юрганларида, водий вилоятларидаги ёзувчи ва шоирлар билан дўстлашиб кетган эканлар.

1938 йилда Алишер Навоий таваллудининг 500 йиллигини ўтказишга тайёргарлик ишлари бошланиб кетади.

Ғафур Ғулом Фарғона водийсидаги адабий ташкилотлар, тўғараклар, гурунғ аъзоларини яхши билгани учун у ердаги Алишер Навоий ижодини чуқур мушоада қиладиган илм соҳибларини Тошкентга йиғиб келиш кўмита томонидан у кишига топширилади.

Ғафур Ғулом Андижондан Маҳжурий, Ҳабибий, Анисий, Улфат, Фарғонадан Бокий, Кўқондан Чархий, Намангандан Чустийни кўмитанинг ишчи гуруҳига тавсия этган.

Текстология кўмитасида Ғафур Ғулом раҳбарлигида Маҳжурий, Улфат ва бошқалар Навоий асарларини неча-неча қўлёзма, тошбосма нусхаларидан энг тўлиғини, бехатоларини танлаб, бир-бирига солиштириб, даҳонинг 10 жилдлик асарларини наشر қилиш устида иш олиб боришади. Айни пайтда Навоий асарлари луғатини тузиш бошланади.

Ғафур Ғулом эски китоблардаги унут бўлиб, ишлатилмай кетган сўзларни асл маъносини яхши билишини Анисий домла «Ғиёс-ул луғат»дан ўзини «имтиҳон» қилганини домла эслаганлар. Ғафур Ғулом уй-музейида шоир фойдаланган ноёб араб алифбосидаги ҳар хил асрларда чоп этилган луғатлардан «Ғиёс-ул луғат»нинг тўрт нусхаси «Бурҳони Қотий»ни икки нусхаси, «Аҳтари Кабир»нинг икки нусхаси, «Усмонли турк тили луғат»и, «Чигатой ва туркий Усмонли луғат», «Туркча луғат», «Мунтахаб ал-луғат» (танланган сўзлар луғати) ва бошқа тилларнинг луғатлари сақланади.

Собир Абдулла, Уйғун «Чор девон»ни энг ноёб қўлёзма нусхасидан нашрга тайёрлайди. У нусхани Ғафур Ғулом бошқа қўлёзмаларга солиштириб, камчиликларини тўғрилаб, сўнг асар наشر қилинади.

1938 йилда Ғафур Ғулом «Фарҳод ва Ширин» дostonининг биринчи марта кенг китобхонлар оммаси учун ҳозирги тилдаги насрий ифодаси билан нашрга тайёрлаган. Дostonнинг 1940 йилда Ўз ССР Давлат нашриёти томонидан босилиб чиқарилган нашрдаги муқаддимасида адиб шундай ёзганди. «Алишер Навоийнинг «Фарҳод ва Ширин» дostonини босмага тайёрлашда Шомурод котиб ёзган ва 1901 йилда Тошкентда Порцев матбаасида босилган нусхани асос қилиб

Ғафур ҒУЛОМ

АЛИШЕР НАВОИЙ ҚАБРИ УСТИДА

Дилим равшанлигин ҳиссим йўлида офтоб айлаб,
Мазоринг бошида турмақдадурмен сарҳисоб айлаб,
Қўлоғинг сўз эшитмас бўлса ҳам қалбдан хитоб айлаб,
Ватандошлар саломин неча жилдли бир китоб айлаб
Навоий деб Мусаллога келибмен интиҳоб айлаб.

Самарқанд, Андижон, Тошканду, Урганжу Бухородан.
Ўзинг нашъу намо топган шарафли-шонли маъводан,
Сенинг орзуларинг рўёбга чиққан янги дунёдан,
Туман Фарҳоду Ширин сув чиқарган бахтли саҳродан
Ажаб гулдаста келтирдим, унга заррин таноб айлаб.

Китобинг кирмаган ўзбек элида хонадон йўқдир,
Рубобий куйларинг ёд билмаган бир жонажон йўқдир.
Етук авлодларингдир илму донишли, гумон йўқдир,
Башар тарихини юз бор ўқи, бундан замон йўқдир,
Кўнгилларни ёритдик маърифатдан моҳитоб айлаб.

Ватан осмонида нурга тўла офтобим, юлдузни,
Буюк иқболни ижод айлаган мингларча гул юзни,
Қоронғи шоми йўқ доим мунаввар бахтли кундузни
Жамолини кўришга бир умрлар юммайин кўзни
«Навоий ҳам ётар то рўзи маҳшар тарки хоб айлаб».

олдим. Чунки бу нусхани ёзган котиб камида йигирмата қўлёзмадан фойдаланган.

Мен босмага тайёрлаганимдан сўнг, Навоий юбилейи комитетининг текстология комиссия бу асарни Ўзбекистон Давлат халқ кутубхонасида сақланган қадим нусхалар билан солиштириб, текшириб чиқди. Мен асосланиб тайёрлаган нусхалардаги камчиликларни топиб, уни тўлатди.

Достоннинг тили кенг оммага англашарли бўлсин учун, уни бу кунги адабий тилда наср билан ҳам ёзиб чиқдим. Ҳар бир байтнинг унинг тўғрисида ҳозирги адабий тилдаги ифодаси ҳам берилди. 1940 йил».

Ғафур Ғулом шу муносабат билан асарнинг ёш китобхонларга мўлжалланган вариантини ҳам яратган. Қўлёзманинг илк саҳифасида шундай ёзув бор: «Алишер Навоий. «Фарҳод ва Ширин» (ўспирин болалар ўқисин деб прозага айлантириб ишлаб чиққан Ғафур Ғулом)». Асарни Ўз ЛКСМ МКнинг «Болалар ва ёшлар адабиёти» нашриёти. 1939 йили босиб чиқариши керак бўлса-да, нима сабабдандир нашр қилинмай қолиб кетган. Сўнг, 1956 йили «Фарҳод ва Ширин «Ўзбекистон» Давлат нашриёти томонидан босиб чиқарилган.

1939 йилнинг 17 январиди Тил ва адабиёт институтида Алишер Навоий комитетининг илмий сессияси бўлиб ўтади. Унда Ғафур Ғулом «Фарҳод ва Ширин» достонини нашрга тайёрлаш тажрибаси тўғрисида тўлиқ маълумот беради.

Бу ҳақда Улфат домла шундай деб эслайдилар. «Ғафур ака бадиҳагўй шоир бўлиши билан бирга ниҳоятда тез қалам эдилар. «Фарҳод ва Ширин» достонини ишлашда ҳар куни беш юз мисра шеърни ишлаб, ёзиб улгурганини бизга айтган.»

Ғафур Ғулом «Фарҳод ва Ширин» достонини насрий баёнини тайёрлаётганда кўплаб луғатларни кўрган бўлса-да, икки сўзни ҳеч қайси луғатдан тополмай Олим Шарафуддинов ва Бокий домлага айтади. Лекин улар ҳам кўп луғатларни варақлаб топа олмайди.

Шу кунларда Садриддин Айний Самарқанддан Тошкентга келиб қолади. Маъноси ҳеч қайси луғатдан топилмаётган «ғулб ва изора» сўзининг маъносини О.Шарафуддинов Айний домладан сўрайди.

Айний домла:

– Бу қадимий сўзлар, «ғулб» деб, қувурни (сув ўтадиган) айтилади. «изора» деб қурувчилар ишлатадиган деворга тортиладиган чизик, трафаретга ўхшаган. Изора сўзида «и» ҳарфини чўзиб айтилади, деб тушунтириб беради.

Ғафур Ғулом бирга ишлаётганлар, айниқса, кўмитага ўзи тавсия этган дўстларидан доимо хабардор бўлиб, уларнинг Тошкентдаги ҳаётига ўзини масъул, деб билар экан.

Улфат домла бу ҳақида бундай деган:

– «Ғафур ака дўстларига жуда ғамхўр киши эди. Масалан, шоир Ҳабибий Тошкентда туриб қолганларида аҳволларидан доимо хабар олиб турган. Абдулахад Анисий Тошкентга кўчиб борганда, Қорасаройдаги ҳовлисидан жой берди. Хўжандлик шоир Муинзода Мунирийга жуда меҳрибонлик қилар эди. Андижонлик шоир Абдиваҳоб Сайфийни Тошкентга бориб, Самарқанд дарвозадаги ёзувчилар боғига жойланиб қолишига сабабчи бўлади ва умрининг охиригача ҳолдан хабар олиб турди. Ҳатто вафот маросимини ҳам ўзи ўтказди...

1941 йилда уруш бошланиб, Навоий юбилейи кўмитаси иши тўхта-тилиб, юбилей ўтказиш кейинга қолдирилди.

Кўмита тарқатилгандан кейин Алишер Навоий юбилей ишчи гуруҳига қақирилганлар уйларига қайтишади.

Ҳабибий, Сайфий, Муинзода Тошкентда қолишади.

Дадам оиламиз билан Арпапоядаги уйимизга кўчиб ўтганимиздан кейин Қорасаройдаги ҳовли шоир, ёзувчилар учун бир қўналғадек бўлиб қолади.

Арпапоядаги ҳовлимизда Андижон, Наманган, Қўқондан келган дўстлари билан ажойиб учрашувлар, шеърхонликлар, мушоиралар, баҳслар бўлиб турарди. Мен кичик бўлсам ҳам баъзан дадамни дўстлари, домлалар келишганда иккинчи қаватдаги дам олиш хонасига аямга ёрдамлашиб, у бу нарсга олиб чиққанларимизда шеърлар ўқишганида «офарин» деб олқишлашгани, Юнус амаки дутор чалиб ашула айтганларида «бале, бале» деб ашулага жўр бўлиб айтишганига қизиқиб қолиб эшикни орқасига ўтиб тирқишидан қараб эшитиб ўтирар эдим. Кўп гапларга фаҳмим етмаса ҳам, уларнинг ҳаракатларига қараб, пастдан аям қақирганларини ҳам эшитмай махлиё бўлиб ўтирар эдим. Шунда дадам (аям айтишларича дадам форсча, тожикча шеърларни ҳам ўз тилларидек чиройлик ўқийверар эканлар, бу ўқиёт-

ганлари ҳам ўшанақа эди), ўзбекча эмас бир шеър ўқидиларда кўзларидаги ёшни артиб туриб. «Насиб бўлармикин?» дедилар. Собир Абдулла, Ҳабибий, Аҳмаджон заргар, Зухур полвон, Ятим амаки, Юнус Ражабийлар бирданига «шояд» дейишди. Нега дадамнинг кўзларида ёш, нимага «шояд» дейишди? Мен ҳам дадамни шеър ўқиган мунгли овозларидан йиғлагим келиб, бўғилиб кетгандек зиналардан югуриб тушиб, аямдан сўрадим.

– Нега катталарнинг гапига қулоқ соласан? Терлаб кетибсан-ку, – деди аям.

– Дадамнинг кўзлари ёшли, улар «шояд» дейишди. У нима дегани?

– Яхши гап, балки насиб бўлар, деб умид боғлаш, – дедилар. Бу сўз болалиқда ёдлаганим шеърлар каби бир умрга ёдимда қолди.

1948 йилнинг май ойида Алишер Навоийнинг 500 йиллик юбилейи катта тантана билан ўтади. Унда Ғафур Ғулом «Навоий ва замонамиз» мавзусида маъруза қилади.

Ўша йили Алишер Навоийнинг юбилейига «Алишер» номли шеърлари ёзилган.

1964 йили Афғонистон ҳукумати Ғафур Ғуломни буюк форс шоири Абдурахмон Жомийнинг 550 йиллик юбилейи муносибати билан ўтказилаётган илмий анжуманга таклиф қилган.

Дадам ушбу санага катта тайёргарлик қилиб, Абдурахмон Жомийнинг ҳаёти ва ижодига бағишланган илмий мақолани форс тилида ёзганлар.

Юбилей 1964 йили ноябрь ойида Афғонистоннинг Кобул шаҳрида ўтади. Анжуманда Ғафур Ғулом «Шарқнинг буюк шоири ва мутафаккири Абдурахмон ибн Аҳмад Жомий» деган илмий мақолани форс тилида маъруза қилади. Маъруза матни Афғонистоннинг ўша пайтдаги нуфузли газетаси бўлмиш «АНИС»нинг ноябрь ойи сонларида эълон қилинган. 1965 йилда Кобулда «Нуриддин Абдурахмон Жомий» номли илмий тўпламда «Шарқ назми осмонининг икки порлоқ қуёши» сарлавҳаси остида нашр этилган. Ушбу мақола 1970 йили Самарқандда «Ленин йўли» газетасининг 1 август сонидида профессор Ботир Валихўжаев таржимасида ўзбек тилида эълон қилинган.

Ғафур Ғулом бу мақолада Жомий ва Навоий дўстлиги, уларнинг дунёқарашларидаги ўхшашликлар ҳақида ёзган

Ушбу сафар давомида Ғафур Ғулом Кобул ва Хиротдаги муқаддас қадамжоларини зиёрат қиладилар. Сафарда «Моҳигул», «Алишер Навоий қабри устида» шеърлари ёзилган.

Дадам Тошкентга Афғонистон сафаридан катта таассуротлар билан бирга қандайдир ўкинч билан қайтдилар. Сафар таассуротларини сўзлаётганларида афсус билан худди олис ёшлиқларига қайтгандек бўлганларини айтган эдилар.

Афғонистон тарихи ҳақида гапирар эканлар, афғон халқи бошига тушган кулфатлар ҳақида сўзладилар.

Алишер Навоий қабрини кўриш, уни зиёрат қилишни умр бўйи орзу қилгани ва бу орзу амалга ошганидан қандай ҳаяжонда эканини айта туриб, тўлқинланиб гапира олмай зўрға давом этгандилар...

Алишер Навоий қабри устига борганларида тўпдан омон қолган қисмини 1947 йилда хиротлик Ғулом Ҳайдар Муҳторзода деган савдогар гишт ва ганчдан эскиси ўрнига кўтариб, тиклаб қўйганини ва ўша мақбарани зиёрат қилганларини кўнгиллари хижилдек, ўйга толиб айтган эдилар.

Алишер Навоийнинг қабрини ўзбеклар таъмирлаши мумкин эмасмикин, деб мурожаат қилган саволлари ўша вақтда жавобсиз қолган. Дадам ўқинчларини ўзлари билан олиб кетдилар. Балки, мен болалигимдаги дўстларини «шояд» дейишгани Алишер Навоий қадами теккан жойларни зиёрат қилиш, ўз кўзлари билан кўриш орзусимиди, дея ҳали ҳамон ўйга толаман...

1966 йилнинг 30 январиди «Совет Ўзбекистони» газетаси алоҳида бир саҳифа ажратиб, дадамнинг «Ҳоки Мусалло», «Тахти сафар» йўл очерклари ва «Тун била тонг» шеърларини эълон қилган эди.

Ғафур Ғулом бутун умри давомида Алишер Навоий даҳосини ёд этди. Унинг асарлари жамланган девонларни қўлга олганларида, аввал ўпиб, пешонасига теккизиб, сўнг ўқир эдилар...

Алишер Навоий даҳосини, асарларининг ҳар бир мисрасини улугдан улуг деб билар эдилар.

ОЛМОС

ХАЛҚИМИЗНИНГ

Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонасида буюк мутафаккир, шоир ва давлат арбоби Алишер Навоийнинг 580 йиллигига бағишланган нодир тарихий китоблар кўргазмаси ташкил этилди.

Кўргазмада Миллий кутубхонанинг Нодир нашрлар фондида сақланаётган Алишер Навоий ва унинг замондошлари қўлёзмалари, тош босма асарлари, ilk бор чоп этилган ва шу кунгача қайта нашр этилган китобларининг тўлиқ тўплами, буюк мутафаккирга, унинг асарларига бағишлаб ёзилган китоблар ҳамда дунёнинг турли тилларига таржима қилинган шоир асарлари намуналари намойиш этилмоқда.

Бу ерда Миллий кутубхона музейида мавжуд дунёга машҳур Абул Ҳасан Али бин Муҳаммад бин Ҳабиб ал-Мовардий Ал-ахкамус, Сўфи Оллоёр, Абул Аббос Аҳмад ибн Муҳаммад ибн Касир ал-Фарғоний, Ҳувайдо Хўжаназар Ғойибназар ўғли Чимёний, Мирзо Абдулқодир Бедил, Мулла ибн Муҳаммад Бухорий, Ҳусайн Воиз Кошифий, Мақомати Ҳазрати Хўжа Нақшбандий каби Шарқ мутафаккирларининг ноёб қўлёзмалари ва тарихий асарлари билан танишиш мумкин.

Навоий асарлари унинг ҳаётлик давридан бошлаб, XIX аср охиригача кўплаб хаттотлар томонидан кўчирилиб, кўпайтирилган. Қўлёзмалар ва нодир нашрлар фондида шоирнинг бир неча асари сақланади. Жумладан, «Маҳбул қулуб»нинг Қўқонда ҳижрий 1259 йили котиб Мулла Ҳақназар Уста Қурбон Бешариқий томонидан кўчирилган нусхаси бор. Ҳазрат девонининг ҳижрий 1284 йилги қўлёзма нусхаси ҳам алоҳида аҳамиятга эга. Котиби номаълум ушбу қўлёзма чиройли настаълиқ хатида кўчирилган.

Бухородаги Азизон мадрасасида ҳижрий 1272 йили китобат қилинган «Ҳазойинул маоний» девони, «Хамса»нинг турли йилларда Тошкентда тош босма усулида чоп этилган нусхалари мавжуд.

Ғарбий Европада босмахоналар пайдо бўла бошлагандан сўнг кўплаб нодир асарлар матбаа йўли билан чоп этилди. Хусусан, Навоийнинг қадимги шоҳлиқлар тарихига оид «Тарихи мулуки аҷам» асари «Тарихи Фаноий» номида биринчи марта Венада 1785 йили чоп этилган. Ушбу асар 1968 йили Россия Миллий кутубхонасидан совға сифатида Алишер Навоийнинг 525 йиллик юбилейига тўхфа қилинган. Умуман, кутубхонанинг «Қўлёзмалар, нодир ва алоҳида қимматга эга нашрлар хизмати»да Алишер

Навоий асарларининг 18 қўлёзма ва тош босма китоби, 50 дан ортиқ турли давр ва минтақаларда чоп қилинган нашри мавжуд.

Ўзбекистон Миллий кутубхонаси фондида «Алишер Навоий» («Москва тўпламларидаги Навоий асарлари қўлёзма ва тошбосма нашрлари») каталоги сақланмоқда. Мазкур каталог 2016 йил Москвадаги Рудомино Китоб маркази нашриётида 208 бет ҳажмда тарих фанлари доктори И.В.Зайцев раҳбарлигида рус тилида нашр этилган.

«Алишер Навоий» каталоги Хорижий адабиётлар кутубхонаси ва Россия-Ўзбекистон дўстлиги ва ҳамкорлиги жамияти томонидан тайёрланган бўлиб, буюк ўзбек шоири ва мутафаккири Алишер Навоий таваллудининг 575 йиллигига бағишланган. Тўплам Москва шаҳри кутубхоналари ва музейларида сақланаётган XVIII-XIX асрларга оид 14 қўлёзма ва XIX аср охири XX аср бошларига оид 12 тошбосма нашрлар намуналаридан иборат.

Мазкур каталог Алишер Навоий адабий меросини нафақат Россия ва Ўзбекистон, балки бутун дунёга танитишни мақсад қилган. Каталог асосини нафақат ҳозирги кунга қадар Навоий шеърлати шинавандалари билган битиклар, балки буюк ўзбек шоирининг мутахассис олимлар учун номаълум бўлган асарлари рўйхати ҳам ташкил этади. Навоий асарларига ишланган репродукция, қўлёзма ва тошбосма нашрларнинг рангли расми мавжудлиги каталогни ҳақли равишда альбом, деб аталишига сабаб бўлади.

Каталогнинг кириш қисмида ўзбек навоийшунос олимлари академик А.Қаюмов ва профессор Д.Азимованинг Алишер Навоийнинг Шарқ маданияти ривожига қўшган ҳиссаси ва қолдирган маънавий мерос ҳақидаги мақоласи берилган.

Каталогда Алишер Навоий асарларининг Россия давлат кутубхонаси Қўлёзмалар илмий-тадқиқот бўлимида, Россия давлат тарих кутубхонасида, Шарқ давлат музейида, Россия Фанлар академияси Шарқ қўлёзмалари институтида ва Давлат тарих музейи ёзма манбалар бўлимида сақланаётган қўлёзма ва тошбосма нашрлари, исмлар, географик номлар ва муҳрлар кўрсаткичлари ҳамда қисқартмалар рўйхати ва библиография берилган.

Мазкур каталог навоийшунос олимлар, илмий тадқиқотчилар ва кенг китобхонлар оммасига мўлжалланган бўлиб, Алишер Навоий ҳаёти ва ижодини, унинг адабий меросини ўрганишда, асраб-авайлаш ва авлодларга етказишда муҳим манба бўлиб хизмат қилади.

Ўзбекистон Миллий кутубхонасида «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси томонидан 2016 йилда нашр қилинган «Алишер Навоий: қомусий луғат» китоби ҳам сақланмоқда.

Алишер Навоий таваллудининг 575 йиллиги ҳамда Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигининг 25 йиллигига бағишлаб кенг китобхонлар оммасига ҳавола этилган мазкур китобда шоирнинг ҳаёт йўли, асарлари, поэтикаси, образлар олами, устозлари, замондошлари, шогирдлари ҳақида навоийшуносликнинг илмий натижалари асосида мухтасар маълумот берилган.

Навоий ўз шеърларида Қуръони карим оятларининг ҳаётийлигини исботлаган. Унинг қарийб барча асарлари маълум бир суранинг шеърий талқинидир. Алишер Навоийнинг шахсияти, ҳаёт йўли, илмий ва адабий мероси, қўлёзмалари, адабий алоқалар, унинг ижодининг илмий ўрганилганлик даражаси ҳақидаги маълумотлар мазкур қомуснинг ўзига хос жиҳатларидир.

Ўзбекистон Миллий кутубхонасининг ихтисослаштирилган фондларида Алишер Навоий ғазалларига басталанган куй-қўшиқлардан иборат грампластинкалар жамланган. Навоийнинг 525 йиллигига бағишлаб ишланган грампластинкалар тўпламида нафақат Навоий ғазалларига, балки Атоий, Фузулий, Нодира, Увайсий, Мунис, Фурқат, Оғаҳий ва бошқа шоирлар ғазалларига басталанган куйлар ҳам бор.

Йил сайин технологияларнинг ривожланиб бориши ушбу грампластинкаларда сақланаётган маълумотлар қиммати йўқолиб кетишига йўл қўймайди. Фойдаланувчилар назаридан четда қолиб кетаётган ахборот-кутубхона ресурсларига иккинчи ҳаёт бағишлайди. 2016 йил Алишер Навоийнинг

БЕБАҲО МАЪНАВИЙ ХАЗИНАСИ

575 йиллиги муносабати билан Навоий ғазаллари жамланган грампластинкаларнинг тўлиқ матни яратилиб, MP3 дискларда фойдаланувчиларга тақдим этилгани фикримизга мисол бўлади.

Навоий ғазаллари билан айтилувчи бир қанча ашулалар - Орифхон, Ҳакимжон, Аҳрорхон Ҳотамовлар, Берта Давидова, Тўлқин Собиров каби эл суйган хонандалар ижросида янграган куй ва қўшиқлар жамланган. Турғун Алиматов ижросидаги танбур тароналари остида сухандон Қодир Махсумов ўқиган ғазаллар дилингизга ором бағишлайди.

Бугунги кунда ушбу грампластинкаларни эшитиш учун махсус мосламалар топиш бир оз мушкул.

Кўргазмага келганлар Ўзбекистон Миллий кутубхонасининг «Ижод» залида шоир ғазаллари билан айтиладиган қўшиқларни эшитиш, манзур бўлганларининг электрон вариантини олиш имконига эга.

Ўзбекистон Миллий кутубхонаси фондида Алишер Навоийнинг инглиз, немис, француз, венгр, поляк, озарбайжон ва турк тилларидаги китоблари сақланмоқда. Китоблар Ўзбекистондаги хорижий элчихоналар ва хорижий мамлакатлар миллий кутубхоналари томонидан тақдим этилган.

Алишер Навоийнинг 580 йиллигини нишонлаш арафасида унинг асарларига талаб тобора кучаймоқда. Бу хорижий китобхонларнинг давлат арбоби, илм-фан ҳомийсининг сўнмас адабий мулкига, бой маънавий меросига қизиқишидан далолатдир.

Атоқли чет эл ва ўзбек таржима усталари, шарқшунослар ва навоийшунослар томонидан амалга оширилган таржималарда муаллифлар томонидан Алишер Навоий ҳаёти ва ижоди ҳақида қисқача маълумот, асарлари библиографияси, ғазал, рубоий, қитъа, чистон, мухаммас, фард, мустаҳзод каби асарлари таржимаси тақдим этилган. Баъзи китобларда транскрипция, изоҳ ва асарлар қисқача мазмуни берилган. Китобларда Шарқ миниатюралари тасвирланган.

Мазкур китоблар тадқиқот институтлари илмий ходимлари, филологлар, кенг китобхонлар оммасига мўлжалланган.

Ушбу манбалардан фойдаланмоқчи бўлсангиз «Жаҳон» хорижий адабиёт ўқув залига ташриф буюринг ва мутолаа қилинг. Масофадаги фойдаланувчилар эса @infonatlub_bot манзилига мурожаат қилиб, китобларнинг электрон нашрига буюртма бериши мумкин.

Ўзбекистон Миллий кутубхонаси фондида рус ва хитой тилларидаги «Стихотворения Алишера Навои» номли Алишер Навоийнинг шеърлари тўплами сақланади. Китоб 2018 йилда Шанхайдаги Ўзбекистон Бош консуллиги кўмагида Шанхай чет тиллар университети Россия, Шарқий Европа ва Марказий Осиё институтининг Марказий

Осиё мамлакатлари тиллари факультети томонидан чоп этилди.

Рус ва хитой тилларида нашр этилган мазкур китоб ўқувчиларнинг шоир, мутафаккир, давлат арбоби Алишер Навоийнинг сўнмас адабий мулкига, бой маънавий меросига қизиқишидан далолат. Бу эҳтиром Ўрта аср Шарқ мутафаккирлари ижоди билан қизиқиш, улар ижодига илмий ёндашиш, Ўзбекистон ва Хитой ўртасидаги маданий алоқалар мустаҳкамланишида муҳим аҳамият касб этади.

Мазкур китоб хитой тилида сўзлашувчи аудитория, илмий тадқиқотчилар, тилшунослар, кенг китобхонлар оммасига мўлжалланган.

Бу йил Алишер Навоий таваллудининг 580 йиллиги юртимизда кенг нишонланмоқда.

Ҳазрат Навоий халқимизни маънавий баркамоллик ва камолот сари чорловчи даҳодир. Президентимиз томонидан «Буюк

шоир ва мутафаккир Алишер Навоий таваллудининг 580 йиллигини кенг нишонлаш тўғрисида»ги қарори буюк аждодимизга кўрсатилаётган эҳтиромнинг ёрқин ифодасидир.

Шоир ва мутафаккир Алишер Навоий таваллудининг 580 йиллиги доирасида турли анжуман, тадбирлар ўтказилиши, Алишер Навоий номидаги халқаро жамоат фонди ташкил этилиши, Алишер Навоий орденининг таъсис этилиши барчамизга фахр-ифтихор туйғусини бағишлайди.

Ўзбекистон Миллий кутубхонасида ҳам Навоий ижодини кенг тарғиб қилиш мақсадида бир қанча тадбирлар, китоб кўргазмалари, ғазалхонлик танловлари ташкил қилинмоқда, лойиҳалар амалга оширилмоқда: ғазалларининг аудио шакли яратилмоқда, грампластинкалар рақамлаштирилиб, MP3 форматига айлантирилмоқда. Кутубхона фондида Навоий асарлари, таржималари, Навоий ижодига бағишланган илмий ишлар тўпламлари ва бошқа кўплаб ресурслар сақланмоқда.

Таъкидлаш жоиз, Ўзбекистон Миллий кутубхонасининг <https://www.natlub.uz/> веб-порталида Алишер Навоий Мукамал асарлар тўпламининг электрон платформаси ҳам мавжуд. Ушбу электрон платформада Навоий ҳаёти ва ижодига доир маълумотлар, унинг дostonлари, ғазал, рубоий, қитъалари, туюқлар, ҳикматли сўзлар ҳамда шоир ижодига мансуб бошқа асарлар ўрин олган. Зотан, Алишер Навоий ижодий, илмий, мероси халқимизнинг бетимсол маънавий хазинасидир.

Гулчеҳра ҲОМИДОВА,
Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон
Миллий кутубхонаси етакчи
мутахассиси

МАДАНИЯТИМИЗ ИФТИХОРИ

Пойтахтимиз қоқ марказида салобатли ва кўркем бир бино бор. Узукка кўз қўйгандек, бош кентимизга ярашиб турган бу иншоот бундан анча йиллар олдин қад ростлаган бўлса-да, бетакрор чиройи, ўзига хос меъморий ечими, шакли билан Тошкентдаги замонавий бинолардан асло қолишмайди. Гап Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон давлат академик катта театри ҳақида кетаётганини англаган бўлсангиз керак.

Театрнинг муҳташам биноси олдидаги майдон ҳар доим гавжум. Бу жойга келиб, кимдир спектакль кўргани кирса, бошқа биров мусиқага мос сачрайдиган, бир неча рангда товланадиган фавворани томоша қилади. Жорий йил қишда театр майдони болалар шовқинига, қувончига тўлди. Бу ерда сунъий очик муз саройи ташкил этилиб, спорт ишқибозлари ҳордиқ чиқаришди. Хуллас, театр биноси ва атрофи бугун нафақат шаҳарликлар, пойтахтимиз меҳмонлари, балки хорижлик сайёҳлар учун ҳам дам оладиган ажойиб масканга айланган.

Театрнинг ташкил этилиши, биноси қурилиши ўзига хос тарихга эга. Ўтган асрнинг 20-30-йилларида машҳур санъаткор, Ўзбекистон халқ артисти Муҳиддин Қори-Ёқубов профессионал этнографик-концерт ансамбли тузади. 1929 йилда жамоа Ўзбек мусиқали театрига айлантирилади. 1939 йили ансамбль базасида опера ва балет театри ташкил қилинади. Ўша йил 11 июнь куни биринчи ўзбек операси – «Бўрон» намоиши билан мазкур театрнинг тамал тоши қўйилди. Композиторлар Мухтор Ашрафий ва Сергей Василенко ижоди маҳсули – ушбу опера ўзбек томошабини, театр танқидчилари томонидан илиқ кутиб олинди. Бўрон ролида Карим Зокиров ва Миҳаил Давидов, Нормул ролида Ҳалима Носирова, Шаҳодат Раҳимова, Сора Самандарова ва Назира Аҳмедова, генерал-губернатор ролида эса Муҳиддин Қори-Ёқубов саҳнага чиққан. Ўша йили театрга Ўзбек давлат опера ва балет театри мақоми берилди.

1948 йилнинг март ойида Тошкент рус

опера театри билан қўшилиб, давлат опера ва балет театрига айлантирилгач, шу саҳнада П.Чайковскийнинг «Пиковая дама», «Евгений Онегин», Тобибжон Содиқов ва Рейнгольд Глиэрнинг «Гулсара» опералари, Лео Делибнинг «Коппелия», Людвиг Минкуснинг «Дон Кихот», Георгий Мушелнинг «Балерина» балетлари саҳналаштирилди.

1948 йил март ойидан бошлаб театр буюк ўзбек шоири Алишер Навоий номи билан атала бошланди. 1959 йил мусиқа ва саҳна санъатини ривожлантиришдаги муваффақиятли фаолияти учун театрга «академик», 1966 йил эса «катта» мақоми берилди. Шундан буён айна санъат даргоҳи «Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон давлат академик катта театри», деган юксак мақомни шараф билан оқлаб келмоқда.

Театр ташкил бўлганда ўз жойига эга эмас эди. Шу боис жамоа саҳна асарларини XX аср бошларида қурилган собиқ цирк-театр биноси – Коллизейда кўрсатарди. Бу иншоот 1902-1913 йиллар орасида тбилислик меъмор Г.Цинцадзе лойиҳаси асосида қурилган. Ўттизинчи йиллар бу ерда икки труппа – рус ва ўзбек мусиқа театри фаолият олиб борди. Бу пайтга келиб бир неча бор реконструкция қилинишига қарамай, Коллизей зали ва саҳнаси йирик спектакллар саҳналаштириш талабига жавоб бермай қолган эди. Шунинг учун янги театр биноси қуриш зарурати пайдо бўлади ва энг яхши лойиҳа бўйича танлов эълон қилинади.

Танлов шартли жамоатчиликда катта қизиқиш уйғотади, чунки ўша давр собиқ иттифокда лойиҳа учун танлов эълон қилиш урф бўлмаган. Шундай бўлса-да, комиссияга кўплаб лойиҳалар келиб тушиб, академик Алексей Шусев ғолиб чиқади. Зеро, айнан унинг асарида Ўзбекистон меъморлик санъати тарихий хусусиятлари ҳисоба олинган. Лойиҳаси асосида Москва ва бошқа шаҳарларда кўплаб бинолар қад ростлаган А.Шусев ўз дав-

рининг машҳур меъмори эди.

Ҳозирги театр ўрнида октябрь тўнтаришига қадар етти гектар майдонни эгаллаган, Тошкентнинг европаликлар яшайдиган қисмидаги энг йирик Воскресенск бозори бўлган.

Театр биноси қурилиши 1940 йил 1 сентябрь куни бошланади ва 1942 йилга келиб Иккинчи жаҳон уруши туфайли тўхтатилади. Орадан бир йил ўтгач, иш яна давом эттирилади. Театр қурилишининг сўнгги жараёнида Квантун армиясида хизмат қилиб асирга тушган ва Тошкентга сургун қилинган япон аскарлари ҳам иштирок этади. Ушбу муҳим маълумот 1996 йили театр фойесига ўрнатилган ёдгорлик лавҳида акс этган. Демак, кун чиқар юртдан келган сайёҳлар тарихий обидаларимиз билан бирга, албатта, театр биносини ҳам зиёрат қилишлари бежиз эмас. Эҳтимол, улар театр деворидан боболарининг бармоқ изларини излар?..

Шу ўринда яна бир маълумотни келтириш жоиз. 2012-2015 йилларда бино таъмирланиб, реконструкция қилинди. Театрнинг қайта очилишида Япония бош вазири Синдзо Абэ иштирок этди. Шу далилнинг ўзи ҳам театрга японлар қизиқиши қанчалик кучли эканини исботлайди.

Театр биносининг очилиш маросими 1947 йил 7 ноябрь куни бўлиб ўтди. Юқорида таъкидлаганимиздек, театр архитектураси бетакрорлиги билан ажралиб туради. Бу ерда Европа ва Шарқ меъморий унсурлари қоришиб кетган. Олд ва икки ёнда Шарқ мадрасалари айвонига ўхшаш улўвор арк савлат тўккан. Юқори пештоқни беазаган корниз Бухоро минораларини эслатади. Яна бир асл топилма – театр кассаси кираверишдаги ғиштдан ясалган устун ичида жойлашган.

Бино ичидаги олти залнинг ҳар бири мамлакатимиз ҳудудларини акс эттирган. Биринчи қават Тошкент ва Фарғона, иккинчи қават Бухоро ва Самарқанд, учинчи қават Хоразм ва Сурхондарёга хос. Мажмуани беазда Ш.Муродов, Т.Арслонкулов, А.Болтаев, Қ.Жалилов, С.Норқўзиев, Ж.Жўраев ва

БАТАНГА ХИЗМАТ ҚИЛИШ – МУҚАДДАС БУРЧ

Б.Жўраев каби машхур усталар қатнашган. Бино тарзи ва интерьерини безашда миллий меъморлик анъаналаридан фойдаланилган. Деворда машхур расом Чингиз Аҳмаровнинг Алишер Навоий асарларига ишлаган миниатюралари акс этган. Бино тарзлари олдиди учта, ёнида тўққизтадан пешайвон шаклидаги равоқ жой олган. Айвон, томоша зали, саҳна, деворини безашда Бухоро меъморлик мактаби ганчкори, тошкентлик усталарнинг гулдаста, фарғоналик усталарнинг ўсимликсимон безаги, Хива ганчкори, нақш, ёғоч ўймакорлигига хос услуб, Самарқанд усталарининг бўртма, муқарнасли жозибдор лавҳалари, термизлик усталарнинг, деярли, унутилиб кетган майда давра ва жингалак тасвирли ўймасидан фойдаланилган. Пастки залдаги деворий расмларда мусиқа, рақс, шеърият ва рассомликни ифодаловчи мажозий образлар – гўзал аёллар тасвирланган. Ў.Тансиқбоев, М.Аринин, К.Чепраков бино айвони деворига қўшимча расмлар ишлаган.

Театрнинг яна бир улғу жиҳати шундаки, бу саҳна ва деворларда Ҳалима Носирова, Саодат Қобулова, Галия Измайлова, Тўхтасин Жалилов, Мухтор Ашрафий, Фазлиддин Шамсуддинов, Дилбар Абдурахмонова, Мордухай Давидов, Карим Зокиров, Сора Самандарова, Михаил Давидов, Саттор Ярашев, Насим Ҳошимов, Ксения Давидова, Лев Пинхасов, Роберт Борохов, Асад Азимов, Сасон Беняминоф, Бернора Қориева, Виталий Васильев, Гулнора Маваева каби юзлаб санъаткорлар изи бор.

Бугунги кунда жамоанинг хорижий давлатлар санъат намояндalари билан алоқалари ҳам яхши йўлга қўйилган. Италия ва Россия санъаткорлари иштирокида бир қатор халқаро лойиҳалар амалга оширилди. Жумладан, «Лючия ди Ламмермур», «Богема», «Севги шароби», «Евгений Онегин», «Шоҳ келинчаги» каби опералар саҳналаштирилди. Солистлар ва симфоник оркестр билан ишлаш учун дунёнинг турли мамлакатларидан Тошкентга дирижёрлар – У.Фогель (АҚШ), П.Понелли (Германия), П.Лонго (Франция), Ж.Гварьерри (Италия), режиссёр – С.Сальвато (Венесуэла), хореограф – К.Беркут (Буюк Британия) ташриф буюришган.

Театр жамоаси Россия, Ҳиндистон, Германия, Сингапур, Малайзия, Япония, Таиланд каби ўнлаб мамлакатларда бир неча бор гастролда бўлган. Ўз навбатида Алишер Навоий номидаги театр саҳнасида АҚШ, шунингдек Европа ва Осиё мамлакатлари етакчи яккахон хонандалари, балет усталари ва дирижёрлар ўз маҳоратини намойиш қилган.

Хулоса қилиб айтганда, буюк бобомиз номи билан аталадиган бу санъат даргоҳини Ўзбекистонимизнинг етакчи театри, мусиқа-театр маданияти маркази, дейиш мумкин.

Б. БОБОЁРОВ

Ватан ҳимоячилари кунини муносиб кутиб олиш ва умумхалқ байрами сифатида кенг нишонлаш, фуқароларимиз онгу тафаккурига Ватан ҳимояси шарафли ва муқаддас бурч эканлигини, миллий армиямиз билан фахрланиш, давлат хавфсизлигини ҳимоя қилиш масъулиятини чуқур сингдириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари ташкил этилганлигининг 29 йиллиги ҳамда Ватан ҳимоячилари кунини нишонлашга тайёргарлик кўриш ва ўтказиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармойиши эълон қилинган эди. Мазкур ҳужжатга мувофиқ, 2020 йил

АРМИЯ ВА ХАЛҚ – ЯКДИЛ

18 декабрдан 2021 йил 18 январга қадар юртимизда аҳоли, айниқса, ёшларни кенг жалб қилган ҳолда «Ким Ватанга содиқ бўлса, мендирман ўша!» ғояси остида ватанпарварлик ойлуги ўтказилди.

Ушбу тадбирни ўтказишдан кўзланган асосий мақсад ҳар бир фуқарога Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучларининг ўрни ва аҳамиятини етказиш, маънавиятли ва фидойи аждодларимизнинг бебаҳо меросига таяниб яшайдиган баркамол шахс – бўлажак Ватан ҳимоячиларини тарбиялаш, уларнинг дунёқараши, мантиқий, ижодий ва таҳлилий фикрлаш доирасини кенгайтириш, Ватан тақдири учун юксак масъулият ва жавобгарлик каби муҳим хусусиятларни янада мустаҳкамлаш, яъни, «Халқ ва армия – якдил» эканлигини ҳалқимизга амалда намоён этишдан иборатдир.

Қуролли Кучларимиз томонидан Марказий Осиёнинг барча мамлакатлари билан ўрнатилган изчил ҳамкорлик бугунги кунда тобора мустаҳкамланмоқда. Сўнгги йилларда бир қатор қўшма ўқув машғулотлари ўтказилди. Шунингдек, юқори даражадаги ҳарбий делегациялар ташрифи ташкил этилди, тезкор ва жанговар тайёргарлик бўйича тажриба алмашилди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти, мамлакатимиз Қуролли Кучлари Олий Бош қўмондони Шавкат Мирзиёевнинг ҳарбий қўшинлар таркибини мустаҳкамлаш, тактик-ўқув машғулотларига алоҳида эътибор қаратиш, соҳада замонавий ахборот ресурсларидан оқилона фойдаланиш борасидаги кўрсатмалари бугун ўз самараларини бермоқда. Қуролли Кучлар тизими, дала ўқув майдонлари, ҳарбий қисм ва муассасалар янгилаб қиёфада такомиллашмоқда. Полигонлар халқаро талаблар даражасида таъмирланиб, замонавий воситалар билан жиҳозланди. Қуролли Кучлар академияси бутунлай янги таркибда ташкил этилди.

Ҳарбий соҳада бошқарувнинг тезкор-стратегик бўғинида хизмат қиладиган офицер кадрлар тайёрлайдиган янги факультет ташкил этилгани, Қуролли Кучлар академиясида қўшимча таълим инфратузилмалари фойдаланишга топширилгани соҳада амалга оширилаётган туб ислохотлар натижасидир. Шунингдек, ҳарбий кадрлар тайёрлаш, ўқув-тарбия жараёнига илғор хорижий тажрибани, педагогик ва ахборот-коммуникация технологияларини кенг жорий этишга, шунингдек, ҳарбий хизматчилар, уларнинг оила аъзолари ҳамда Қуролли Кучлар фахрийларини ижтимоий ҳимоя қилишга давлатимиз раҳбари томонидан алоҳида эътибор қаратилмоқда. Ҳарбийларимиз учун муҳташам турар-жойлар, уларнинг оила аъзолари учун иш ўринлари, фарзандлари таълим-тарбияси учун зарур имкониятлар яратилмоқда.

Соҳада модернизация жараёни амалга оширилиб, мослашувчан тизим жорий этилиши натижасида миллий армиянинг жанговар тайёргарлиги ва қобилиятини бир неча баробар оширди. Бугунги кунда ҳарбийларимиз профессионал тайёргарлик даражаси бўйича жаҳондаги етакчи мамлакатлар армиялари ҳарбий хизматчиларидан асло қолишмаслигини амалда исботламоқда. Халқаро ҳарбий ўқув мусобақаларида, армиялар ўртасидаги спорт беллашувларида Ўзбекистон вакиллари ўзига хос маҳорати, руҳан бакуватлиги, ғалабага бўлган иродасини намоён этиб, буюк аждодларимизга муносиб ворис эканликларини яққол кўрсатмоқда.

Буларнинг бари бутун Ўзбекистон халқида, айниқса, ёшларимизда миллий армиямиз билан фахрланиш туйғусини, Ватан ҳимоячисидек шарафли касбга ҳурмат-эҳтиром ҳиссини уйғотади.

Мамлакатимиз мудофаа тизимининг қудрати, ҳарбийларимиз касб маҳорати даражаси тактик ҳарбий машғулотларда, дала-ўқув мусобақаларида кўринадиган, албатта. Масалан, Россия Федерациясида ўтказилган – «Халқаро армия ўйинлари – 2020» мусобақалари Ўзбекистон Қуролли кучларининг асл мавқеини белгилаб берди. 32 давлатдан 160 жамоа иштирок этган мазкур нуфузли тадбирда муваффақиятли қатнашган вакилларимиз умумжамоа ҳисобида 3-ўринни забт этди, 14 нафар аскар, зобитимиз фахрли ўринларни қўлга киритди. Ўндан ортиқ рекорд қайд этиб, қўллаб-қўрғи натижалар кўрсатган Ўзбекистон жамоаси барчани ҳайратга солди.

Мамлакатимиз Қуролли кучлари «Машқда оғир бўлса, амалда енгил кечади», деган ақидага таяниб, шахсий таркибда ҳарбий жанговар тайёргарлик сир-синаотини пухта ўзлаштириб бормоқда.

Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёев Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлари ташкил этилганининг 29 йиллиги ва Ватан ҳимоячилари кунини муносабати билан йўллаган байрам табригида таъкидлаганидек, «Бугун дунёнинг олис ва яқин минтақаларида мураккаб можаро ва тўқнашувлар давом этаётган бир пайтда жонажон Ўзбекистонимизда тинчлик ва хавфсизликни таъминлаш борасидаги ишларимизни янада самарали ташкил этишимиз шарт. Хусусан, мудофаа қобилиятимизни мустаҳкамлаш, қўшинларни замонавий қурол-яроғ ва техника билан таъминлаш, бўлинмаларни бошқаришда ахборот технологияларини кенг қўллаш, жанговар тайёргарлик ва касбий маҳоратни ошириш – бундан кейин ҳам устувор вазифаларимиз бўлиб қолади. Ҳеч шубҳасиз, биргаликдаги саъй-ҳаракатларимиз билан ана шундай эзгу мақсад ва марраларга эришишга, халқимизнинг тинч меҳнати, осойишта ҳаётини, юртимизнинг туссаффо осмонини кўз қорачигидек асраб-авайлашга ҳар томонлама қодирмиз.»

Азиз НОРҚУЛОВ,
катта лейтенант

Ғарибингга тараххум айлагилким, анда жонидур

Қаду хаттинг била кўзу юзунг, эй сарви сиймин тан
Бири сарву бири райхон, бири наргис, бири гулшан.

Ҳадису лаълу рафтору жамолингдин эрур ҳар дам
Тилим гўё сўзум рангин, кўнгул хуррам, кўзум равшан.

Мени мадҳушу мискин найлай ул шўхи бало бирла,
Мен асру бедилу беҳуд, ул асру пурдилу пурфан.

Фалак жавру жафосидин, ул ой дарду балосидин,
Чекармен нолаву афғон, қилурмен гиряву шеван.

Балойи ишқу ёлғузлук, доғи ҳижрону ғурбатда,
Отим Мажнун, кишим меҳнат, ишим зорий, ерим гулхан.

Ўқунг бирла ҳаёлинг, дардингу меҳрингга Бобурдек
Таним манзил, кўзум маскан, кўкус маъво, кўнгул маҳзан.

Яна кўз уйида маъво қилибсен,
Кўнгул кошонасида жо қилибсен.

Яна савдойи зулфунгдин, нигоро,
Мени ошуфтау шайдо қилибсен.

Ғаминг йўқ, жон агар берсам ғамингда,
Ўзунгни мунча бепарво қилибсен.

Қошингдин мени ўқдек ташлар учун
Янги ойдек қошингни ё қилибсен.

Кўзумдин ёшуруб, эй баҳри алтоф,
Кўзумнинг ёшини дарё қилибсен.

Соғинмас жаннату-л-маъвони Бобур,
Онинг кўнглида то маъво қилибсен.

Тишинг дур, лабинг маржон, хадинг гул, хатинг райхон,
Юзунг хур, сочинг анбар, сўзунг мул, менгинг мейнон.

Тафохур кўзум, кўнглум қилурлар, магар бордур
Кўзунга кўнгул вола, юзунга кўзум ҳайрон.

Тафаккур неча қилсам топилмас сенинг мислинг,
Парийдек сени кўрдум эмассен магар инсон.

Балодур менга ҳажринг, даводур менга васлинг,
Итобинг менга офат, ҳадисинг манга дармон.

Чу Бобур санга қулдур назар қил анга зинҳор,
Топилмас яна бир қул анингдек санга, эй жон.

Янги ой ёр юзи бирла кўруб эл шод байрамлар,
Манга юзу қошингдин айру байрам ойида ғамлар.

Менинг бу тори мў янглиғ танимга тоблар солди,
Ул оининг юзида сунбул киби зулфидаги ҳамлар.

Ҳавоға дуди оҳин тутратур ишқ аҳли ғайратдин,
Сабо таҳрикидин ҳар гаҳ паришон бўлса парчамлар.

Очилди зулфию хайлар намудор ўлди юзинда,
Гул узра чун бўлур пайдо кеча очилса шабнамлар.

Мену ғам кунжию оҳу фиғону ашки хунолуд,
Не хушдур гўшайи холий, майи софию ҳамдамлар.

Кўнгулни ишқ бузди, не осиг панду насиҳатдин,
Менинг мажруҳ кўнглумга ярашмас ушбу марҳамлар.

Юзи наврўзи, васли ийдини Бобур ғанимат тут
Ки, мундин яхши бўлмас бўлса юз наврўзу байрамлар.

Қаро зулфунг фироқида паришон рўзгорим бор,
Юзунгнунг иштиёқида не сабру не қарорим бор.

Лабинг бағримни қон қилди, кўзумдин қон равон қилди,
Нега ҳолим ёмон қилди, мен андин бир сўрорим бор.

Жаҳондин манга ғам бўлса, улусдин гар алам бўлса,
Не ғам юз мунча ҳам бўлса, сенингдек ғамгусорим бор.

Агар муслиҳмен, ар муфсид вагар ошиқмен, ар обид,
Не ишинг бор сенинг, зоҳид, менингки ихтиёрим бор.

Фиғоним ошти булбулдин, ғами йўқ зарра бу қулдин,
Басе, Бобур, ўшал гулдин, кўнгулда хорхорим бор.

Баҳор айёмидур дағи йигитликнинг авонидур,
Кетур, соқий, шароби нобким, ишрат замонидур.

Ғаҳе саҳро узори лола шаклидин эрур гулгун,
Ғаҳе саҳни чаман гул чеҳрасидин арғувонидур.

Яна саҳни чаман бўлди мунаққаш ранг гуллардин.
Магарким сунъининг наққошига ранг имтиҳонидур.

Юзунг, эй сарв, жоним гулшанининг тоза гулзори,
Қадинг, эй гул, ҳаётим боғининг сарви равонидур.

Не ерда бўлсанг эй гул, андадур чун жони Бобурнинг,
Ғарибингга тараххум айлагилким, анда жонидур.

Рассом Ж.Умарбеков

ҚОРАҚАЛПОҚ АДАБИЁТИНИНГ УЛКАН НАМОЯНДАСИ

Адиблар хиёбони барпо этилиши давлатимиз томонидан маънавиятга, маърифатга, улуғ аждодларимизга кўрсатилган чексиз эҳтиром, эъзознинг яққол кўринишидир. Маънавиятга, адабиётга эътибор эса жамият ривожининг кўзгуси ҳисобланади. Ҳар бир адиб ҳайкали муайян олий ўқув юртига бириктирилгани, бу ерда очик дарслар, учрашувлар, маънавий-маърифий тадбирлар ўтказилаётгани, яъни, талаба-ёшларнинг сеvimли масканига айлангани қувонарли. Тошкент давлат аграр университети жамоасига Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон халқ ёзувчиси, Ўзбекистон Қаҳрамони Тўлепберген Қаипбергеновнинг ҳайкали бириктирилган. Т.Қаипбергенов «Ҳақиқий ёзувчи ўзининг шон-шухрати учун эмас, ўзгаларнинг, халқининг шон-шухрати учун ёзади» деганидек, адибнинг ўзи ҳам халқининг шон-шухратини кўтарган, уни миллат сифатида бутун дунёга танитган улуғ адиб эди. Т.Қаипбергенов кўп ёдга оладиган В.Гюгонинг «Бирор бир халқнинг буюклигини ҳеч қачон унинг миқдори ва сони белгиламайди», деган фикрларини ижоди билан исбот қилиб берган.

Адиблар хиёбонида университетнинг барча факультетлари томонидан доимий равишда режа асосида маънавий-маърифий тадбирлар ўтказилмоқда. Бундай тадбирлар бир вақтнинг ўзида университет жамоасига ва Нукус, Термиз, Андижон филиалларига «Zoom» дастури орқали узатиб борилмоқда.

Адибнинг серқирра ижоди, тарихий романлари, эсселари, драматик асарлари ва қиссалари ҳамда жамоат арбоби сифатида олиб борган фаолияти ҳақида университет профессор-ўқитувчилари, таклиф этилаётган меҳмонлар, талаба-ёшлар маърузалар билан қатнашмоқда.

ТДАУ ректори, академик Б.Сулаймонов бошчилигида адиб ҳайкали пойига гулчамбар қўйилгач, тадбир сўнггида Т.Қаипбергенов ҳаёти ва ижодини тарғиб этишда фаол иштирок этиб келаётган иқтидорли талабаларга «Тўлепберген Қаипбергенов» номидаги университет стипендияси гувоҳномаси топширилди. Университетнинг Ўрмон хўжалиги ва ландшафт дизайни факультети профессор-ўқитувчилари ва талабалари Тўлепберген Қаипбергенов ҳайкали атрофида манзарали дарахтлар, гуллар ўтқазиб, хиёбон ландшафт дизайнига ўз ҳиссаларини қўшдилар. Талабалар адиб асарлари асосида сахна кўринишлари намойиш этиб, ҳайкал ёнида танлов-беллашув ўтказдилар ва ғолибларга адибнинг китоби тақдим этилди. Университет сиртқи бўлими 3-курс талабаси Саидали Аббор ёшлар орасида адиб ижодини кенгроқ тарғиб қилиш

мақсадида янги QR BOOK дастури орқали Т.Қаипбергенов асарлари электрон варианты ишга туширди.

Университетимизда Т.Қаипбергенов музейи ташкил этилди. Музейда Т.Қаипбергеновга тегишли буюмлар, китоблар, расмлар, ҳужжатли фильмлар, кўрсатувлар ва суҳбатлар видеотасвири бўлиб, адиб юртининг макети ҳам ясалган. Ўзбек тили ва адабиёти кафедраси қошида «Т.Қаипбергенов ижодини ўрганамиз» тўғараги фаолият юритмоқда. Шу кафедра профессор-ўқитувчилари томонидан Т.Қаипбергенов ижодини ўрганиш бўйича ўндан ортиқ мақола илмий ва халқаро журналларда чоп этилди. Чет тиллар кафедраси ўқитувчилари ёзувчининг «Раҳмат, муаллим», «Совуқ бир томчи» каби қиссаларини инглиз тилига таржима қилди.

Ўзбекистон давлат хореография академияси, Республика Маънавият ва маърифат маркази ҳамда Ўзбекистон Ёзувчи-

лар уюшмаси билан ҳамкорликда ўтказилган «Санъат ва адабиёт: илмий ва амалий изланиш йўлидаги илк одимлар» халқаро талабалар илмий-амалий онлайн конференциясида Агробиология факультети талабаси Наргиза Мейлиева «Энг яхши илмий асосланган мақола» номинациясида «Тўлепберген Қаипбергенов ҳаёти ва ижодини ўрганиш» номли мақоласи билан 1-ўринни эгаллаб, диплом билан тақдирланди.

Университетда Т.Қаипбергенов хотирасига

бағишлаб, профессор-ўқитувчилар ўртасида ўтказилган «Энг фаол тарғиботчи» кўрик-танловида университетнинг етти факультети жамоалари қатнашиб, уч шарт бўйича беллашди. Ҳар бир жамоа Т.Қаипбергенов асарлари юзасидан тузилган саволларга жавоб бериб, сахна кўринишлари намойиш этди. «Ўсимликлар ҳимояси, агрокимё ва тупроқшунослик» факультетининг «Ворислар» жамоаси мусобақада 1-ўринни эгаллади ва қимматбаҳо совға ҳамда диплом билан тақдирланди. Барча қатнашчиларга университет касабаси уюшмаси кўмитасининг эсдалик совғалари топширилди. Талабалар ҳаётида бундай тадбирларнинг ўрни катта. Улар ҳаётда ўз ўрнини топиш билан бирга адабиётга меҳр қўйиб боради. Китоб ўқийди, изланади.

Сайёра ХОЛМИРЗАЕВА,
ТДАУ Ўзбек тили ва адабиёти
кафедраси доценти,
филология фанлар номзоди

Нодир ЖОНУЗОҚ

Сен борсанки, жаранглай кўк тоқида номим, тилим

ТУПРОҚ МАНЗУМАСИ

Майли, тегиб қадам бос,
Майли, ҳеч супурмагил.
Фақат, битта илтимос –
Тупроққа тупурмагил.

Онанг юзидай қутлуг,
Боланг кўзидай пок у.
Аждодлар қилиб қуллук,
Қон-ла ювган тупроқ бу.

Иссиқ, юмшоқ бағрида
Ўтибди етмиш пуштинг.
Томирларинг – қаърида,
Ким айтар, кўкдан тушдинг?!

Юксалдинг у туфайли,
Кеккайиб-гупурмагил.
Не қилсанг қилгин, майли,
Тупроққа тупурмагил.

Жойнамоздай муқаддас,
Меҳробдай улуг ғоят.
Ер қалбидан чиққан сас –
Ҳар майса – яшил оят.

Ҳар гиёҳ – ҳадис...
Топтаб,
Жаҳолатга ботма сен.
Борлиқ тозарган топда
Хорлик аро ётма сен.

Равшан бўлсин йўлагинг,
Зиллатга юз бурмагил.
У – жаннатнинг бўлаги,
Тупроққа тупурмагил.

Ниҳол қада, эк чигит –
Пайкал бўлгай, боғ бўлгай.
Сен сочган ҳар бир чиқит
Имонингда доғ бўлгай.

Писта пўчоғи мисол
Тўғимасин маслагинг.
Юртинг – юзингга тимсол,
Пок юзингни асрагин.

Майли, телба ошиқдек
Гардин кўзга сурмагил.
Ўпмасанг ҳам, майли, лек
Тупроққа тупурмагил.

Оловмисан, сувми ё,
Ўки ҳавойи унсур –

Тупроққа бўл ошино,
Битгай беҳуда ур-сур.

Бир кун босилгай шовқин,
Руҳинг тамом толгайдир.
Дунё воз кечгай... Шу кун
Ер бағрига олгайдир.

Тупроқ эди аввалинг,
Сўнгинг ҳам бўлгай тупроқ.
Тоза бўлса амалинг,
Ер ёр деб билгай мутлоқ.

Сен тупроқсан,
Ўзингга –
Аслингга тупурмагил.
Қиёматли кўзгунга –
Аксингга тупурмагил.

Софлик сочгил оламга,
Она Ер ғаминг олсин.
Меросхўринг – болангга
Покиза замин қолсин!

ЖЎРАЛАРИМ

**Мен сени Худодан тилаб олдим, дўст...
Иқбол Мирзо**

Сизни қай дам қисмат қилди менга дуч,
Илк бор сизга қачон тушди кўзларим?
Ўша кундан томиримга тўлди куч,
Алвон тортди сўлғин-сарғиш юзларим,
Жўраларим, ўртоғларим, дўстларим.

Нодир эдим, аммо ёлғиз эдим кўп,
Синган чақмоқ каби ожиз эдим кўп.
Чирқилладим Ҳаққа: дўст бер, дедим кўп,
Сиз келдингиз – кетди каму кўстларим,
Жўраларим, ўртоғларим, дўстларим.

Бир ўзанга тушдик дув-дув ёш ирмоқ,
Мушкул эди яланг дилни яширмоқ,
Қай ҳис гулгун ёки урган яшин, оҳ,
Ишқ чекига ўтди дала-тузларим,
Жўраларим, ўртоғларим, дўстларим.

Юрагимга кўмилди кўп сирингиз,
Сир бекитсам, сездингиз қай бирингиз,
Қалб қулфимни очди бир кўз қирингиз,
Ошкор бўлди алангаю музларим,
Жўраларим, ўртоғларим, дўстларим.

Куйган дилнинг ранги таниш – топганман,
Суйган қулнинг ғами таниш – тортганман.

Кўзёшингиз таъми таниш – тотганман,
Кафтингизга томди қайноқ тузларим,
Жўраларим, ўртоғларим, дўстларим.

Ёшлик йитди, кўнмас кўнгил – зорманда,
Минг толейинг ёнар гоҳ бир армонда,
Ким Самарқанд, ким Тошкент, ким Олмонда...
Ер юзини босди соғинч-бўзларим,
Жўраларим, ўртоғларим, дўстларим.

Тиғиз эдик сочдай – тақдир солди фарқ,
Тароқ тортиб, манглайга ҳам чизди тарҳ,
Ким кўнгилни, ким дунёни этди тарқ,
Айролиғда куйди ойдин рўзларим,
Жўраларим, ўртоғларим, дўстларим.

Човут солса фироқ – совут тутдингиз,
Гоҳ... елкамга йиғлаб тобут тутдингиз,
Ҳаёт – чидам, ўзни собит тутингиз,
Чидамаган куним мен ҳам ўсмадим,
Жўраларим, ўртоғларим, дўстларим.

Бу дунёнинг қирқига дош бердик-ку.
Чақир йўлда чўкиб, гоҳ тош тердик-ку.
Расо туринг – элга ўрнак бўлсин бу,
«Мардга олқиш бўлгай» – шудир сўз қадим,
Жўраларим, ўртоғларим, дўстларим.

Умр узун, мўлдир ҳали тухфаси –
Худойимнинг тотли ризку луқмаси.
Чалғитмасин шайтоннинг шак-шубҳаси,
Қўлни беринг – сизни тутиб, тўзмадим,
Жўраларим, ўртоғларим, дўстларим.

Уйингизда ичилмаган чойим кўп,
Тўшалмаган иссиқ ўрин-жойим кўп,
Қўй сўйсангиз, минг қўйлидай бойинг хўб,
Тўйлар қилинг – хизматингиз кўзладим,
Жўраларим, ўртоғларим, дўстларим.

Келсангиз-ку, жоним сизга пойандоз,
Қирқ кун туринг – туюлгайдир тагин оз.
Қаҳратонда бағрим бўлгай сиз-ла ёз,
Гулбаҳорга дўнгай зумда кузларим,
Жўраларим, ўртоғларим, дўстларим.

Елдай чопар издош тойчоқ, охулар,
Қандай тоза, қандай тиниқ, оҳ, улар.
Кўзларига тушмасин доғ, оғулар,
Мағзимиз соғ бўлсин, қалқон – пўстларим,
Жўраларим, ўртоғларим, дўстларим.

Бошим силаб, болам, деса онангиз,
Тавоф қилгум, пойларига чўкиб тиз,
Ота-онам дуосида борсиз Сиз,

Дилбандим, дер – уйқаш рафтор-тусларим,
Жўраларим, ўртоғларим, дўстларим.

«Омон бўлинг!» – дейман қайта-қайта ман,
Гап кўп, яна не дей шеър байтда ман?!
Қолганини ўзингизга айтаман,
Қалқиб ётар гал талашиб сўзларим,
Жўраларим, ўртоғларим, дўстларим...

ҚУДУҚ

Қалб – қудуқ...
Жимирлар Худонинг суви,
Тақирлаб тушади кунда кўп челақ.
Энгашар эрта-кеч соддаси, қуви,
Ҳамма сув сўрайди –
Яшаши керак.

Дилнинг энг қаъридан сизади чашма,
Сирли, соф севгидан силқиб чиқар у.
Шу боис малак ҳам, иблис ҳам ташна,
Кимда ишқ уйғонар, кимда рашк-қутқу.

Ойнадай ялтирар – мавжлари зилол,
Кўринар тубида зарра қуму тош.
Оқшомлар қайиқдай чайқалар ҳилол,
Кундуз нур қопқоққа айланар қуёш.

Лек бетин кўзғолар дунё қуёни,
Қудуққа ёприлар неча кир тўзон.
Босади қорайган ҳислар уюми,
Тўкилар руҳларда чириган хазон.

Ким уйғоқ – тозалар қудуқни дам-дам,
Заҳарли хаслардан айлайди халос.
Кимдир пақирини отади беғам,
Фақат сув ичишни билади, холос.

Бегумон, қурийди қаровсиз қудуқ,
Саёзлашиб борар сония сайин.
Бир куни қарасанг – теп-текис, қуруқ,
Ер билан бир бўлиб ётади тайин.

О, даҳшат!
Йўқ бундан ортик фожа,
Қудуғи қуриган одам – ўлик жон.
Беҳуда тўлови – ўлпон, божи ҳам,
Ўрмалаб юради қудуқсиз инсон.

ЮРАК ТИЛИМ

Дунё соқов эди, туйқус сўз сўради – садо бўлдинг,
Жилва сочди мавжларингда ою юлдуз – само бўлдинг,
Коинотнинг буржларига ёйилган куй – сано бўлдинг,
Сен туфайли вужудимга жо бўлди-ку жоним, тилим.

Тошга ҳам тил ато этган сирли битик – тилсим сенсан,
Заранг мозий дарвозасин очқич калит – «сим-сим» сенсан.
Камалақдай лисонлар кўп – ёлғиз юрак тилим сенсан,
Тилмоч бўлдинг муҳаббатга меҳмон бўлган оним, тилим.

Сен сулувсан – Кошғарийни Мажнун каби кўйга солган,
Алишербек васф этай деб чиройингни ўйга толган,
Қодирий ҳам Чўлпон суйиб, ошиқ жони ўтда қолган,
Ишқ аҳлининг шароридан шараф толган шоним, тилим.

Кўксимдаги чечагим сен – ким қўл чўзди юлмоқ учун,
Поймол этиб, сўнг устимдан қаҳ-қаҳ отиб кулмоқ учун,
Хазиначан, қулф эшиги – тилсиз, дилсиз гумроҳ учун,
Сийму зарим, дур-гавҳарим, тилла тўла коним, тилим.

Толеманд зотлар бор, теран қудуғи
Абадий жимирлар – ёвушмас ҳузун.
Қандай маъсуд улар, тенгсиз ютуғи –
Ҳаёти умридан ҳам бўлмай узун!

Ё, Раббий, бунчалар бўлмаса оғир,
Бу тилсим қудуқни омон сақламоқ.
Умрбод сув ичиб беминнат, охир
Қудуқнинг ҳақини ҳалол оқламоқ.

Ёрлақа,
Бандангман заифу залил,
Мулкингни ўзинга омонат этай.
Сўнги дам бахтимга бўлсин у далил –
Кавсарга ундан бир ҳовуч сув элтай!

САЛОМ

**Билмаган не билсин бизни –
Билганларга салом бўлсин...
Юнус Эмро**

Дарвозамиз қоқиб, кимлар келиб-кетмиш,
Келганлару кетганларга салом бўлсин.
Ким кўнглини кулбамизда чироқ этмиш,
Бизни ойдин этганларга салом бўлсин.

Шалдир-шулдур ўтаётир эски карвон,
Дилдан дилга, руҳдан руҳга ташиб армон.
Орзусини жонимизга қилиб дармон,
Умид туғин тутганларга салом бўлсин.

Шудгор кечиш шубҳа-гумон даласида,
Тошлар ташиб таъқиб-тақиқ қалъасида,
Шердай ўзиб шоқол-қашқир галасидан,
Манзил сари етганларга салом бўлсин.

Йўлга чиқай десак – ҳануз йўқдир рухсат,
Тўсиб турар ғалағовур тўла узлат.
Дилномамиз – Қуёш муҳри босилган хат –
Саломимиз элтганларга салом бўлсин.

Ишқ гулхани гоҳ порлаб, гоҳ тутаетир,
Қисмат қўли кўр-чўғимиз титаётир.
Бир кун ёниб боргаймиз – Ёр кутаётир,
Ёр-ла бизни кутганларга салом бўлсин!

ОТАМ

Ҳаётимдан маза кетди, ранг кетди,
Қисмат мушти дилга тегиб гангитди,
Кенг дунёни бир зарб ила танг этди,
Қалқиб тушдим – суянчиқ одам кетди,
Дадам кетди, меҳрибон отам кетди.

Мункисам, оҳ, кифтин тутиб суярди,
Ўтга тушсам, мендан олдин куярди,
Тушга кўмган сиримни ҳам туярди,
Ҳар ҳолимдан хабардор ҳамдам кетди,
Дадам кетди, меҳрибон отам кетди.

Қуёшга ўнг, зулматга чап эди у,
Оташюрак, чақмоқсўз, алп эди у,
Бошдан оёқ чароғон Қалб эди у,
Руҳимда шом – кундай равшан шам кетди,
Дадам кетди, меҳрибон отам кетди.

Жовдираган сингилларим кўзи нам,
Довдираган укаларим букар ғам,
Юпатсам-да, шикастаман ўзим ҳам,
Қадрдонлар боши эгик, ҳам кетди,
Дадам кетди, меҳрибон отам кетди.

Кимдир деди: гувлаган тоғ қулади,
Кимдир деди: гуллаган боғ қувради...
Кўзларимдан кетмас порлоқ суврати,
Валинеъмат, элсевар, хотам кетди,
Дадам кетди, меҳрибон отам кетди.

Кўзёшларим бузди равон йўлимни,
Қора қуюн босди ўнгу сўлимни,
Ва юзма-юз кўрдим илк бор Ўлимни –
Метин қалқон, кўрғону қалъам кетди,
Дадам кетди, меҳрибон отам кетди.

Билмам, умрим қисқами ё узундир,
Ҳар лаҳзаси энди соғинч, ҳузундир,
Армонларим – қутурган оч қузғундир,
Ҳаловатим бутун бўлган дам кетди,
Дадам кетди, меҳрибон отам кетди.

Шеър битса-да, битмас қайғум баёни,
Тангрим, йўқдир раҳматининг поёни,
Паноҳ бўлсин жаннатнинг кенг айвони,
Бу оламга сиғмаган олам кетди,
Дадам кетди, меҳрибон отам кетди...

Ёв йўласа, қилич-қалқон сўзинг тутиб, қасд бўламан,
Таъзим қилса Сенга, мен ҳам отдан тушиб паст бўламан.
Сасинг туйсам сафарларда, сафо ичра маст бўламан,
Соқий мудом сахий сенга – саодатли жоним, тилим.

Дилим сархуш, тилим бийрон – абад бахтга ёрлигимсан,
Худойимнинг мукофоти – мангу мақтов ёрлигимсан,
Кўзим дейми, юзим дейми – бошдан-оёқ, борлигимсан,
Етмиш икки томиримда оқиб турган қоним, тилим.

Эй, сен хазон билмас боғим, ўзбеки соф гулинг бўлай,
Гулинг узра қанот қоққан беором булбулинг бўлай.
Ҳеч бўлмаса, илтифот қил, бир қўриқчи қулинг бўлай,
Давлатли султоним, тилим – олиймақом хоним, тилим.

Сен бўлмасанг, кўкка элтар нурли нарвон, йўлим қайда?!
Сен сарбонсан, дилим – зиё ортган карвон, қўним қайда?!
Тирикман, сен боис боқий менга даврон – ўлим қайда?!
Сен борсанки, жаранглай кўк тоқида номим, тилим!

*Наср
гуршани*

Хайриддин СУЛТОН

ОДАМЛАРДАН ТИНГЛАБ ҲИКОЯ

Хикоя

Секин ошхонага ўтдим: уч кунлик базми жамшидлардан қишлоқдан келтирилган икки юз граммча шакар билан чорак банка

пахта мойи қолган, холос. Бошқа ҳеч вақо йўқ...

Кўчага чиқдик. Транспорт ишламайди. Ҳаммаёқ берк. Нон дўкони томон йўл олди. Одам гавжум. Камида икки минг киши навбатда турибди. Дўконнинг ёнидаги омонат кассаси олдида ҳам яна шунча одам пул топширишга тўпланган. Бир кишидан икки юз минг рубл қабул қилиб, паспортига муҳр босиб бераркан. Қачон, қанча миқдорда қайтарилиши номаълум. Уям фақат шаҳарликларга...

Каппайган чўнтаклар билан нонга навбатга турдик. Тахминан икки соатлардан кейин ёнига «Хлеб» ёзилган шалоқ юк машинаси келди. Кутишдан чарчаган одамлар олдинга ҳаракат қилишга имкон бўлмаса-да, жойида депсина бошлади. Машина дўконнинг орқа томонига ўтди. Бақир-чақирлар остида нон сотила бошланди. Уруш ҳақидаги фильмларда нон навбатини кўргандик, аммо бу лавҳаларнинг бирортаси очлик даҳшатини кўрсатолмас экан. Минглаб инсонлар бола-бақраси учун бир бурда нон сотиб олиш илинжида бутун вужуди билан олдинга интиларди. Қўллар киш пайти яланғоч қолган кекса чинорлардек осмонга кўтарилган, ҳиссиз, катта-катта очилган кўзлар бир нуқтага – нон чиқаётган кичкинагина туйнукка қаратилган, мадорсиз оёқлар ўйдим-чўнқир йўлкадаги халқобларни ҳам, уруш касофатига қолган бегуноҳ ва бадбахт қавм ҳолига йиғлаётган осмоннинг қор аралаш ёмғирини ҳам ҳис этмасди. Бу даҳшатни бошидан ўтказган одамгина билади...

Тахминан эллик-олтмишта нон сотилди. Тўсатдан усти очик ҳарбий машинлар шовқин солиб келиб, издиҳом олдида чийиллаб тўхтади. Бошдан-оёқ куролланган, юзларига ниқоб тортилган бақувват йигитлар машиналардан сақраб туришди. Биттаси одамлар устидан бир шиллик ўқ ўзди. Ҳаммаёқ жимжит бўлди-қолди. Ҳарбийлар тўрт томондан нон машинасини ўраб олди. Улардан бири машинанинг орқа эшигини тарақлатиб ёпди ва буюрди:

– Ортимиздан ҳайда!

Эски машина бир-икки уринишдан сўнг ўт олиб, ҳарбийларнинг ортидан бемажол юрди. Очлик ва қаҳатчилик асирига айланган минглаб мазлум ва бенаво халқ алам билан уларни кузатиб қолди.

– Ҳурматли ҳамшаҳарлар! – ҳиссиз бир овоз янгради. – Уч соатдан сўнг 33-микрорайоннинг дўконида нон сотилади.

Қарахт бўлиб турган издиҳом жумбушга келиб, айтилган манзил томонга йўл олди. Масофа уч километр. Етиб боргунимизча нон навбатида турганлар бир замонлар «Озодий» ва «Шаҳидон» майдонларида иккига бўлинган адолатталаб митингчилардан ҳам кўп эди. Чиқмаган жондан умид, биз ҳам навбатга кўшилдик. Яна кутишлар, яна ўша аҳвол: нон келди, юз-юз элликта нон сотилди, қолганини кийимидан қайси ҳарбий бўлинмага тааллуқли эканлигини

билиб бўлмайдиган «боевик»лар олиб кетишди...

Соат тўртдан ошди. Кун қисқа. Ҳадемай қоронғу тушади. Комендантлик соати бошланади. Мажбур уйга қайтдик.

Бир ярим қошиқдан шакар солиб, ширинчай ичиб ухладик. Иккинчи кун ҳам шу аҳволда ўтди. Уйга қайтиш жуда оғир бўлди. Уйдаги ҳарорат, ҳаловат ва, айниқса, дастурхондаги бир бурда нонга етишмоқ умиди совуқ ҳавода саккиз соат оёқда тик турган қорни оч одамга қанчалар қувват бериши мумкинлигини ўшанда ҳис қилганман... Аксига олиб, чироқ ҳам ўчган экан. Шакарни тилимиз тагига ташлаб, бир пас тамшаниб, кейин совуқ чой билан ютдик. Уйку йўқ, мадор йўқ, чироқ йўқ, хона совуқ. Шу аҳволда тонг оттирдик.

Кун ёришди. Бошимни кўтариб, хонадошим – Суннатга саволомуз қарадим.

– Бугун кучим етмайди. Фойдаси йўқ...

– Ётиб ҳам бўлмаяпти-ку.

– Рус тилидан имтиҳоним бор. Ўшанга бормаимизми?

Суннат таҳсил олаётган иқтисод факультетига йўл олди. Хайрият, автобуслар юраётган экан...

Рус тили ўқитувчиси ёши катта, озғин бир аёл. Талабаларнинг аҳволини кўриб, битта грамматик қоида мисоли билан ёддан айтишни вазифа қилиб берди. Топшириқ жуда оддий эди: «Обстоятельство времени обозначает время действия и отвечает на вопрос когда? Пример: Я встал рано утром».

Бечора Суннат. Мактабни кумуш медал билан тугатган бўлса-да, икки соатда шу биргина қоида ёдлаб айтиб беролмади. Бошқа талабаларнинг аҳволи бундан баттар эди. Ўқитувчи сабр-тоқат билан уларнинг оёғини судраб, зўрға боришлари-ю, тутилиб-тутилиб жавоб беришларини эшитиб, ахийри «Ну ладно, ребята, Бог с вами. Пройдут эти дни» деб, ҳаммага «тўрт» қўйиб берди.

Кўчага чиқдик, ихтиёрни оёққа бердик. Тўрт бекат пиёда юриб, тўқимачилик комбинати бекатида нафас ростлаб ўтирдик. Совуқ суяқларимиздан ўтиб кетди. Бир маҳал деярли бўм-бўш 17-рақамли автобус келди. Иккаламиз унга чиқдик.

– Суннат, бу автобус Гулистон томонига борадими?

– Йўқ, бу «Россия» колхозига боради.

Гулистон – биз ижарада турган мавзе бошқа томонда, «Россия» колхози бошқа томонда. Лекин негадир автобусга чиқдик. Сабабини ҳалигача билмайман.

Автобус деярли бўш бўлса-да, Суннат иккаламиз тик туриб борардик. Автобусда тикка кетишга ўрганиб қолгандик. Сабаби – Душанбе шаҳрида ёзилмаган бир қоида бор: олтмиш ёшли эркак ҳам невараси қатори қизга жой бериши шарт. Аёл киши тик турганда эркакнинг ўтириши иснод ҳисобланади. Шунинг учун беш йил ўқишим

давомида бирор марта автобусда ўтириб бормаганман, десам, муболаға бўлмас.

Шаҳарнинг баланд бинолари тугаб, автобус ойнасидан қишлоқ манзаралари лип-лип ўта бошлади. Ўз ҳолига қараб қурилган тартибсиз уйлар, дарахтлар, далалар...

Шу пайт бир мўъжиза рўй берди: кичикгина бир дўкон олдида нон туширилмоқда. Энг ажабланарлиси, биронта ҳам нон олувчи йўқ эди.

– Тўхтанг! Тўхтанг! Тўхта! – жонҳолатда бақирдик иккаламиз.

– Хўп, хўп, мунча ваҳима қиласизлар. Ҳозир, ҳозир...

Автобусдан югуриб туриб, нон дўкони томон югурдик. Ўрта ёшли сотувчи нонларни тахлаб турарди.

– Ака, нонми бу?

– Ҳа, нон.

– Сотасизми?

– Ҳа.

– Қайси пулга?

– Эски пулнинг 10 сўмлигига ёки янги «российский»га.

– Неччи пул?

– 165 сўм.

Уч кундан бери кераксиз тошдек оғирлик қилаётган пулларимизга ҳам, ўзимизга ҳам жон кирди гўё. Шартта битта «буханка»ни олиб, иккига бўлдим-да, ярмини Суннатга бердим. Ушоқлари тўқилмасин деб, чап қўлимни иягим тагига тутдим. Нон жуда тез тугади. Сотувчи бизга қараб-қараб қўйди-ю, индамади.

У пайтларда дўконларда пакет сотилмас, ҳамма тўрхалта ёки «корзинка» деб аталадиган қора дерматиндан тикилган қора сумка кўтариб юрарди. Бизнинг ҳеч нарсамиз йўқ эди. «Табани» курткамизнинг белбоғини сал бўшатиб, учтадан нонни қўйнимизга жойладик.

– Болалар, қаердансизлар? – деб сўради сотувчи.

– Ўзбекистондан. Сариосиёдан.

– Ооо, машҳур Сариосиё... Болалар, бир илтимос бор: малол келмаса, еган нонларингиз менинг ҳисобимдан бўлсин.

Бир нарса бўғзимга тўлғаша бошлади. Уч кун очликка чидаб, ўзини хор қилмаган одам нонга етганда концлагер асирларидан ҳам баттар аҳволга тушганим учун ўзимдан нафратланиб кетдим. Маъносиз илжайиб турган Суннатга қарадим.

– Йўқ, кўнглингизга келмасин, илтимос, – шоша-пиша изоҳ беришга ўтди сотувчи. – Бу – Ўзбекистон нони. Каримов бобо биздаги аҳволни эшитиб, ёрдам юборибди. Фақат битта шарт қўйибди – олдин ўзбеклар яшайдиган жойларни таъминлайсан, дебди. Бу колхозда асосан фарғоначилар яшайди. Учинчи мошин келди бугун. Ҳамма ўзига тегишли нормасини олиб кетди.

... **Б**у воқеага йигирма саккиз йил бўлди. Ҳалигача Ўзбекистонимнинг ўша яримта нони бўйнимда қарз бўлиб турибди. Уни қандай қайтараман, билмайман.

Марғилон дўпписи. Тошкент хонтахтаси. Сурхон каштаси. Шахрихон ва Чуст пичоғи. Риштон ва Ургут кулолчилик намуналари, Бухоро зардўзи. Санайверсак адоғи йўқ. Ўзбек хунармандининг ақл-заковати билан «дунё»га келган ҳар бир буюм қаршисида лол қоласан, киши. Шаклу шамойили, ранги, қулайлиги, афзаллиги, бозори чаққонлигини айтмайсизми? Кўхна ва қадимий ўзбек хунармандлик анъаналари асрлар оша бойиб, такомиллашиб, сайқаллашиб, замонавий рух касб этиб бормоқда. Ўзбекистонда хунармандлик нафақат қадрият даражасига кўтарилган, балки инсонга

лағ ажратилгани шундан далолат.

– Хунарли одам хор бўлмайди. У фақат ўз оиласини таъминламайди, балки давлат тараққиётига ҳам улуш қўшади, – дейди республика «Хунарманд» уюшмаси раиси Улуғбек Абдуллаев. – Меҳнат қилиш, йўқдан бор қилиш истагида бўлган истеъдод эгасига имконият жуда кенг. Давлатимиз раҳбарининг 2019 йил 28 ноябрда қабул қилган «Хунармандликни янада ривожлантириш ва хунармандларни қўллаб-қувватлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори бу тизимни тубдан такомиллаштириш, янгилаш босқичини бошлаш учун асос бўлди. Қарорга биноан «Халқ

Хунармандлик ~ сабр, истеъдод, маҳорат

обрў-этибор, қадр-қиммат келтирадиган соҳага ҳам айланиб бормоқда. Давлат мукофотларига ўнлаб хунармандларнинг сазовор бўлаётганлиги бу соҳага эндигина қадам қўяётган янги авлод учун ибрат мактабига айланыпти. Бухоролик зардўз Муяссар Темирова, қўқонлик ёғоч ўймакор уста Абдуғани Абдуллаев, самарқандлик таъмирчи уста Мирумар Асадов Ўзбекистон Қаҳрамони юсак унвонига муносиб кўрилгани бунинг ёрқин далилидир.

Қайси соҳа бўлмасин, унинг илдизи, таг-томирига назар соламиз. Тан олинган, тилга тушган, ўз харидорини топган хунармандлик ашё, буюм ва совғалари кўп асрлик тарихий йўлни босиб ўтганлиги факт. Юртимизда қадим-қадимдан хунармандликнинг юзлаб хиллари шаклланган ва ривожланиб келмоқда. Янги Ўзбекистонда бу соҳага нафақат миллий қадрият, балки мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш тармоғи сифатида қаралаётир.

РАҚАМ ОРТИДАГИ ҲАҚИҚАТ

Қора қозонни қайнатиш, бола-чақани боқиб, оёққа турғизиш, мустақил ҳаётга муносиб тайёрлаш учун меҳнат қилиш керак. Даромад топишнинг минг битта усули бор. Ақлий ва жисмоний меҳнат уйғунлигининг ёрқин ифодаси – хунарманд топган ризқ-насиба ҳалол ва қадрлидир. Мамлакатимизнинг қай бир қишлоғи ёки овулига борманг, хунарни зарга айлантириб, тирикчилик қилаётган, обрў-этибор топаётган инсонларни кўрасиз. Оллоҳ берган истеъдоди, яратувчилик қобилияти бўлса, бундай шахс давлат томонидан қўллаб-қувватланиб, жамият ҳаётида ўз ўрнини топишига ҳар томонлама қўмаклашилмоқда. Хунармандликни ривожлантириш дастури доирасида 2020 йилда 14 675 лойиҳа учун кредит ажратилиши белгиланган бўлса-да, бу вазифа ортиғи билан бажарилиб, 18 736 лойиҳага тижорат банклари томонидан жами 580,2 миллиард сўм маб-

амалий санъати усталарининг миллий каталоги» очиқ ва кенг омма фойдаланадиган веб-сайт кўринишида ишга туширилиб, 338 хунарманд фаолияти «Хунарманд» уюшмасининг «handicraftman.uz» сайтига қўйилиб, мунтазам янгилашиб бормоқда. Хунармандларнинг бошини бириктириш, уларни бир мақсад йўлида жипслаштириш талаби қўйилаётган бир вақтда уюшмамизга 60,6 минг кишини аъзо қилишимиз муҳим қадам бўлди. Биласиз, хунармандликни уста-шогирд тизимисиз ривожлантириб бўлмайди. Бошланғич малакаси бўлган шогирд уста-хунарманднинг кўрсатмаси, йўл-йўриғи, маҳоратини маълум муддатда ўзлаштириб олса, у ҳам йиллар ўтиб, қўли гул қилиши айланади. Барча вилоятларимизда устоз сабоғини олиб, уста даражасига эришиш ниятида юрганлар бугун 59,7 минг нафарга етди. Кузатишлар шуни кўрсатадики, ота-бобоси хунарманд ўтган сулоланинг шахсий дастгоҳи, иш қуроллари бўлади, ундан авлодлар фойдаланади. Бу янгидан-янги иш ўринларининг очилиши учун ҳам моддий, ҳам маънавий пойдевор бўлиб хизмат қилади.

ХУДУДИЙ ЎЗИГА ХОСЛИК БЎЛСИН

Ривоят қилишларича, Самарқанднинг ўн киши еса қорни тўядиган ширмой нонини Ҳиндистонда пишироқчи бўлиб, ўша ҳудуддан ун, сув, туз, ҳаттоки, новвойни ҳам олиб боришибди. Аммо ҳарчанд уринишмасин, бегона диёрда афсонавий шаҳарнинг нонини ўхшатолмабдилар. Нимага? Чунки у ерда Самарқанднинг ҳавоси бўлмаган...

Қиссадан ҳисса недур? Бухоронинг зарбоф тўнини Фарғона чеварлари айнан ўзидай қилиб тика олишмайди. Демак, ҳар бир ҳудудни ўзига хос белгиси билан танишади ва тан олишади. «Хунарманд» уюшмаси раҳбарияти томонидан ҳар бир вилоятга хос умумий, муштарак жиҳатлар ўрганиб чиқилгач, шунга монанд

марказ бунёд этиш, хунармандлик маҳсулотлари савдо-сотиғини йўлга қўйиш ташаббуси илгари сурилди.

– Шу вақтгача хунармандлар тарқоқ ёки яқка тартибда фаолият кўрсатиб келган, савдо-сотиғини ташкиллаштира олмаган, – дейди «Хунарманд» уюшмасининг Наманган вилояти бошқармаси бошлиғи ўринбосари Умархон Раҳматуллаев. – Бу маҳсулотни истеъмолчига етказиш имконини бермасди. Самарқанд, Бухоро, Хоразм, Андижон вилоятларидаги сингари Наманган шаҳри «Афсоналар водийси» тематик истироҳат боғи ҳудудида ҳам умумий қиймати 40 миллиард сўмлик «Хунармандлар маркази» қуриб битказилди ва фойдаланишга топширилди. Вилоятимизда заргарлик, ёғоч ўймакорлиги, мисгарлик, новвойлик жуда ривожланган. Заргарлик фаолияти билан шуғулланувчи хунармандлар учун умумий майдони 2000 квадрат-метрли 400 ўринга мўлжалланган савдо растаси ва ишлаб чиқариш устахонаси ташкил этилиши уларни беҳад руҳлантириб юборди... Танлов асосида 202 хунарманд дўконларга жойлашиб, ўз маҳсулотини сота бошлади.

Дарҳақиқат, хунармандликда ҳудудий ўзига хосликни сақлаб қолиш, асраб-авайлаш, ривожлантириш ва келгуси авлодларга бус-бутун етказиш кенг қамровли, мураккаб жараёндир. Уюшма фаоллари ҳар бир вилоят марказида замонавий хунармандлик савдо мажмуасини ишга тушириш йўлида жонбозлик кўрсатаётгани диққатга сазовор.

«E-COMMERCE» ТИЗИМИДА ИШЛАШ – ДАВР ТАҚОЗОСИ

Дунё бўйлаб тарқалган коронавирус пандемияси хунармандлар фаолиятига ҳам тўсқинлик қилаётгани сир эмас. Бу офатга қачон нуқта қўйилишини ҳеч ким билмайди. Ҳаёт эса давом этиши керак. Ўзбек хунармандининг маҳсулоти хорижий давлатларда юқори баҳоланади. Бу барчага маълум. Атласу адрасни эгнига илиб олган европалик хонимларни кўрган бўлсангиз керак. Самарқанду Бухорога келган хорижлик сайёҳлар оддий лойдан ясалган эсдалик совғасини қанчалик мамнуният билан харид қилишади!

Инвестиция ва ташқи савдо вазирлиги қошидаги Экспортни ривожлантириш агентлиги мутахассислари берган маълумотга кўра, ўтган йили ташқи савдо айланишида экспорт ҳажми 13,3, импорт эса 16,7 миллиард долларни ташкил этган. Шундан муайян қисми хунармандлик маҳсулотлари улушига тўғри келади. Табиийки, эпидемиологик вазият барқарор бўлгунига қадар юртимиз хунармандларининг хорижий давлатларга ўз маҳсулотини олиб чиқиши қийин кечади. Бунда интернет хизматига мурожаат қилмасликнинг иложи йўқ. «Хунарманд» уюшмаси раисининг халқаро алоқалар бўйича ўринбосари Азизбек Муртазоев шундай ҳикоя қилади:

– Уюшма халқаро муносабатларни фақат савдо уйлари очиш билангина эмас, электрон коммерция, яъни онлайн савдо ишларини йўлга қўйиш орқали ҳам янги босқичга олиб чиқмоқда. Негаки, пандемия шароитида фақат онлайн савдони йўлга қўйиш мумкин. Шу боис, онлайн платформалар пайдо бўл-

ди. Ҳар бир вилоятда онлайн савдо дўконлари ташкил этилаётгани ҳам хунармандларимизга анча енгиллик яратаётир. Вилоят бўлимлари орқали хунарманд уйида маҳсулот яратилиши жараёндан видеолавҳа тайёрланиб, тўлиқ маълумот тақдим этилмоқда. Видеороликини кўрганларнинг аксариятида маҳсулотга нисбатан қизиқиш ортиб, сотиб олишга эҳтиёж бўлиши табиий. Савдо-сотиқда Visa, Master, Click ва Oson каби тўлов турлари жорий қилинди. Жорий йилдан электрон савдо тизимини янада ривожлантириш кўзда тутилган. Туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси билан ҳамкорликда онлайн тарзда ишга туширилган «Туризм соҳасида фаолият юритаётган хунармандлар реестри»га 1100 га яқин хунарманд киритилди, рўйхат мунтазам янгиланиб бормоқда. Мазкур реестр «Хунарманд» уюшмаси «handicraftman.uz» сайтида жойлаштирилиб, қўмитанинг «uzbektourism.uz» сайтига ўтиш учун ҳавола киритилди. Бу реестр орқали сайёҳлар Ўзбекистоннинг қайси жойида хунармандлик маркази ёки савдо нуқталари борлигини билиш имконига эга бўладилар. Эндilikда хунармандларимиз нафақат маҳсулот сотиш, балки хунарни ўргатиш, ўз товар тарихи, яратилиши билан боғлиқ ролик тайёрлаб, даромад топиши ҳам мумкин.

Масалан, кулол Алишер Назиров Москва ресторанига кошин яшаш учун буюртма олди. Кулол кошинни икки ой давомида тайёрлаб, июнь ойида авиарейс қисқарганига қарамай, 1300 АҚШ долларига экспорт қила олди. Пандемия пайтида нуроталик каштачи Гулмира Ис-

ломова Бразилиянинг Рио де Жанейро шаҳрига 4600 долларлик сўзана етказиб берди.

Хунармандларга ўз маҳсулотини ўтказишда кўмаклашиш ва E-commerce тизимида онлайн савдони йўлга қўйиш мақсадида UzCraft.com интернет магазин, ижтимоий тармоқларда канал ва гуруҳлар; Ebay ва ETSY халқаро онлайн савдо майдончаларида Uzbek Craft and Art савдо дўконлари ташкил этилди.

МЕҲНАТ ҚИЛГАН КАМ БЎЛМАГАЙ

Қўлида касби ёки хунари бўлган инсон сидқидилдан тер тўкса, кам бўлмайди. Айниқса, қўл меҳнати орқасидан бино бўладиган хунармандлик буюм ва воситалари соҳибига юқори баҳо берилади. Ёғоч ўймакорлиги йўналишида ижод қилиш ва яратиш машаққатини бошқа турлар билан тенглаштириб бўлмайди. Қадимийлиги, миллий колоритнинг устунлиги билан ажралиб турувчи ёғоч ўймакорлиги бобида Ўзбекистоннинг улкан тажрибаси мавжуд.

– Ёғоч ўймакорлиги билан ота-боболаримиз шуғулланишган, – дейди ушбу анъанани изчил давом эттириб келаётган уста-хунарманд, «Шухрат» медали совриндори Акмал Азларов. – Болалик дамларимдаги ҳайрат ва қизиқиш йиллар ўтиб малака ва салоҳиятга айланди.

(Давоми 45-бетда)

СИНОВЛАРДА ТОБЛАНГАН ИРОДА

(Бошланиши 6-7-бетларда)

фарзандлари учун 435 ишлаб чиқариш бирлашмаси (кооперация) ташкил қилиниб, 13,5 минг ёшларга ер ажратилди. Экинзорларни суғориш учун 222 қудуқ қазилди, насосларнинг 110 таси янгиланди, 715 таси таъмирланди, дренажларнинг 45 таси янгидан қурилди, 174 таси таъмирланди, сув новларининг 612 километри янгидан тортилди, 649 километр қисми таъмирланди, 3 минг 294 километрдан кўпроқ канал-ариқ тозаланди.

Халқ қабулхоналарининг ёшлар билан ишлаш борасидаги янги тизими самарасида қарийб 44,8 минг йигит-қизга 28,7 минг гектар ер ажратилди. Ёшлар бу ерга турли экинлар, мева-вали дарахт кўчатлари экиб, полиз-сабзавот маҳсулотларидан дастлабки ҳосилни ола бошлади. Ижтимоий ҳимояга муҳтож oilалар

Яна Мўйноққа қайтсак. Қипчоқдарё овулига бораркансиз, йўл бўйи кум босган саксовул-у туронғилдан бошқа нарсани учратмайсиз. Энди шу саҳронинг хира манзарасига кўнкай деганда, кенг-мўл Ёшлар иссиқхонасига рўпара келасиз. Бу ерда асосан помидор, бодринг, булғор қалампири экилиб, пешма-пеш сотилади. Барчасини шу овул ёшлари ба-жаради. Саҳро кўйнидаги бу иссиқхонани ўз кўзи билан кўриш учун атай Мўйноққа келадиганлар кўп.

Ёшлар бандлигини таъминлаш бўйича Мўйноқ тажрибаси Оролбўйининг энг кичкинтой тумани – Бўзатовда ҳам шиддат билан ҳаётга татбиқ қилинди. 2020 йил январь ойида бўзатовлик ёшлар Беруний туманидаги «Бўстон» маҳалласидаги иссиқхоналар билан танишар экан, кенжа туманда ҳам ёшлар иссиқхоналари барпо қилиш ташаббуси билан чиқишган эди. Масъуллар уларнинг ташаббусларини қўллаб-қувватлагач, тўрт ой нари-берисида Бўзатовда бир сотихли 280 дан ортиқ ихчам иссиқхоналар қурилиб, ишга туширилди. Кейинчалик 1 сотихлик иссиқхоналарни 10 сотихли иссиқхонага айлантиришга киришилди.

Бундан ташқари, туман марказидаги 5 гектар ер 30 нафар ёшга ажратилгач, чангалзор ўрнида Ёшлар боғи барпо этилди. «Bozataw tekstil» тикувчилик корхонаси ишга туширилиши билан 350 хотин-қиз учун доимий иш ўрни яратилди. Туман марказида Ёшлар маркази, 800 ўринли амфитеатр, 1000 ўринли футбол майдони қурилди. Бердақ номидаги истироҳат боғи янгиланди.

Тахтакўпир ва Беруний туманларида барпо қилинаётган чорвачилик комплексида ёшлар Чехия, Германиядан олиб келинган зотдор қорамоллар парвариши билан шуғулланмоқда.

Наманган вилоятида тажриба сифатида ёш тадбиркорлар ва ишсиз ёшлар учун Наманган шаҳри ва Тўрақўрғон туманида «Ёшлар» кичик саноат зоналари ташкил этилиб, 77 нафар ёшларга 33 гектар ер майдони ажратилди.

Ёшлар бандлигини таъминлаш янги ишлаб чиқариш объектларини ишга туширишни тақозо қилади. Бунинг учун йўл, электр энергияси, ичимлик суви, газ ва бошқа муҳандислик-коммуникация тизимлари билан боғлиқ мустаҳкам инфратузилма зарур. Уч йилдан бери ҳаётга татбиқ қилинаётган «Обод қишлоқ», «Обод маҳалла» дастурлари билан айти шу масала ҳам ҳал қилиб борилмоқда.

«ЖОН АЯМАЙ ЭЛ-ЮРТ УЧУН ИШ ҚИЛСАНГ...»

Давлатимиз раҳбарининг Олий Мажлисга мурожаатномасида таъкидланганидек, сўнгги 3 йилда «Обод қишлоқ» ва «Обод маҳалла» дастурлари доирасида 5 миллионга яқин аҳоли яшайдиган 1 минг 200 маҳалла ва қишлоқ қиёфаси тубдан ўзгарди. 2020 йил пандемия туфайли бу йўналишдаги ишларни вақтинча тўхтатишга мажбур бўлдик. Мураккаб иқтисодий аҳволга қарамай, қатор ҳудудларда аввал бошланган лойиҳаларни амалга ошириш якунига етказилди.

Жумладан, 2020 йил бу жараёнда Қорақалпоғистоннинг Бўзатов тумани маркази буткул янгидан қурилди. Уч йил аввалги абгоргина, харобгина бир ҳудудни – туман марказини қайта қуриш айтишга осон, холос. Бўзатовда икки йил ичида замонавий маъмурий бинолар, кенг ва равон йўллар, ичимлик суви, табиий газ, электр энергияси тизими, замонавий давлат хизматлари маркази, минг ўринли стадион, минг ўринли амфитеатр, 350 хотин-қизни ишли қилган тикувчилик корхонаси, Хунармандлар аллеяси янгидан барпо қилинди.

Оролбўйининг энг чекка ҳудудларида ҳам инсонлар ўз ҳаётидан рози бўлиб яшаши учун мустаҳкам платформа яратилаётгани Бўзатовда туғилиб камолга етган буюк шоир Бердақнинг бир ярим аср аввал сўзга дўнган орзу-армонлари бугун рўёбга чиқаётганидан далолатдир:

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА ЭРКИН ВА ФАРОВОН ЯШАЙЛИК

*Йигит бўлсанг арслон каби туғилган,
Ҳамиша сен хизмат этгил халқ учун.
Йигит бўлсанг арслон каби туғилган,
Ўзим демай, ғамхўрлик қил халқ учун.
Дўстлик билан ҳар бир ишда шай турсанг,
Жон аямай эл-юрт учун иш қилсанг,
Қайғуланмай, улуғ ишга қўл урсанг,
Шунда менинг кўнглим ўсар халқ учун.*

Худудлар қиёфасини, одамлар ҳаётини ўзгартираётган шундай йирик инфратузилма лойиҳалари туфайли Ховос тумани марказидаги кўп миллатли Ховос шаҳарчаси ҳам ҳар қандай инсоннинг ҳавасини тортадиган обод манзилга айланди. Ёшларни қўллаб-қувватлаш ва аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш йили арафасида бу ерда беш қаватли 30 уй-жой, 2 сотихли 150 ҳовлидан иборат «Ховос city» турар-жой мажмуаси, ховослик ёшларнинг бизнес-ғоялари, инновацион лойиҳалари, ноу-хаулари, стартапларини амалга ошириш учун барпо қилинган замонавий Коворкинг маркази, Давлат хизматлари маркази, Хотира хиёбони, Ховос ўлкашунослик музейи, Аҳиллик хиёбони каби ўнлаб янги объектларни фойдаланишга топширишга бағишланган маросимлар Халқлар дўстлиги байрамига айланиб кетди.

Бу жараёнда кўҳна Ховоснинг тарихий маркази – қадим Ховостепа ёнидаги авлиё Бобо Жобир зиёратгоҳи обод қилинди. Ховос ўлкашунослик музейи барпо қилинган, ЮНЕСКОнинг маданий ёдгорликлар рўйхатида киритилган Ховостепадан топилиб 200 дан зиёд нодир осори-атиқалар бир жойда жам бўлди.

Халқ билан мулоқот тизими асосидаги бунёдкорлик ҳаракати натижасида Қарши шаҳридан 90 километр, Нишон туманидаги кўпмиллатли Толлимаржон шаҳарчасининг ҳам янги ҳаёти бошланди. Икки қаватли 100 уй, 400 ўринли маданият саройи, болалар боғчалари, умумтаълим мактаблари, тиббиёт муассасалари, 120 ўринли тикувчилик корхонаси, йўл, сув, канализация, табиий газ ва электр тармоқларини буткул таъмирлаш, янгидан қуриш ишлари якунига етказилиши билан Толлимаржонга яна файз қайтди. Ўзбек, туркман, тожик, рус, татар каби 17 миллат вакиллари иборат 11,5 мингдан зиёд толлимаржонликлар бундай ободлик, янгиланиш ва яшаришдан беҳад мамнун.

Қашқадарё заминидан етишиб чиққан санъат намояндалари, маданият, театр, кино ва эстрада вакиллари Толлимаржон маданият марказида катта концерт дастури намойиш қилди. Мақом, бахшичилик, фольклор, амалий санъат, ёш дастурчилар тўғрақлари, турли миллатлар урф-одатлари, санъати ривожланишига хизмат қиладиган маданият хоналари иш бошлади. Шу йўналишлар бўйича ўз мактабини яратган йирик санъат намояндалари бу тўғрақларнинг илк машғулотларига муаллимлик қилди...

«Обод қишлоқ» дастури натижасида янги қиёфага кирган юзлаб маҳалла ва қишлоқлар қаторидан Чинознинг кўп миллатли Эшонабод қишлоғи ҳам жой олди. Бу қишлоқ кўшни давлат билан чегара ҳудудда жойлашган. Қишлоқнинг янги маркази бунёд этилиши билан ўзбек, қозоқ, қирғиз, тожик ва бошқа миллатларга мансуб қарийб 3,2 минг эшонабодлик ҳаётида мўъжизага тенг ўзгаришлар юз берди.

Дастур доирасида беш нуқтада 400 метр ер қабридан чучук сув чиқарилиб, 14 километр сув тармоғи тортилди, 2 ичимлик суви объекти қурилди. Натижада Эшонабод ва ёндош 6 маҳалладаги 13 мингдан ортиқ аҳоли оби ҳаёт билан таъминланди. Қишлоқдаги электр энергияси, табиий газ билан боғлиқ муаммолар ҳал қилинди.

Файзобод кўчасида 200 ўринли Эшонабод маданият саройи, замонавий маҳалла маркази қурилди. Мактаблар, боғча, поликлиника мукамал таъмирдан чиқарилиб, жиҳозланди. Намунавий лойиҳа асосида уч хонали 38 арзон уй-жой барпо қилиниб, «темир дафтар»га киритилган, оғир ижтимоий вазиятга тушиб қолган хотин-қизларга 20 йиллик имтиёзли кредит эвазига берилди.

Эшонабод марказида барпо қилинган «Ёш китобхонлар боғи»да Ватанимиз Бош майдонининг рамзий дарвозаси – Эзулиқ аркаси, Хиёбон марказидаги Китоб монументини соатлаб томоша қилиш, Абу Райҳон Беруний, Алишер Навоий, Абдулла Қодирий, Александр Пушкин, Абай Қўнонбоев, Садриддин Айний, Чингиз Айтматов каби аллома-маърифатпарвар ижодкорлар асарларини махсус штрих код орқали мобил қурилмаларга осон юклаб олиш мумкин. Хиёбон этагидаги янги Болалар ва ўсмирлар спорт мажмуасида қишлоқ ёшлари футбол, волейбол, теннис, қўл тўпи, бокс ва бошқа спорт турлари билан шуғулланиш имконига эга бўлди.

ХОТИМАСИ ЙЎҚ МАВЗУ

Аслида бирон-бир муаммони ҳал қилиш осон эмас, унинг оқибатлари билан курашиш эса унданда оғир. Пандемия оқибатларини юмшатиш, иқтисодийтни яна изга тушириш, одамларнинг ўз ҳаётидан рози бўлиб яшаши учун бор куч-имкониёт сафарбар қилинаётган шу кунларда жаҳон миқёсида пандемиянинг янги тўлқини хавф солиб турибди. Олдинда кутиб турган бундай оғир синовлар, халқ розилигини амалда таъминлашдек машаққатли йўл халқ билан мулоқот тизимини янада кучайтиришни, мурожаатлар билан ишлаш кўламини ва сифатини янги босқичга олиб чиқишни тақозо этади. Бу – бугунги долғали даврнинг, реал ҳаётнинг энг ўткир талабидир.

Президент виртуал қабулхонасида тўрт йил мобайнида жамланган қарийб 4 миллион 825 минг мурожаат ҳар қандай тизим, соҳа ва ҳудуд бўйича мавжуд реал аҳволни таҳлил қилиш, тизимли муаммоларни ҳал қилиш имконини бермоқда. Бошланган янги йилда барча ҳудуддаги Халқ қабулхоналари, секторлар ва бошқа идора-ташкilotларнинг аҳоли муаммолари билан маҳаллабай ишлаш тизими йўлга қўйилди. Ёшларни қўллаб-қувватлаш ва аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш йилида навқирон авлод вакиллари муаммолари билан ишлашга ҳар қачонгидан ҳам катта эътибор қаратилмоқда. Ёшлар бандлигини таъминлаш, уларнинг касб-хунарли бўлиши, бўш вақтини мазмунли ташкил қилиш учун кенг қамровли янги-янги лойиҳаларни амалга оширишга киришилди.

Бу йил «Обод қишлоқ» ва «Обод маҳалла» дастурларини янада катта куч-ғайрат билан давом эттириш режалаштирилмоқда. Айни пайтда Халқ қабулхоналари энг оғир, муаммоли ҳудудларда ўрганишлар олиб бориб, унинг натижалари бўйича дастурлар шакллантирилмоқда. Демак, авваламбор олис ва чекка ҳудудларда кенг миқёсда қурилиш-бунёдкорлик ишларига киришилади. Бундай ҳаётбахш дастурлар аҳоли мурожаатлари таҳлилидан келиб чиқиб шакллантирилаётгани бугунги ислохотлар халқ фикрига, одамларнинг орзу-умидлари, талаб-истаклари, тақлиф-мулоҳазаларига асосланаётганидан далолатдир. Зотан, Халқ қабулхоналари институти, давлатимиз раҳбари бундан тўрт йил аввал белгилаб берганидек, «халқ манфаатларини таъминлайдиган, одамлар ишончини қозонадиган даргоҳга, адолат замини»га айланиб улгурди, дейиш учун барча асослар бор.

Умид ЁҚУБОВ

**«Гулистон» журнали ёш истеъ-
додларни кашф қилиш, уларни
катта ижод сари етаклаш бораси-
да ўзига хос анъанага эга. Журнал
юзлаб ёш адиб ва шоирларга
қанот бағишлаган.**

**Нодирабегим Иброҳимова
умидли ёшлардан. У Алишер На-
воий номидаги ўзбек тили ва ада-
биёти университети магистран-
ти. Нодирабегим журъат қилиб,
«Гулистон» муштарийларига
янги ҳикоясини тақдим этмоқда.
«Гулистон»даги илк қадаминг
қутлуғ бўлсин, Нодира!**

Оттоқ тоғ

Нодира ИБРОҲИМОВА

Ҳикоя

Дилмурод аэропорт биносидан чиқиши ҳамоно, беихтиёр, болалигида таъми оғзида қолган седанали нон ҳидини қумсади. Дуч келган тамаддихонага кирди ва седанали нон билан кўк чой буюрди.

Нон иссиққина экан. Чойдан секин хўплади, йўқ, лаби куйишидан чўчиб эмас, таъмини туйиш учун. Нонни оҳиста кўзларига суртди. Худди аскарликка кетаётган йигитлардек бир четидан тишлади, сўнг анча вақт ташқарига тикилди. Ширин ҳаёллар... истаклар... Телефонини олиб, рақамларни тера бошлади. Унинг овозини эшитгач:

– Мен келдим... Яхши, ўзингизчи, – деди. – Айтилган жойда бўламан...

У телефонни ўчириб, ширин энтикди. Ниҳоят, ўша қиз билан учрашади, биринчи марта. Аэропортда кутиб олмоқчи эди, аммо дарсдан қолмасин, деб Дилмурод кўнмади. Дилмурод меҳр кўзда, деб билар, виртуал муносабатлар самимийлигига унча ишонмасди. Лекин Дилобарнинг кўзларига кўзи тушмаган бўлса-да, кўнгли кўнглига тушди. Бу дўстликми ё бошқа туйғуми, буни ҳалигача анлагани йўқ. Бўш қолди, дегунча аккаунтини очиб, ундан келадиган муждани кидиради. Ўзи билмаган ҳолда унга боғланиб қолган.

«Нега биз тарафларга келмасиз? – деганди охири мактубида қиз. – Ҳеч бўлмаса саёҳатга келинг».

Дилмуроднинг «ҳеч қачон қайтмайман» деган қатъий аҳди шу бир оғиз сўз билан офтоб тигида қолган муз каби эриб кетишини ўйламаган эди. Ҳа-я, саёҳатга борса бўлади-ку?! Соғинч азоби тошдек оғирлашиб кетганда шу икки оғиз

сўз унга қанот бағишлади. Дилобар шунчаки сабабчи бўлди. Эртасигаёқ ҳамма ишларини шеригига топширди-да, бир ҳафталик саёҳатга отланди.

Дилмурод тамаддихонадан чиқиб, таксига ўтирди ва манзилни айтди. Бу ерни бежиз танламаганди. Болалиги ўтган жойлар. Ҳар бир қарич ери ёдида. Лекин манзилга келгач, адашмадимми, дегандек атрофга аланглади.. Хотирасида қолган эски пастак уйлар ўрнида кўп қаватли бинолар, дўконлар, офислар қад ростлаган, анҳор устидан замонавий кўприк қурилганди. Янги ўтқазилган баҳор гуллари зангори, сариқ, пушти рангларда товланади, баргларига инган шабнам қуёш нурида ялтирайди. Бу манзарага суқ билан термулиб қолди.

Йўлакдаги ўриндиққа ўтирди, соатига қаради. Ҳали беш дақиқа бор. Қизлар барибир кечикиб келади. Аммо бир дақиқа ўтмай унинг қаршисида бир қиз пайдо бўлди.

– Ассалому алайкум, Дилмурод ака. Хуш келибсиз...

Дарҳол овозидан таниди. Ҳарҳолда, улар телефонда суҳбат қуришарди. У доим Тошкентни таърифлар, йигит бўлса тадбиркорлик фаолияти ҳақида зерикарли маъруза ўқирди.

– Яхшимисиз, Дилобар? – йигит ўридан турди. Кўришиш учун қўл узатди, қиз ҳам. – Дарслар тугадими?

– Ҳа, – деди майин оҳангда. Унинг юзлари қизариб кетди.

– Тинчликми? – деди йигит ҳайратини яширмай.

– Бунчалик тез етиб келасиз, деб ўйламовдим, – қизнинг овози титради.

Дилмурод ўнғайсизланиб кўзларини

олиб қочди. Ўз она тилида бемалол гапира олмаётганидан изза бўлаётганини сездирмасликка интилди.

– Ўтиринг, – деди, ниҳоят ўриндиққа имо қилиб. – Бу ерлар ўзгариб кетибди. Болалигимда бутунлай бошқача эди.

– Сиз шаҳарни томоша қилсангиз, сира кетгингиз келмай қолади, – деди қиз бироз ўзини қўлга олиб.

– Эҳтимол.

Иккиси ҳам анҳордаги оқушларни томоша қила бошлади.

– Ота-онангизни эслайсизми? – савол берди қиз.

Дилмурод суҳбат роиши бу томонга бурилишини кутмаганди. Тўғри, қизга ўз ҳаётини сўзлаб берган, Лекин, била туриб яна сўраётганидан ажабланди.

– Нега сўраяпсиз? – деди бироз жиддий тортиб.

– Қўшни қизни-чи? – саволга савол билан жавоб берди қиз.

Дилмуроднинг пешонаси терлаб кетди, дастрўмол олмоқчи бўлиб, чўнтагига қўл солди. Йўқ.

– Дилмурод ака, шошилманг, – деди Дилобар. – Мен сизга бегона эмасман, – деди қиз.

– Биламан.

– Йўқ, сиз ўйлагандан ҳам яқинроқман.

– Пайқаяпман.

– Нималарни ҳис этяпсиз?

Дилмурод ўйчан бир нуқтага тикилиб қолди. Эслаётганлари шунчалик кўп эдики, аралаш-қуралаш бўлиб кетди. Ҳаммаси ўз ўрнида, кетма-кетликда бўлишига ўрганган йигит бу ҳолдан бироз ҳаяжонланди, беихтиёр соатига қаради.

– Балки бирор қаҳвахонада ўтириб, бафуржа гаплашармиз, Дилобар.

– Ҳозир томоғимдан ҳеч нима ўтмайди, – деди қиз.

Дилмурод ортиқ чидай олмади.

– Тушунмаяпман, сизга нима бўлди? Биз ахир... сиз жуда қувноқ ва... бари бошқача бўлишини кутгандим.

– Дилмурод ака... – Дилобар кутилмаганда кўзига ёш олди. – Ўн беш йил, деганда энди учрашдик.

Дилмурод оғир ютинди. Бўғзига нимадир қадалгандай туюлди.

– Мен... мени танимадингизми – деди қиз лаблари титраб. – Қўшни қиз... Дилош дердингиз. Менга боғингиздан... гуллар узиб берардингиз.

Дилмуроднинг юраги гуп-гуп ура бошлади. Нима... нималар деяпти бу қиз?

– Қанақасига? – деди у қизга ҳайрат билан тикилиб.

– Эслаб кўринг, онангиз, дадангиз, бир синглингиз.

Дилмурод шахд ўрнидан туриб, чўнтақларидан нимадир излай бошлади.

– Илтимос, – қиз ҳам ҳаяжондан титрарди. – Эсланг...

Дилмурод хотиралар сандигини очишни истамай, энди йўл сумкасини қўлига олди.

– Мен қайтиб кетаман... Кўнглим билан ўйнашишга ҳақингиз йўқ.

Йигит илдам юриб кетди. Шошиб қолган Дилобар ортидан чопди.

– Тўхтанг! Яна йўқолиб кетасизми? Сиз ҳам дадангизга ўхшаб бераҳммисиз?! Онангизнинг руҳини чирқиратиб...

Дилобар нишонга урганди. Йигит турган ерида қотиб қолди ва қўлидагиларни ерга ташлаб, чўккалади ва бошини қўллари билан чангаллаб ҳўнграб юборди. Дилобар аста унинг елкасига қўлини қўйди.

– Сизни энди топганимда... кетманг, Дилмурод ака. Сўз берганман, топаман деб...

Дилобар авайлаб гулли дастрўмол билан унинг юзларини артарди.

– Дилош... синглимнинг қалин дугонаси эдинг... – У ўрнидан турди.

– Ҳа, мен, менман ўша.

– Нега вақтлроқ айтмадинг?

Қиз маъюсланди.

– Келмайсиз, деб кўрқдим.

Дилмурод қаддини тутиб, катта йўлга

имо қилди.

– Бирон меҳмонхонага борайлик.

– Меҳмонхонада нима қиласиз, бизни-кига борамиз...

– Йўқ, йўқ, – йигит шошилиб унинг гапини бўлди. – Мен ўйлаб олишим керак... чарчадим.

– Хўп, – қиз унинг ҳолатини тушунди.

Дилмурод онасини яхши эслайди. Кўзлари киртайиб, лаблари ним табассум қилишга урингандек турарди. Қонсиз ёноқлари, ўсма сурилган қошлари, эрта ажин тушган пешонаси кўз олдида турибди. Қуш уйқу эди, Дилмурод кечалари кўзини очганида онасини сергак ётганини кўрарди.

– Ухлайвер, болам, – дерди бошини силаб.

Дилмурод кўрпа билан бошини ўраб оларди. Ташқарида қор, совуқ, уй ундан ҳам совуққа ўхшарди. Онаси амаллаб ёққан ўтин аллақачон ўчиб бўлган. Тонг бўзариши билан яна ўтин олиб келади. Бироз исиниб, нонушта қилишади. Ишқилиб нон бормикин, деган хаёл Дилмуроднинг уйқусини қочиради. Бўлмаса яна қўшнидан сўрашга тўғри келади. Йўқ, бу сафар Дилмурод чиқмайди. Дилошдан уялади. Ана, Нигора синглиси чиқсин. Кичкина бўлса нима бўпти, гапиришни ўрганволди- ку. Ҳар кун «ая, нанна», деб пилдираб юради.

Дилмурод онасини кучоқлаб олди. Иссиқ тафтидан бадани илди. Лекин синглиси ғингишиб қолди, онаси нариги тарафга ён-бошлади. Кўкрак тутди, шекилли пишиллаб эма бошлади. Унинг қорни тўяди, ўйлади Дилмурод. Агар нон бўлмаса нонушта қилмай қўявераман, деган қарорга келди. Мактабга борса, пистачи холаси бир нима беради. У Дилошнинг ойиси. «Хаҳ, ўзимнинг куёвимдан қанд ўргилсин», деб уялтиради-да, қўнжини бир нималарга тўлдиради.

Ювош сигири анчадан бери кўринмай қолди. Сутдан ҳам маҳрум бўлишди. Дилмурод онасидан сигир ҳақида сўровди, индамади. Дилмурод ўзича фаҳм қилди: дадаси олиб кетган... Дадаси кўп нарсани олиб кетади. Баъзан бир нималар олиб келади ҳам. Лекин келадиганидан кетадигани кўп. Ўзини уч-тўрт кунда бир кўради. Кейин мактабдан қайтишда кўча-кўйда ҳам кўп учратади. Мактабда менинг ота-онам деган иншо ёзишганида дадасининг қаерда ишлаши ҳақда кўп ўйлади. Онаси уй бекаси бўлса-да, тикиш, тўқиш қилиб озроқ пул топади. Дадаси ҳам пул олиб келиб туради. Қўйни пулга тўлиб келган кунлари зиёфат бўларди уйда. Ҳамма ош-наларни йиғилади, тонгача байрам қилишади. Лекин қаерда ишлашини билмайди. Онаси доимгидек синиқ жилмайди.

Шу хаёллар билан кўзи илинган Дилмурод тонгда базўр ўрнидан туриб ошхонага мўралайди. Онаси нимадир пиширяпти. Оғилхона тарафда дадасининг қораси кўринди. Қўй етаклаб олган. Демак, дадаси

бугун ишлаб келибди!

Дилмурод қувонганча онасини кучоқлаб олади. Аммо аёл хурсанд эмасди, кўз ёшларини дарҳол артиб титроқ овозда ўғлининг бошини силайди.

– Қовурдоқдан тез еб ол, кейин мактаб-бингга бор. Синглинг ухляптими?

– Ҳа. Дадамнинг ёнига борсам майлими? Энди қўй боқарканманда. Баҳор келса, болалар билан яйловга обчиқаман.

– Майли...

Севинганча шаталоқ отиб оғилхонага чопади.

– Ассалому алайкум, дада.

Эркак ортига ўгирилиб ишшайди.

– Ҳа, ота ўғил. Кўрдингизми, сизга нима олиб келдим.

– Ҳа, – Дилмурод қизиқиш билан шохдор оқ қўйга қаради. – Баҳайбат...

Эркак унинг елкасига уриб қўйди. Бола унинг тиртиқ тушган қоши, дўрдоқ лаблари ва қип-қизил лунжига қараб меҳри жўшиб кетди.

– Раҳмат, дадажон. Кеча овқат емагандик, сизни роса кутдик.

– Мана, келдим, истаган нарсангни олиб е, – у чўнтагидан пул чиқарди.

Дилмурод апил-тапил кийиниб мактабга йўл олди. Бу пулни Дилошнинг ойисига беради. Ахир, қарзлари кўпайиб кетган. Холаси ҳисобламаса ҳам Дилмурод дафтарига ёзиб қўйган. Бу пул етади. Бувиси касал ётибди, Дилмурод берган пулга дори олса, албатта тузалиб кетади. Кейин яна кулчалар ёпиб беради.

Аммо пистачи қўшни пулни олмади, қайтиб боланинг чўнтагига солиб қўйди.

– Буни-чи, ўғлим, онанг қийналганда ўзига берасан. Асраб қўй. Ун оларсизлар...

Дилмуродга бу гап ҳам жўяли кўринди. Бир ҳафтадан сўнг дадаси келтирган нарсалар тугайди. У ўйланганча партасига ўтирди. Дилобар ҳали келмапти. Уйқучи, ҳар куни кеч қолади. Бир неча марта нон сўрагани учун шум қизча дарсларини ҳам қилдиртириб олган.

Дилмурод бугун бахтиёр эди. Бундай бахтли кунлар эса тансиқ эди.

– Дилобар, – меҳмонхонага жойлашгач, киришгач йигит қизга ўгирилди. – Сиз... сен боравер. Эртага кўришамиз.

Қиз унга ҳавотир билан назар ташлади.

– Кетиб қолмайсизми?..

– Йўқ, – Дилмурод қизнинг дастрўмолини кўрсатди. – Бу менда-ку, кетмайман.

Дилобар синиқ жилмайди. Дилмуроднинг юраги яна симиллади. Оғир қадамлар ташлаб, хонаси томон йўл олди. Дилобар унинг ортидан қараб қолди. Сўнг автобус бекати томон кетди. Дилмуродни яхши эслайди. Уни охири марта кўрганида ўн ёшларда эди.. Доим унга эргашиб мактабга бориб келарди.

(Давоми 46-бетда)

Ўзбек мақомининг мақоми баланд

**Ёш мақом ижрочилари Бобур КЕНЖАЕВ ва Миршод ЭЛОВ
билан суҳбат**

– Бобуржон, Миршодбек, таҳририятимизга хуш келиб-сиз. Суҳбатимиз аввалида мақом санъатининг тарбиявий аҳамияти хусусида сўзлаб берсангиз.

Бобур Кенжаев:

– Мақом авлоддан авлодга соф тарзда етказиб келинаётган катта санъат. Улуғ устозларимиз уни ривожлантиришни, ҳар бир хонадонга кириб боришини орзу қилиб ўтиб кетди. Чунки мақом кўнгилни ғубордан тозалайди, юракка эзгу мақсадлар жойлайди. Мақомга ошно бўлган одам қалбан тоза бўлиб улғаяди. Мақом шундай улуғ санъатки, уни ҳамма ҳам тинглай олмайди. Ижрочи маълум малака ҳосил қилгач, мақом ижросига киришса, тингловчи ҳам мумтоз санъатдан хабардор бўлмаса, мақомни тўғри ҳис қила олмайди.

Миршод Элов:

– Мақом – улуғ устозлар йўли. У асрлар давомида шаклланган, такомиллашган. Ривожланиш босқичлари ҳамон давом этмоқда. Мақом шундай уммонки, унинг дуру жавоҳирларидан қанча олсангиз, шунча бойийди. Мақомга ошно бўлган қалб унинг меҳри билан яшайди. Мумтоз мусиқа деймиз. Мумтоз мусиқага кириб борган сари кўнгил ҳам мумтозлашиб боради. Бунини устозларимиз мисолида кўп бор гувоҳи бўлдим.

– Ёшлар кўпроқ эстрадага қизиқади. Шоу-бизнесда танилиш, моддий имкониятларга эришиш осонроқдек. Сизларнинг бу санъатга кириб келишингиз, устозларингиз ҳақида билишни истардик.

Бобур Кенжаев:

– Мен 1976 йил Бухоро вилояти Жондор туманида туғилганман. Оилада 12 фарзанднинг тўққизинчисиман. Оиламизда санъаткорлар бўлмаган, лекин уйимизда санъат кадрлар, йиғинлар куй-қўшиқларсиз ўтмасди. Оиладаги ҳар бир ҳолатнинг инсон камолотида ўрни бўлганидек, ҳиргойлар менинг кўнглимга ўрнашиб, миллий мусиқага ҳавасим уйғона бошлаган. 1994 йилда Мухтор Ашрафий номидаги Бухоро санъат билим юртига ўқишга кирганман.

Иноятлов, Ортиқов, Темуров, Мардонов сингари устозлардан таълим олдим. Бухоро мактабини ўрганиб, 1998 йил Ўзбекистон давлат консерваториясининг анъанавий ижрочилик факультетига ўқишга кирдим. Устозим Фаттоҳхон Мамадалиев кўлида таҳсил олдим. Домламиз вафотидан сўнг Ўзбекистон халқ ҳофизи Маҳмуджон Тожибоевдан мақом сирларини ўргандим. Рифатилла Қосимовдан ансамбль бўйича дарс олганмиз. Устозлар номини келтиришдан мақсад уларнинг биз шогирдлар камолоти йўлидаги хизматларини эътироф этиб ўтишдир. 2001 йилда Марғилонда Жўрахаон Султонов, Маъмуржон Узоқов хотираларига бағишланган танловда иккинчи ўринни олганман. 2002 йилда ўқишни тугатиб, Бадий жамоалар ижодий бирлашмаси қошидаги «Мумтоз» ансамблига ишга қабул қилиндим. Бу ерда Ўзбекитсон халқ ҳофизи Ўлмас Саиджонов раҳбарлигида юртимиз ва чет давлатларда бўладиган жуда кўп тадбирларда иштирок этдим. 2003 йилда Юнус Ражабий номидаги мақомчилар танловида қатнашиб 2-ўринни олдим. 2012 йилдан буён Юнус Ражабий номидаги мақом ансамблида яққал хонанда сифатида фаолият олиб бораман.

Ўзбекистон халқ артисти Абдуҳошим Исмоилов ансамблимизнинг раҳбари сифатида тиниб-тинчимайди. Элликка яқин одам ишлайдиган жамоада ҳеч ким у кишининг эътиборидан четда қолмайди. Барчамиздан фаолликни, ўз устимизда тинимсиз ишлашни талаб қилади. Ҳар қандай истеъдод чархланиб туришга муҳтожлигини таъкидлаб туради.

Миршод Элов:

– 1989 йилда Қашқадарё вилояти Китоб туманида туғилганман. Эшонқул бобомиз катта ҳофиз бўлган экан. Амакиларим мақом йўлида ашула айтиб юришарди. Мен ҳам қизиқиш ва иқтидоримни синаш учун 2005 йилда Тошкент Маданият коллежида биринчи мусиқий таълимни олиб, 2011 йилда Санъат ва маданият институтини, кейин магистратурани тугатдим. Оролмирзо Сафаров, Аҳмаджон Дадаев, Ўлмас Расулов, Бекназар Дўстмуродов, Машрабжон Эрматов сингари устозлардан сабоқ олдим. 2017 йилдан Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институтида иш бошладим.

Бобур Кенжаев

Айни пайтда Миллий қўшиқчилик кафедраси мудир сифатида ишлаб келяпман.

– Сизлар, асосан, мумтоз йўналишда, устозлардан тинглаб, ўрганиб ашулалар айтасизлар. Бу жараёнда мумтоз адабиётга мурожаат қилинади. Баъзида устозлардан эшитиб айтишда хатога йўл қўйилганига гувоҳ бўламиз. Мумтоз адабиётга мурожаат мақом ҳофизларининг ҳар кунлик иши бўлиши керак эмасми?

Бобур Кенжаев:

– Юқорида устозларимизни санаб ўтдик. Шу устозларимиз бизни, аввало, китоб, яъни, ғазал билан ишлашга ўргатганлар. Ҳамма ҳам Алишер Навоийни англай олмайди. Қайси сўзга нима маъно юкланганини тўлиқ ҳис қилмай куйлаш қийин. Кундалик мутолаадан ташқари ғазал устида алоҳида ишланмаса, сиз айтгандек ғализ хониш келиб чиқади. Зукко тингловчи ғализликни жуда тез сезади. Шунинг учун сўз устида ишлаш ҳар кунлик машғулотиимизга айланган. Сўзни ҳис қилиш ижрога катта ёрдам беради.

Миршод Элов:

– Бу жуда долзарб масала. Устозларимиз бизга шоирнинг асарини мусиқий йўл билан тингловчига етказар эканмиз, асл мақсаддан чиқиб кетмаслигимиз керак, деб кўп ўқтиришади. Сўзни аниқ ва тўғри айтиш масаласи биринчи ўринда туриши зарур. Санъат йўналишидаги олий таълим муассасаларида Навоийшунослик дарслари киритилган. Айни пайтда аруз ва бармоқ вазнидан ҳам алоҳида дарслар ўтилади. Ҳозир ғазалларни ўрганиб, ҳар бир мисра, ҳар бир сўз устида ишлаб, кейин ижрога киришишни ўргатяпмиз талабаларга.

– Умуман, мақом ўрганишни неча ёшдан бошлаган маъқул, қанча пайтда ўрганса бўлади?

Бобур Кенжаев:

– Мақомни ўрганиш қанча эрта бошланса, шунча яхши. Боланинг онги оппоқ қоғоз: илк ёзувлар қайси манбаадан тушса, ўша тез шаклланади. Бунда оилавий муҳитнинг ўрни катта. Шунинг учун бошланғич тарбияга жуда кўп нарсга боғлиқ. Бир умр ўрганиб илмнинг тубига етиб бўлмаганидек, мақом ҳам беназир илм. Ёш ижрочилар савол бериб қолса, мулзам бўлмаслик учун доимо изланаман. Мақомни тинглай олиш учун тафаккур керак. Тасаввур қилинг, ҳамма ҳам иморат тиклаши мумкин. Лекин асрлар давомида қор-ёмғирга, зилзилага дош берадиган минорани ҳар ким тиклай олмайди. Мақомни ўша боқий минораларга менгаш мумкин.

Миршод Элов:

– Бобур аканинг фикрларига қўшимча қилиб шуни айтмоқчиманки, яқинда Ўзбекистон Республикаси маданият вазири мактабгача таълим муассасасаларида болаларга мақом эшитириш таклифини илгари сурди. Бу жуда тўғри таклиф. Енгилгина мақом қўйиб қўйилса, бола қулоқларига беихтиёр миллий оҳанг кириб боради, ўрнашади. Улар ҳофиз бўлмас, қўшиқ айтмас, аммо миллий руҳ кўнгилни тозалайди. Давлатимиз раҳбари маънавият масаласига бағишланган видеоселектор йиғили-

шида «Болаларимизни телефон тарбиялаяпти», деб куйиниб гапирди. Бу аччиқ ҳақиқат. Болалар кичик ёшидан миллий қадриятлар асосида тарбия олса, қанчалик яхши. Улар маънони тушунмаса ҳам оҳангнинг ўзидан қалби тозаланари. Бу эртадан кечгача бошқа машғулоти қўйиб, мақом тинглаши керак, дегани эмас. Маълум муддат тинглайди. Шунинг ўзи етарли. Мақом дастлаб «Сарахбор» билан бошланади. Бу кириш, дегани. Тинглаб, бутун ўтмишингиз кўз олдингизга келади, сўнг, «Талқин»

келади. Кейин «Қашқарча», «Соқинома»... Хуллас, ривожланиб бораверади. Кейин «Уфори» бошланади. Мана шу жойидан болаларга эшитириш мумкин. Енгил, кайфиятбоп.

– Бизда «Шашмақом» бор озарбайжонларда муғом, эронликларда мақом бор. Булар илдизлари бир-бири билан туташ санъатми ёки...?!

Бобур Кенжаев:

– Бизнинг «Шашмақом» мақомлар ичида энг қийини. Мақом ижрочиси ҳиндча рагани бемалол айта олади. Озарбайжон муғомини, туркча, эронча мақомларни айта олади. Бизнинг мақомни эса нафақат айтиш, ҳатто эшитиш учун ҳам юксак малака керак. Шундай катта асаримиз – боқий маънавий меросимиз борлигидан ғурурланамиз.

Бизга аجدодларимиз Самарқанд, Бухоро, Хива, Тошкент, Қўқон, Шаҳрисабз сингари тарихий шаҳарлар билан бирга, улкан маданий мерос ҳам қолдирган. Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг 2018 йил 6 апрелдаги «Халқаро мақом санъати анжуманини ўтказиш тўғрисида»ги қарори, умуман мақом санъатига эътибори туфайли соҳада анча ўзгаришлар бўлмоқда. Мақом маркази, мақом музейи фаолият юритмоқда. Ўзбек Миллий мусиқа санъати институти ташкил этилиб, талабалар қабул қилинди. Мана шуларнинг ҳаммаси мақомимизнинг мақоми баландлигини кўрсатади.

Миршод Элов:

– Шашмақом – олти мақом туркуми бўлиб, Бузрук, Рост, Наво, Дуғоҳ, Сегоҳ ва Ироқ мақомларидан ташкил топган, жами 250 дан ортиқ турли шаклдаги чолғу ва ашула йўлларидан иборат. Шашмақом мақомларининг ҳар бири икки – чолғу (Мушқилот) ва ашула (Наср) йирик бўлимларидан иборат бўлиб, чолғу ва ашула йўллари туркумини ташкил этади. 2003 йилда Шашмақом ЮНЕСКО томонидан «Инсониятнинг номоддий маданий мероси дурдонаси» деб тан олинди ва 2008 йилдан бошлаб ЮНЕСКОнинг Репрезентатив рўйхатига киритилди. Бошқа мақомлар бунчалик катта эътирофга сазовор бўлгани йўқ. Бирон-бир миллат санъатини жумладан мумтоз мусиқа санъатини камситмаган ҳолда айтишимиз лозимки, ўзбек мақом санъат низоҳатда мукаммал, ҳар жиҳатдан тугал санъат намунаси. Шу боис уни наинки ижро этиш, балки тинглаш, тушуниш ҳам кишидан билим, савия, сабр-тоқат талаб қилади. Зеро, мақом миллатимизнинг ўзи каби боқийдир.

– Мазмунли суҳбатингиз учун миннатдормиз.

**«Гулистон» мухбири
М.ШАМСИЕВА ёзиб олди.**

Қуёш денгизисан, буғдойзор, чайқал

«ЗУВ-ЗУВ»

Қизиқ эди «Зув-зув» деган ўйинимиз,
Зерикишни ҳўплаб ютар куюнимиз.
Зуви узун – сарак, пучак – зуви калта,
Ўзишади, елкасида ўйнар халта.
Унда нон-у туршак-муршак тушлик учун,
Моли, қўйин боққанида сақлар кучин.
Ҳай... бошладик: бир симириб нафас олиб,
Маррагача етиб борсам, менман – ғолиб.
Бир тин билан шунча ерга етмоқ – қийин,
Югурганинг, зўр берганинг... эҳ, бир тийин...
Қуруқликка итқитилган балиқ бўлиб,
Потирлайсан... ҳар қадамда минг бор ўлиб...
Қисар дам... Бош кўтарар бир сўзлимиз,
Ичимизда қалқир балқиб ўзлимиз.
Маррагача зувлолмасанг – ҳисоб эмас,
Ҳеч ким сенга: «Эй, ҳалолнинг бўлсин!..» — демас.
«Ақлингни йиғ!.. Ироданг йиғ!.. Йиғ кучингни!..
Яшнаб ёнсин – кўзини оч ўт-ўчингинг!..»
Кучли бўлмоқ, доно бўлмоқ дарси – «зув-зув»,
Шер боланинг белидаги қарси – «зув-зув»...

Оилада, бир дастурхон атрофида,
Тансиҳатлик, хотиржамлик об-тобида,

Неваралар чуғур-чуғур – булбулча бор,
Кўнгил эрир меҳр, дийдор офтобида.

Тириклик сувини асраган илҳақ
У мангу зимистон, зулмат қаъридан
Кўклам чорлаб деса қурбақалар «вақ»
Ернинг киндигидан, балки наридан.
Юзида қони йўқ ҳилвиратан жон,
Кўзида гуриллар умид олови
Тупроқдан ҳавас-ла кўклаб чиққан он,
Кўкламга топилди қорнинг қалови.
Нурлари илитиб тушди кўзига,
Кун билан кўришди буғдой майсаси:
«Даврим келди...»—деди ўзи ўзига,—
Энди ўтмас қишнинг сийқа пайсаси...»

Тўй тарқарга келди – тарқайди ҳамма,
Бошланди йиғ-йиғ-у супир-у сидир.
Тоғора кўтарган хола-ю амма –
Жўнайди: кўнглида сурур ё гидир.

Бири илонбош-у бири саватбош –
Чимирилган қошлар ўртаси тугун.
Қўша қариб бахтли бўлсин икки ёш,
Кундай ёруғ бўлсин улар кўрган кун.

Қуёш чиқиб келар: кокиллари юв,
Нозини кўтаргил, фидоси бўл, сув.
Мавжинг ила бахш эт нурига сайқал,
Қуёш денгизисан, буғдойзор, чайқал.

Оқ шолени оқлайлик,
Кўк шолени кўклайлик.
Шу туғилган ердаги
Умидларни йўқлайлик.
Туққан ерда ҳар кимнинг,
Ҳар хаёл-у ҳар имнинг,
Умиди бўлмоғи шарт
Ҳакимнинг-у илминг.
Буғдойзорнинг ичида,
Тилла бошоқ учида
Ўрмалайди қумурсқа
Алами бор кучида.
Кучин нетар – билмайди,
Ўзин писанд қилмайди,
Кўкка учмоқ ғамида
Жонни кўзга илмайди.
Кун ёлини тарарсан,
Қанот ҳам чиқарарсан.
Кўп шошилма, қумурсқа,
Ҳали ишга ярарсан.

Очил ҲАЗРАТ

Васлинг йўли бунгалар узун

Она...
Тор йўлак...
Ёрилган пахса девор,
Эгнига ин қурган чумоли,
Юз йиллик қайрағоч қартайган,
Ҳилпирар саратон рўмоли.
Фарзанд-да, келар-да, барибир.
Она...
Ҳар кунги йўлак
Ва бу йўлақдан сарсондир соғинч,
Ўриндиққа михланган умид.

Она...
Ёлғизликдан бағри қон она,
Қанча турар бир чимдим меҳр?
Дардларингни шамоллар қувлар,
Фарзанд-да, келар-да, барибир.
Она...
Ҳар кунги уй,
Ва бу уйнинг бахти болалар,
Чақирганда келмайди афсус.
Она...
Қишлоқ чўкиб бормоқда она,
Кўзларингга, бу кўзларингга,
Осмон торлик қилмоқда она.

Гуллаетган тоғлар,
Ёнаётган боғ,
Руҳиятга тамғалган юрак,
Ва шу талатумда яшаётган мен.

Қалб денгизи – илоҳий оташ,
Вақт санайди нафақа пулин,
Набирасин етаклар умид,

Тимсолларга изн берар тун,
Жон нуридан тўқийди ҳаё.

«Нима кўрдим дунёга келиб,
Эрга тегиб не кўрдим, чини?...»
Қирқ йил умр ҳисобин қилиб,
Ер чимчилаб сўрар хотини.
Ҳар бир сўзи тиш орасидан
Сизар, ёшдек... сизар – тугамас.
Қани шодлик дилпорасидан,
Қани бўса этганлари маст?..

Ишни эгаси олди,
Икки қўлим бўш қолди.
Янги ишнинг йўлида
Кўзларим тўниб толди.

Чойнак тубида шама —
Умр туппасига шама,
Лек унинг ўнг-сўлида —
Ёшлик; мунги йўқолди...

Толда чирқиллар чумчуқ;
«Лабга тошмасин учуқ;

Сафга кир, шахд мўлида
Катта карвон йўл олди».

«Ким туппа дер, меҳрибон,
Е, бўлай жонингга жон»,
Деяр ёз «бўл-бўл»ида
Банд берган босиволди.

Бўйнига тушгач тўриқ,
Тақдирга кўнди тўриқ...
«Пусма пойга дўлида —
Ўз», — дейди Сотиволди.

Кунчиқишга жим қарар,
Сочларин ювиб-тарар —
Нечук Айдар кўлида
Сув париси тонголди.

Кетди ўтники — ўтга,
Етди сутники — сутга,
Қолди юқ-қатиқ... (Чида!)
Юқми ё хайр-хўш қолди?..

Намозшом таралур пиёздоғ иси —
Тириклик — соғлиққа мадор-у ҳусн;
Олтин — озиқ эмас: чиқади миси...

Уй томин кўтарган ўн битта тўсин
Бу исдан куч олиб, мағрур, кўкси — тоғ
Ва шод: кўк тоқини кўтарган йўсин.

Арвоҳлар йиғилиб келар — вақти чоғ:
Бу хўш ис — авлодлар илинган ғизо...
«Ўчирма ўчоғим ўтин, эй чироғ!..»

Тўйиб, қайтадилар бўлганча ризо.

«Келин туширди» жўнар... қизнинг уйида
Қизир «ота йиғлатар» —

ҳассос маросим — ҳамроз.
Болалар уй-уйида, така туйида,
Дастурхонга қўнган жаннат боғи — ёз.
Селдай айқириб, «шомон бўрек, шобўрек»
Айтган куёвнавкарлар, бу, жон жўралар,
Тилак тилашган: «Боғ қил, ўғил эк, қиз эк,
Давр сур уйинг, элингда бўлиб тўралар».
Қайнота бўлган ота тўккан борини,
Меҳр ўтидан қайнар зиёфат-булоқ.
«Шарбат қилиб узатай қалб анорини,
Дўстим, — дер жўрабоши, — сол менга қулоқ.
Ол, қўлимни қайтарма, сен буни сипқор,
Бир довондан ошганинг бўлсин муборак.
Рост, бу, Жомолунгмани забт этганча бор,
Ҳа, бутун нон — бу, эмас ярим ё чорак».
Қайнотасини «ота йиғлатар»га дуч —
Айлаган куёв... мана, эслар у ишин.
Ерга қуйилмоқ учун кун барабар уч,
Эй бургут-умр, бандинг эт ҳаёт ёз, қишин.
Жигарининг қонидан иссиқ қизининг
Исин ахтариб қолган боёқиш беҳуш,
Гўёки мадори йўқ маҳкам тизининг,
Гўёки учди-кетди қўлидаги қуш...
...«Ота йиғлатар» чоғи қуйилди ёшим
Тириклик суви бўлди пиёламда май.
Хўрсиниқ, ўкинчимни, — эшит, сирдошим, —
Кўкрагим қафасига мен энди қамай.
«Йўлбарсдай ўкиригим у ёввойи ун
Тубида қувонч бор», — деб, айтигин дангал:
«Олсин-у олдирмасин ва бўлсин узун
Юрагим юлиб кетган қўл — бургутчангал».
Жонимдан суғурилган ток қаламчаси
Кўқарар, ҳосил берар катта занг бўлиб.
Феълидай кенг ҳовлини тўлдириб саси
Ҳар бир узумбош чақнар куёшга тўлиб.
Неваралар сув бериб бобо дошига
Қуригани қўймасдан парвариш этар.
Умид, ҳаё ўстирган эрнинг бошига
Қўнмай ўтма, Бахт қуши — «ота йиғлатар»!

Ибодатга бормайди ҳаёл.
Васлинг йўли бунчалар узун,
Бунча ширин тавбанинг таъми,
Шаффоф кўнгил ойнаси ичра,
Товланади ҳаётнинг ғами.

Ой санайди насибасини,
Набирасин етаклайди кун,
Бу дамларни кўрмаган онам.

Завқ улашар
Шаршара,
Симиради сукунат,
Йиқилади балиқлар,
Беўхшов сачрайди музлик,
Англамаган оҳанглар
Чирсиллайди тошларда,
Ёнгин чиқар
Ёнмайди.
Мангуликка жўр овоз
Таралади мусиқа,
Тоғлар уйғонмагунча.

Сув — ун,
Ҳаво — тегирмон,
Очлик айланади
Рўзғор бошида,
Аёз куёвининг
Ўғли қоровул
Буғдой донларини
Саралайди куз.
Қорни оч чумолини,

оғир ётган бемордай
буғдойлар қимирлайди.
Дон ҳидини соғинганидан
ҳафтада бир
Ўктам чўпонни,
тандирида нон димиқади.

Қишлоқ ризқ йиғади
саратон қучоғидан.
Эшитмайди кампирлар
майсалар овозини.
Ит ҳуради,
буғдойни оралаб
ўтади очлик.

Далаларнинг эгаси
етим ернинг тепаси
қабрдаги боболар.

Тегирмон...
айланади минг йиллик.
Ун, рўзғор, уй
буғдой донларини
санайди кампир.

МИЛЛАТ

режиссёри

«Маҳаллада дув-дув гап», «Сен етим эмассан», «Тошкент – нон шаҳри», «Муҳаббат можароси», «Абу Райҳон Беруний», «Оловли йўллар», «Отамдан қолган далалар»... буларнинг бари миллат тафаккури, руҳиятига сингиб кетган, гоҳи ҳазин дард, гоҳи мунгли изтироб, гоҳида эса қувноқ табассум ила миллионлаб муҳибларнинг кўнглига йўл топган дурдона фильмлар. Ҳар сафар мазкур киноасарларни томоша қилганда, юракда недир ҳаяжон, эҳтирос мавжланади, инсон ва давр, шахс ва жамият тақдирининг ғоят аниқ ва назик тасвири томошабинни мутаассир қилади. Ваҳоланки, ушбу фильмларнинг аксарияти оқ-қора тасвирларда суратга олинган, уларда бугунгидек кўзни қамаштирувчи ранг-баранг кадрлар, ҳайратомуз технологиялар йўқ, шундай бўлса-да, қалбга яқин, такрор-такрор кўрилса ҳам меъдага тегмайди, мавзу-моҳияти эскирмайди, баайни яхши китоб сингари қайта-қайта ўқиладиганди... Ўзбек кинематографиясига шундай умрбоқий фильмларни тухфа этган атоқли кинорежиссёр, Ўзбекистон халқ артисти Шухрат Аббосов ҳаёт бўлганида бу йил 90 ёшни қаршилаган бўларди.

Шухрат Аббосов 1931 йил Қўқон шаҳрида таваллуд топди. Болалик йиллариданоқ адабиёт, санъатга меҳр қўйди, айниқса, китоб мутолаасига иштиёқи баланд эди. «Китобга муҳаббатим жуда эрта уйғонган, – деб хотирлаган эди устоз санъаткор. – Эсимда, дадам раҳматли илк бор бежирим муқовали, кўркамгина китоб совға қилганида, беҳад қувонганман, бу – Михаил Лермонтовнинг «Замонамиз қаҳрамони» асари эди. Ўшанда китобни қўлимдан қўймай ўқирдим, қўй боқишга чиқиб кетардим у дарахт соясига ёнбошлаб, мутолаага шўнгирдим. Ўзимча, Печоринга ҳавасим келарди, қилар иши нуқул бузуқчилик, турган-битгани иллат, тагин қаҳрамон эмиш! Вақт ўтиб, бу асар замирида наштардек изтеҳзо яширинлигини, у орқали адиб бутун жамиятга кўзгу тутганини англаб, Лермонтов даҳосига таҳсин ўқиганман.

Дадам вафот этганда, ҳовлимиз тўлиб кетди, ҳамма бўзлаб-бўзлаб йиғлади. Мен жасад ёнида туриб, эрталабгача пойлоқчилик қилганман, билмадим дадамни ҳаддан зиёд яхши кўрганим учунми ё уни йўқотишдан кўрққанманми, бир қадам ҳам нари кетмаганман. Кечаси чўчимай, деб Жонатан Свифтнинг «Ҳазиналар ороли» асарини ўқиб чиқдим, саргузаштларга бой, ғоят қизиқ китоб экан. Ахён-ахёнда китобдан кўз узиб, дадамга қараб қўяман, ҳайтовур ёнимда-ку, бирортаси яқинлашиб кўрсин-чи... Йўқ, барибир айрилдим, уни азонда кўтариб, совуқ тупроқ бағрига қўйишди, энди мен қучолмайдиган вужудни шу тупроқ қучадиган бўлди... У зотдан бир умр миннатдорман, чунки жажжигина юрагимда китобга чексиз муҳаббатни алангалатиб кетди».

Бўлажак режиссёр 1954 йил Тошкент театр ва рассомлик санъати институти (ҳозирги Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти)нинг режиссёрлик факультетини, 1958 йилда «Мосфильм» киностудияси қoшидаги Олий режиссёрлик курсини тамомлайди. Санъатдаги фаолиятини театрда бошлаган Шухрат Аббосов Маннон Уйғур номидаги Тошкент вилояти Янгийўл муסיқали драма театрига бош режиссёр сифатида ишга кирази. Бу масканда Баҳром Раҳмоновнинг «Юрак сирлари», Комил Яшиннинг «Нурхон», Ҳамзанинг «Майсаранинг иши», Абдулла Қаҳҳорнинг «Оғрик тишлар» каби асарларини саҳнага қўяди. Театрда тўпланган тажриба режиссёрнинг кейинги фаолиятига озми-кўпми ёрдам беради.

Шухрат Аббосов 1959 йилдан «Ўзбекфильм» киностудиясида постановкачи режиссёр сифатида иш бошлаб, ўзбек киносининг мумтоз намунасига айланган қатор фильмларни суратга олади. Жумладан, 1960 йили катта экранга чиққан «Маҳаллада дув-дув гап» комедияси режиссёрга катта муваффақият келтиради. Фильм сценарийси дастлаб рус тилида ёзилади, ўша давр талаби шундай эди: бирор кино олиш учун Москвадан рухсат сўралар, қайсидир кадрларга сунъий равишда совет мафкуриси ёпиштирилар, бусиз кенгаш муҳр босиши даргумон эди. Шухрат Аббосов соф миллий руҳдаги, халқона фильм яратишни мақсад қилади, шу боис, аввало, сценарийни ўзбек тилига ўгиришни режалаштиради. Каттаю кичик «Сиз Абдулла Қаҳҳорга учрашинг, у кишидан яхши таржимон тополмайсиз», дея маслаҳат беришади. Шу тариқа ёш режиссёр қўлёмзани қўлтиқлаб, кимсан Абдулла Қаҳҳорнинг ҳузурига йўл олади. Ўша пайтда Қаҳҳор домла шифохонада даволанаётган

эди, таржима ўн кунларда тайёр бўлишини айтади, бироқ режиссёр устоз адибни қўярда-қўймай, ҳозироқ иш бошлашга кўндиради. Абдулла Қаҳҳор бир кунда сценарийни заргарона таржима қилиб, режиссёрга тутқазади. Шухрат ака матнга кўз ташлаб, ҳайратда қолади: сўзлар шунақанги маҳорат, назик қочирим-у юмор ила қўлланган эдики, ўқиган одам беихтиёр кулиб юборарди. Фильм муваффақиятида ушбу гўзал таржима алоҳида ўрин тутди – диалогларнинг ғоят ўйноқи, ҳаракатчанлиги, актёрлар тилига осон ўтириши ва бошқа хусусиятлари сабаб картина халқимиз қалбидан чуқур жой олди.

Ўша йиллари марказдаги айрим кучларнинг «саъй-ҳаракати» сабаб Абдулла Қаҳҳор «қора рўйхат»га тушган бўлиб, режиссёрдан фильм титрида адибнинг номини кўрсатмасликни талаб қилишади. Бироқ бундай виждонсизликни қабул қилолмаган режиссёр бир йўлини топиб, ижодий гуруҳ таркибига Қаҳҳор домлани ҳам қўштиради. Шухрат Аббосовнинг ҳақиқатгўй, эътиқоди мустаҳкам ижодкор экани шу жараёнда яққол кўринади.

«Маҳаллада дув-дув гап» фильми моҳиятан қаралганда енгил мавзуга асослангандек кўринса-да, асли чуқур ижтимоий-ахлоқий муаммолардан сўз очади: яъни, катта ва ёш авлод фикрати, дунёқарашида юзага келаётган зиддият, мунозара, янги уйга кўчиш орқали янги ҳаёт, янги қарашга мослашиш

ғояси картинанинг асосий мазмунини белгилайди. Фильмда қаҳрамонлар тилидан янграйдиган «Ўғлим, овқатингни ичмайсанми?», «Ўнта қўй нима бўлади?», «Енгил кавалерия», «Уйида сичқонлар ҳасса таяниб юрибди-ку!», «Консерваторияда консерва ёпишни ўргатишаркан-да!» каби қўйма ва халқона иборалар томошабинлар орасида машҳур бўлиб кетган. Фильмда асосий қаҳрамонларни ижро этган Лутфихоним Саримсоқова, Марям Ёқубова, Икром Болтаева, Раззоқ Ҳамроев, Раҳим Пирмухамедов, Ҳамза Умаров, Холида Исҳоқова, Роза Ризамуҳамедова сингари бетақрор санъаткорларнинг маҳорати ҳам халқимиз хотирасига муҳрланди.

1962 йилда кинорежиссёр ўзбек киносининг яна бир дурдонаси – «Сен етим эмассан» фильмининг суратга олади. Мазкур киноасар ёзувчи Раҳмат Файзийнинг «Ҳазрати инсон» романи асосида яратилган бўлиб, унда Иккинчи жаҳон уруши йиллари турли миллатга мансуб ўн тўрт болани боқиб олган, меҳр-муҳаббат ила тарбия қилган тошкентлик темирчи Шомахмудовлар oilасининг чинакам маънавий жасорати ҳақида ҳикоя қилинади. Фильмнинг яратилиши билан боғлиқ жараёни режиссёр шундай хотирлаган эди: «Мен Иккинчи жаҳон уруши йиллари ўн-ўн бир ёшли болакай эдим, отамдан эрта етим қолдик, рўзгорнинг ҳамма оғирлиги шўрлик онамнинг чекига тушди. Бечора бир бурда нон топиш илинжида эртаю кеч ишларди, бирда оч, бирда тўқ бўлиб уйқуга ётардик. Кунжут еявериб, қорнимиз шишиб кетарди, шундаям нолимасдик, муҳими – тирикмиз, кимлардир очликдан жон беряпти. Шу аламангиз хотиралар кейинчалик фильмларимга кўчди. «Сен етим эмассан»да

ШУҲРАТ АББОСОВ ТАВАЛЛУДИНИНГ 90 ЙИЛЛИГИ

ўн тўрт болани бағрига олиб, меҳр берган, камига немис фарзандининг ҳам бошини силаган Маҳкам ота ва Фотима ая тимсолида худди ўз ота-онамини кўргандим бўлдим. Айниқса, Лутфихоним Саримсоқованинг жовдираб турган нигоҳи, куюнчақлиги қуйиб қўйгандек онамга ўхшарди. Фильмда у асранди болаларни ўз фарзандидек тарбиялайди, оқ ювиб-оқ тарайди, шуларнинг қувончини кўраман деб бир лаҳза тиним билмайди».

Ўзбек оиласида барча миллат фарзандларига бир хил муносабатда бўлинади. Аммо болаларнинг феъл-атвори, характери бир хил эмас. Уларнинг кечинмалари, ҳис-туйғулари бир-биридан фарқланади, шу ҳолат фильмдаги кескинлик, драматизмга асос бўлади. Бунга «Ванянинг исёни» эпизодини мисол келтириш мумкин. Стол атрофида болалар йиғилиб, тушлик қилишмоқда. Дастурхонда доимгидек атала, қора нон. Шу таомни ҳам ҳамма иштаҳа билан тановул қилади. Кутилмаганда, сап-сарик сочли, юзига қизил донача тошган Ваня исмли болакай исён кўтаради. У таомга қорни тўймаслиги, ҳар куни бир хил овқатдан зада бўлганини айтиб, шикоят қилади. Ванянинг ношукурли-

гидан хафа бўлган болалар бирин-кетин ўз таомларини унинг ёнига суриб, супани тарк этишади. Аталани ҳузур қилиб ичаётган жажжигина қизалоқ ҳам кўзи қиймаси-да, таомни ташлаб, ака-сингилларининг ортидан эргашади. Ванянинг кўзларида эса қаҳру ғазаб, норозилик аломати зоҳир. Томошабин шу лавҳани кўриб, турфа мушоҳадага боради: кимдир Ваняни очиқ-ойдин айбласа, кимдир болакайни шундай исёнга ундаган нарсга уруш эмасмикин? — дея андиша қилади. Фильмда бу каби таъсирчан эпизодлар талай. Масалан, Дзидра исмли қизалоқнинг туғилган кунини нишонлаш учун Меҳринисо ая тикув машинасини қўшни аёлга сотиб, байрам дастурхони ёзади, ғамгин қизнинг қалбига қувонч бағишлайди. Фильмнинг сўнгги эпизодидида немис фарзандини кўргач, «Фашист!..» — дея бақириб, тош улоқтирган Абрам исмли боланинг аламнок қиёфасини эсланг. Бунга жавобан жабрдийданинг «Мен фашист эмасман!» — дея кўзига ёш олиши, яқунда Шомахмудовлар оиласи немис боласини ҳам бағрига босиб, меҳр бериши томошабинни беҳад ҳаяжонга солади. Фильм эпизодларини табиий ва жонли тасвирлашда моҳир оператор Ҳотам Файзиевнинг хизматлари беқиёс бўлганини алоҳида таъкидлаш лозим. Бир сўз билан айтганда, «Сен етим эмассан» фақат урушга бағишланган фильм эмас, балки умуминсоний ғоялар, миллатлар дўстлиги ва тотувлигини тарғиб этувчи умрбоқий киноасарга айланди.

Шуҳрат Аббосов 1966 йил «Қалбингда қуёш», 1967 йил «Тошкент — нон

шаҳри» фильмларини яратади. Ўша йиллари китобхонлар орасида катта қизиқиш уйғотган ёзувчи А.Неверов қиссаси «Тошкент — нон шаҳри»номи билан катта экранга чиқади. Адиб қиссада бош қаҳрамон Миша Додоновнинг дарду изтиробини, кечинмалари орқали даврнинг мураккаб ижтимоий манзарасини, чуқур фожиавий ҳолатини кўрсатиб беради. Режиссёр Шуҳрат Аббосов экранда қиссанинг ўзига хос бадий талқинини кашф этади. Фильмга адабий асарда учрамайдиган янги эпизодларни киритади, натижада қиссадан бутунлай фарқланувчи, ўз мустақил мазмун ва ғоясига эга санъат асари дунёга келади.

1921 йил. Волгабўйи. Очарчилик, қаҳатчилик инсонларни ҳолдан тойдирган, силласи қуриган, қўлида бирор касбу кори, хунари йўқ одамлар ўлимни кутиб яшашга маҳкум. Отасидан эрта айрилиб, онаси ва сағир укалари билан қолган самаралик Миша Додонов уларни очлик балосидан қутқариш илнжидида ризқу рўз, нон шаҳри бўлган Тошкентга йўл олади. Дўсти Сергей ҳам унга эргашади, бироқ йўлда тиф касалига учраб, бекатда қолиб кетади. Не-не машаққат, синовларни енгиб ўтган Миша охир-оқибат Тошкентга етиб келади. Мишанинг Тошкентда бой қўлида ёлланиб ишлаши, оғир меҳнат эвазига пул топиши фильмнинг ҳиссий бўёқдорлиги, бадий колоритини оширади. Таассуфки, ишлаб тошган пуллари ва бир неча қоп буғдойни елкалаб, уйига қайтганида укалари вафот этганини кўради, фильмнинг бундай фожиавий манзара билан интиҳо топиши томошабинни ҳаяжонга солади, ҳиссиётлари, руҳиятини ўртади.

1974 йил Шуҳрат Аббосов тарихий мавзуга қўл уриб, икки қисмдан иборат «Абу Райҳон Беруний» фильмининг суратга олди. Фильмда улғў ўзбек қомусий олими Беруний ҳаёти ва фаолиятининг машаққатли, мураккаб йиллари чуқур драматизм ва поэтик руҳ уйғунлигида тасвирланади. Картинада Беруний образининг турли қирралари очилган бўлиб, у буюк олим, инсонларвар шахс, фаол фуқаро, содиқ дўст, суюкли ёр қиёфаларида намоён бўлади. Берунийни гавдалантирган таниқли актёр Пўлат Саидқосимов қаҳрамони руҳияти ва характери билан маҳорат билан очиб беради. Тан олиш керак, бундай кенг кўламдаги тарихий фильм яратиш осон вазифа эмас, ҳозир шу йўналишда кино олаётган режиссёрлар учун мазкур киноасар ўзига хос маҳорат мактаби бўлиши аниқ.

Шуҳрат Аббосовнинг ижодий таржимаи ҳолида оташзабон шоир Ҳамза ҳаёти ва фаолиятига бағишланган кўп қисмли «Оловли йўллар», Саид Аҳмаднинг «Уфқ» романи асосида ишланган «Муҳаббат моҳароси», Тоғай Мурод романи асосида яратилган «Отамдан қолган далалар» сингари мумтоз

фильмлар ҳам борки, бадий-ғоявий жиҳатдан айна кинолар ҳамон қимматини сақлаб турибди.

Ўзбек киносининг атоқли намоёнчаси, Ўзбекистон халқ артисти, «Эл-юрт хурмати» ордени соҳиби Шуҳрат Аббосов ўзининг дурдона фильмлари билан миллат маънавияти, тафаккурини ривожлантиришга беқиёс ҳисса қўшди. Режиссёр яратган фильмлар ҳар сафар телевидение орқали намойиш этилганда, нақадар буюк шахс ва ижодкор билан замондош бўлганимизни ҳис этамиз. Шуҳрат Аббосов фильмларининг марказида доимо инсон, унинг ҳис-туйғулари, дарду изтиробини, кечинмалари туради. Табиийки, бундай фильмлар томошабин қалбини тез забт этади, хотирада узоқ вақт яшаб қолади. Шундай экан, устоз санъаткор қолдирган ижодий мерос ҳали асрлар бўйи ўнлаб авлодларни тарбиялашга, миллий ва умуминсоний ғояларни тарғиб қилишга хизмат қилади.

Шоҳруҳ АБДУРАСУЛОВ,
санъатшунос

Дилдан тилга кўчган номалар

Истеъдодли инсон ўзини ҳар соҳада намоён эта олади. Одоб, мукаммал билим, тарбия, ўқув ва уқув, кишини камолотга етакловчи омиллардир.

Таниқли дипломат, моҳир ташкилотчи Илҳомжон Неъматовда ана шу фазилатларнинг бари мужассам. Илҳомжон ака бу хислатларга оилада меҳрибон ота-онасидан, устозларидан олган тарбияси, адолатли иш тутуми, чуқур билими туфайли эришган.

Жамоатчилик Илҳомжон Неъматовни кучли дипломат сифатида яхши танийди. У мамлакатимиз мустақилликка эришган дастлабки кунлардан ҳозиргача Ватанимизнинг халқаро миқёсдаги шаъни, шавкати, обрў-эътиборини юксалтириш йўлида хизмат қилиб келмоқда.

Яқинда «Янги аср авлоди» нашриётида чоп этилган «Дилнома» китоби кўлимга тушиб қолди. Мутолаа жараёнида тасаввуримда устоз истеъдодининг яна бир қирраси – бадиий публицистик маҳорати намоён бўлди. Муаллиф касбига хос ўта босиқлик, ўтқир мушоҳада, кенг феъл билан фаолияти давомидаги долғали ўтмишини ўқувчи кўз ўнгига ёрқин акс эттирган. Ёдга олинган лавҳа қаҳрамонларининг инсоний фазилати, ватанпарварлиги, чеккан заҳмати ҳаётий мисолларда акс эттирилган, раво ва содда тилда ифодаланган. Хусусан, падари бузруквори, эл рав-

ОНА ТИЛИМИЗНИ АВАЙЛАБ АВЛОДЛАРГА ЕТКАЗИШ МУҚАДДАС БУРЧИМИЗ

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 4-моддасида мустақамлаб кўйилганидек, «Ўзбекистон Республикасининг давлат тили ўзбек тилидир». Айни пайт ушбу моддада «Ўзбекистон Республикаси ўз ҳудудида истиқомат қилувчи барча миллат ва элатларнинг тиллари, урф-одатлари ва анъаналари ҳурмат қилинишини таъминлайди, уларнинг ривожланиши учун шароит яратди», дея қайд этилган.

Тил — миллат бойлиги, давлатнинг халқаро миқёсдаги ўрни ва нуфузини белгилайдиган воситадир. Расмий тилга эга бўлиш, тилни ривожлантириш миллат юксалишига замин яратди. Бу жиҳатдан биз ҳар қанча фахрлансак арзийди. Бундан 32 йил муқаддам ўзбек тилига давлат тили мақоми берилди. «Давлат тили ҳақида»ги қонун лойиҳаси икки бор муҳокамага кўйилиши, қизғин баҳс-мунозаралардан сўнг республика парламенти томонидан 1989 йил 21 октябрда қабул қилиниши Ватанимиз мустақиллиги сари қўйилган биринчи, ғоят муҳим ва дадил қадам бўлган эди. Ушбу қонун лойиҳасининг ишлаб чиқилиши ва қабул қилинишида бутун жамият фаол иштирок этганини алоҳида таъкидлаш жоиз. Аниқроғи, мазкур тарихий ҳодиса ўз вақтида халқимизнинг истиқлолга бўлган умид-ишончини, миллий ғурурини кучайтирди, мустақиллигимизнинг ўзига

хос пойдевори вазифасини бажарди.

«Давлат тили ҳақида»ги қонунда ўз ифодасини топган муҳим ҳуқуқий қоидалар кейинчалик Асосий қонунимизда мустақам муҳрлаб кўйилди. Шу асосда ўзбек тили мустақил давлатимизнинг байроғи, герби, мадҳияси билан бир қаторда турайдиган, қонун йўли билан ҳимоя қилинадиган муқаддас давлат рамзига айланди.

Истиқлол йилларида мамлакатимизда барча соҳалар қатори тилимиз тараққиёти билан боғлиқ муҳим ўзгаришлар юз берди. Ўзбек тилининг жаҳон миқёсидаги нуфузи ортди. «Давлат тили ҳақида»ги қонун она тилининг бор гўзаллиги, жозибасини тўла намоён этиш билан бирга, тилимизни илмий асосда ривожлантириш учун ҳам кенг имконият яратди. Олимлар, мутахассислар томонидан илм-фан ва бошқа турли соҳаларга оид энциклопедия, луғат, дарслик, ўқув қўлланмалари яратилди, мумтоз адабиётимиз намуналари чоп этилди.

2020 йил 23 сентябрь санаси юртимиз тарихига олтин ҳарфлар билан битилди. Шу куни Президентимиз Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 75-сессиясида ўзбек тилида нутқ сўзлади.

Тараққиёт ва юксалиш йўлидан дадил одимлаётган, илғор, ташаббускор мамлакатлар қаторидан муносиб ўрин эгаллаётган Ўзбе-

кистон дунё минбарида ўз сўзини она тилида айтиши оддий ҳодиса эмас, албатта. Бу аждодлари меросини бениҳоя қадрлайдиган, миллат шаъни ва ғурурини юксак тутадиган ҳар бир ўзбек учун шарафдир! Ушбу нутқни юртдошларимиз қатори жаҳонда ўзбек тилида сўзлашувчи аҳоли вакиллари ҳам чексиз ҳаяжон билан тинглади. Президентимизнинг ўзбек тилида, аниқ ва дадиллик билан умумбашарий масалаларга оид киритган таклифлари сессия иштирокчилари томонидан муносиб кутиб олинди.

Ушбу чинакам тарихий воқеа бизга ўзлигимиздан, теран илдишларга туташган миллатимиздан ғурурланишни ўргатди. Томиримиздаги қонимизда, вужудимиздаги жонимизда яшаётган тилимиз ҳар он, ҳар лаҳза биз учун азиз эканини англатди. Мамлакатимизда давлат тилининг нуфузи ва мавқеини ошириш, кадр-қимматини юксалтириш йўлида амалга оширилаётган кенг қўламли ислохотлар нақадар муҳим эканини яна бир қарра намоён этди.

Мамлакатимизда ўзбек тилини ривожлантириш, тилимиз нуфузини янада юксалтиришга жиддий эътибор қаратилмоқда. Бу борадаги хайрли ишлар жараёнида Президентимизнинг 2019 йил 21 октябрда қабул қилинган «Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва мавқеини тубдан ошириш чора-тадбирлари

наки йўлида бор кучи, ғайратини сарфлаган, жамоат арбоби сифатида юртга танилган Тўйчибой Неъматовнинг яқин ўтмишда шовинист Гдлян ва Иванов томонидан ўйлаб топилган «Пахта иши» васвасаси гирдобига тушиб, обрўси, шаъни поймол этилгани ҳақидаги лавҳалар ўқувчи қалбини ўртаб юборади. Дарвоқе, ушбу китоб муаллифи Илҳомжон Неъматовнинг ўзи ҳам, гарчи, партия ишида бўлишига қарамай, машъум «десантчилар» томонидан сиқувга олинади. Соф дилига, эътиқодига зид ишларни бажаришга ундашса-да, имон-эътиқодли бу инсон ҳар қандай зулмга дош бериб, ўзлигини сақлаб қолади. Ўша суронли даврда Тўйчибой Неъматов ва унинг қобил фарзанди Илҳомжон Неъматовга қўйилган айблар исботланмайди.

Китобда ҳикоя қилинган воқеалар тасвири ўқувчи кўз ўнгига кино тасмасидек жонланади. Бу муаллиф маҳоратидан дарак беради.

Гарчи, тўпладан ўрин олган битиклар Неъматовлар оиласига алоқадор одамлар, уларнинг фаолияти, кўрган-кечиргани ҳақида бўлса-да, алал-оқибат, асл моҳият Илҳомжон акани камолга етказган маърифатли муҳитни акс эттиради.

Мазкур асарнинг «Дилнома», деб аталишида ҳам ҳикмат бор. Ижодкор саҳифалар орқали ўз қалбига яқин, ҳаёти, фаолиятида унинг меҳрини қозонган инсонлар хусусидаги фикрларни қоғозга кўчиради.

Шундай лавҳалардан бири қизи Ферузахон ҳақидаги хотиралардир. Фарзанд доғи ҳар қандай метин иродали инсоннинг ҳам қаддини букади, аммо муаллиф айна масалага юксак ирода, етук онг билан ёндашади, сабр намоён этади. Хизмат юзасидан Россия, Германия, Ҳиндистон каби кўплаб хорижий мамлакатларда яшаган пайтларида нури дийдаси Ферузахоннинг ҳаётга ташналиги, билимдонлиги, ҳаракатчанлигидан сўз юритиб, унинг ёрқин қиёфасини ярата олган.

Улкан дард ижодкор қалбига туғён солади.

**Ферузам, кўзимда қолди кўзларинг,
Кўлимда термилиб суратинг қолди.
Қулоғим остида ҳамон сўзларинг.
Кеча ёмғир ёғди,
Бугун қор ёғди.**

Муаллифнинг «Баҳор хазони» достонидан келтирилган ушбу парчада ўксик қалб нидоси жаранглаб турибди.

Бир сўз билан айтганда, Илҳомжон Неъматовнинг ушбу китоби ўқувчида катта қизиқиш, бекиёс таассурот уйғотади.

Ўктам МИРЗАЁРОВ

тўғрисида»ги фармони муҳим омил бўлмоқда.

Хужжатда алоҳида таъкидланганидек, истиқлол йилларида она тилимиз том маънода давлат тилига айланиб, халқимизни юртимизда эркин ва озод, фаровон ҳаёт қуришдек буюк марраларга сафарбар этадиган бекиёс куч сифатида майдонга чиқди. Мамлакатимиздаги юздан ортиқ миллат ва элат вакиллари ўзаро боғлайдиган, бирлаштирадиган меҳр-оқибат тилига айланди.

2020 йил 20 октябрда яна бир муҳим ҳужжат — Президентимизнинг «Мамлакатимизда ўзбек тилини янада ривожлантириш ва тил сиёсатини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармони имзоланди. Шу йил 20 январда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Мамлакатда давлат тилида иш юритишни самарали ташкил қилиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори қабул қилинди. Ушбу меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар она тилимиз мавқеини оширишда дастуриламал бўлмоқда.

Давлатимиз раҳбари ташаббуси билан 21 октябрь «Ўзбек тили байрами куни» деб эълон қилиниши, Вазирлар Маҳкамасида Давлат тилини ривожлантириш департаменти ташкил этилиши, давлат бошқаруви органлари ва хўжалик бирлашмалари раҳбарлари, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши Раисининг, вилоятлар ва Тошкент шаҳри, туман (шаҳар) ҳокимларининг маънавий-маърифий ишлар самарадорлигини ошириш, давлат тили тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилишини таъминлаш масалалари бўйича маслаҳатчилари фаолияти йўлга қўйилиши тилимиз истиқболи йўлида ташланган залворли қадам бўлди.

Ҳар бир ташкилот раҳбарининг давлат тилида иш юритиш бўйича маслаҳатчиси лаво-

зими жорий этилиши давлат тилига муносабат юксалаётганидан далолат беради. Маслаҳатчи тизимда ҳужжатлар юритилиши, ходимлар фаолиятида барча жараён давлат тилида олиб борилишига эътибор қаратади. Бу тилимиз софлигини таъминлайди.

Айни пайтда давлат тилини амалиётга татбиқ этиш механизми янада такомиллаштирилаётир. Хусусан, Ўзбекистон фуқаролигига қабул қилишда давлат тили бўйича имтиҳондан ўтилиши тўғрисидаги низом тасдиқлангани фикримиз исботидир. Табиийки, ушбу тартиб ўзбек тилини ўрганишга эҳтиёж-ни янада оширади.

Она тилимизнинг келгуси тараққиётига оид кўплаб масалалар қаторида давлат тили тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя қилиниши, соҳага оид муаммолар таҳлил этилиб, бу борада ягона давлат сиёсати амалга оширилишини таъминлаш мақсадида Вазирлар Маҳкамасида Давлат тилини ривожлантириш бўйича алоҳида тузилма ташкил этилди. Янги сўз ва атамаларни расмий истеъмолга киритиш борасидаги ишларни тартибга соладиган Атамалар комиссияси иш бошлади.

Мантиқан, 32 йил илгари давлат тили мақомига эришган тилимиз айна пайт тараққиёт босқичида бўлиши керак. Тўғри, аста-секинлик билан бўлса-да, ўтган вақт мобайнида мавжуд луғатлар тўлдирилди, тилимиз янги-янги сўзлар билан бойитилди, унутилаётган сўзлар имкон қадар тикланди. Меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар ўзбек тилида ёзилмоқда. Ўзбек тилини кундалик турмуш тарзига кенгроқ олиб кириш бўйича қилинаётган ишлар муайян самара бермоқда. Бинобарин, тилимизни ривожлантириш, нуфузини ошириш учун бу ишлар етарли эмас. Айни масалада нафақат мутасадди ташкилот ёки ходимлар, балки барча бирдек масъ-

улликни ҳис этмоғи шарт.

Мутахассислар фикрича, жаҳон аҳли бугунги кунда 7000 дан зиёд тилда сўзлашади. Мавжуд тилларнинг атиги 200 га яқини давлат тили ёки расмий тил мақомига эга экан. Мана шу сара тиллар орасида ўзбек тили ҳам борлиги бахтимиз, албатта.

Дунё миқёсида айрим тиллар истеъмолдан чиқиб бораётган, кўпчилик учун она тилини асраш глобал муаммога айланган бир паллада халқимизнинг миллий тилга муносабати ўзгараётгани эътиборга молик. Зеро, асрлар оша сайқалланган миллий-маданий қадриятларимиз, анъаналаримиз қаторида она тилимизни ҳам бор кўрки, таровати билан авлодларга етказишга ҳар биримиз масъулмиз. Миллий тил халқни ҳамжиҳатликда тараққиёт сари бошлайди, янада жипслашишга, миллий қадриятларни асраб-авайлашга ундайди. Ватани ва миллатини севган инсон шу элнинг қадрияти, маънавий бойлигини ҳам кўз қорачиғидек асраб-авайлайди. Инсонга ҳуқуқ билан бирга бурч аталмиш туйғу ҳам берилган. Яшаш, таълим олиш, меҳнат қилиш, соғлиқни тиклаш сингари ҳуқуқларимиз баробарида давлат рамзларини асраб-авайлашдек муқаддас бурчимиз ҳам мавжуд. Мазкур тушунчалар Бош қомусимизда мустаҳкамлаб қўйилган. Шундай экан, Конституциямиз берган буюк ҳуқуқ, бурч — она тилимизни кўз қорачиғидек асраб-авайлаш, келгуси авлодларга асл ҳолида етказиш ўзини шу юрт истиқболи учун дахлдор деб билган ҳар бир киши учун муқаддасдир.

**Ҳидоят Жўраева,
«Дори-Дармон» АК
Бошқаруви раисининг маслаҳатчиси**

ОЛҚИШ ОЛГАН КАМ БЎЛМАС

Дам олиш куни неваралар билан Тошкент давлат цирки бадиий дастурини томоша қилдик. Оркестр ижросида тантанавор куй янгради. Чироқлар оҳиста ёришиб, манежга дорбозлар гуруҳи аъзолари кириб келишди. Улар дор устида турфа томоша кўрсатиб, қалтис вазиятларда эпчил ҳаракат қилиб, томошабин қалбини ларзага солди.

Сўнг ҳайвон ўргатувчи, жонглёр, ҳаво гимнастлари, масхарабоз, кўзбойлоғичлар бирин-кетин ўз маҳоратини намойиш қилди. Дастурда эстрада ва цирк коллежида сабоқ олаётган айрим ўқувчилар ҳам иштирок этиб, томошабин кўз ўнгида ўзига хос машқ намуналарини санъат даражасида намойиш қилганини кўриб, миллий цирк санъатига бўлган меҳрим янада жўшди.

Тўнғич неварам қулоғимга шивирлади: «Буви, отлар чиқадими? Чавандозларни кўргим келяпти. Интернетда ўқидим, ўзбек чавандоз қизлари Гиннес рекордлари китобига кирибди». Неварамнинг билағон шаштидан руҳланиб, унинг кўзларига меҳр билан тикилдим-да, чавандозлар чиқади, албатта, чиқади маъносида бош силтадим.

Танаффусдан сўнг манеж чароғон бўлиб, бошловчининг тантанавор овози янгради: «Ўзбекистон халқ артисти, 100 ёшни қарши олаётган устоз чавандоз Ҳаким Зариповни таклиф этамиз!» Собиқ тузум даврида СССР халқ артисти унвонига сазовор бўлган Ҳаким Зарипов кўлида узун қамчи тутган ҳолда виқор билан сахнага кириб келди. Моҳир чавандозлар бирин-кетин чаққон, енгил ҳаракат билан томошабинни лол қолдирди. Айниқса, от устида эркин ўтирган икки қиз манежга кириб келганда вужудим титради. Отлар ҳаракати аста-секин тезлашди. Чавандоз қизлар юқори тезликда чопайётган жонивор устида турли машқларни ижро эта бошлади. Улар отнинг биқинига осилган кўйи оёқлари гоҳ пастда, гоҳ юқорида айланар, қорнига қапишиб, иккинчи биқин томонга ўтиб олар, арена бўйлаб сочил-

ЁДНОМА

БОБОГУЛДИРАК

Бир одам бор эди, у тоза одам бўлишни биларди, холос. «Мен бойман, дунёвий ташвишлардан қутулганман, силар ҳали болаларингни оёққа турғизишларинг керак», дея шоғирдларига ҳотамтойлик қилишни, беадад шукур ҳиссини туйишни биларди. Ҳатто, мақтанишида ҳам унинг шуқри балқиб бўй кўрсатарди.

У шоир сифатида қадр талаб қиларди. Одамлардай пинҳона эмас, ошкора талаб қиларди. Ахир, ҳақ сўраб олинмайдиган талаб қилинади. Она халқи юрагига шеърлари сингиб улгурганини биларди.

«Бобогулдирагим!» дердим мен уни. У яна гулдираб куларди, чақмоқдай чақнаб шуъла сочарди. Тоғликларга хос чапани, кенг ва баланд феъли билан тоза ҳаво олиб келарди хонамизга.

У ўзи ҳақидаги латифаларни эслаб, ўз устидан кула-кула, нега шундай бўлганини тусмол қилади.

Гарчи чет элларга саёҳати, жаҳон ёзувчилар конгрессига аъзолиги, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими экани ва ажабтовур шляпаси билан ғурурланиб гапириб юрса-да, унинг энг катта унвони – шоир Азим Суюн эди!

Ҳа, бир одам бор эди – шоир Азим Суюн. Унинг шеърлари ҳам ўзи каби каттаю кичикнинг юрагига бирдай яқин. Бу шеърлар юракларга аллақандай текис, кенг йўллар орқали эмас, самовий сўзлар орқали эмас, ўткир, маҳобатли ташбеҳ билан эмас, шунчаки, оддий, ҳаммамиз таниган-билган, йўлимиз тушган сўқмоқлар орқали, энг самимий сўзлар ила энг самимий туйғуларни опичлаб кириб келади. Ўзингизни баланд тоғларга олиб кетувчи сўқмоқлар-

да, ёввойи табиат кўйида ёлғиз юргандай эркин, табиий ҳис эта-сиз. Тоғ-тошнинг фақат тоғлик шоиргина билгувчи, фақат унинг кўзи кўриб, қалби илғагувчи сиру асроридан воқиф бўласиз.

**Анғиз ўсган ерларда отлар бевақт ўлмагай,
Яхши бўлса аёллар, эрлар юзи сўлмагай.
Қайси юртда чинакам ботир бўлса йигитлар,
Ўшал юртнинг эллари ёвларга қул бўлмагай...**

Муҳаббатнинг фақат ошиқ шоиргина ҳис этгувчи нозик қийноқларини туйиб қуясиз, куйиб туясиз.

**Суйган суйиб-суйиб айтар, суйган ўзим, суйган ўзим,
Куйган куйиб-куйиб айтар, куйган ўзим, куйган ўзим.**

**Қум устига бино қурдим, мисоли тоғ кўкрак кердим,
Лекин қулаб тушди – кўрдим, кўрган ўзим, кўрган ўзим.**

**Қалбим қийр осмон эрур, ғам қушлари чархлар урур,
Толе қушин топмай зухур бўлган ўзим, бўлган ўзим.**

**Гулзор излаб йўлга чиқиб, тиконлардан алам чекиб,
Дил даштига умид экиб юрган ўзим, юрган ўзим...**

Йўқ, йўқ, ҳаётни ташлаб кетгани учунгина ёзилмади бу ёзилма.

ган рўмолчаларни от устидан энгашиб йиғиб оларди. «Цирк — маҳорат, маҳорат — меҳнат», деб ёзади шоир Усмон Азим. Бу маҳоратни ўзлаштириш қанчалар меҳнат эвазига келганини тасаввур қилиш қийин.

Президент Шавкат Мирзиёевнинг 2020 йил 26 майдаги «Маданият ва санъат соҳасининг жамият ҳаётидаги ўрни ва таъсирини янада ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармонида «Республика их-

тисослаштирилган эстрада ва цирк мактаби Карим Зарипов номидаги Республика эстрада ва цирк коллежи этиб қайта ташкил этилсин» дейилган. Бу цирк санъатимиз дарғаларига берилган юксак эътибор ва эътироф ифодаси бўлди.

Зариповлар сулоласи вакили, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган артист Карима Зарипова ўзбек давлат циркининг том маънодаги маликасига айланди. Унинг ижросидаги мураккаб трюклар, аренадаги эркин ҳаракатлар томошабинни сеҳрлаб қўяди. Бугунги кунда Карима опа Карим Зарипов номидаги Республика эстрада ва цирк коллежи раҳбари.

Бир аёл учун бир оиланинг заҳмати етарли. У жамият ишига бел боғлар экан, ўз зиммасига қўшимча масъулият олади. Раҳбарлик эса жуда катта масъулият. Шунинг учун Карима опани жамоадошлари «метин аёл» дейишади.

Бу йил Карима Зарипова 60 ёшни қаршилади. Меҳр-муҳаббат, садоқат, бунёдкорлик, яратишга эҳтиром бўлса, аввало, аёлга эътибор кўрсатилади. Карима опа аёл сифатида ҳам, раҳбар сифатида ҳам, устоз сифатида ҳам эъзозга лойиқ. Зотан, Карима опа санъат фидойиси. Унинг шогирдлари санъатнинг турли йўналишларида фаолият олиб бормоқда.

Одатда кимнингдир яхши хизмати олқишланса, «Отанга раҳмат!» дейишади. Карима Зарипова бундай дуони кўп эшитган. Зеро, эл олқишини олган ҳеч қачон кам бўлмайди. Энг муҳими Карима опа Фаҳриддин ота ва Холида аяга, буvasи ва бувиси Карим бобо ва Муборак аяга ҳам минг марталаб раҳмат олиб берган. Асл фарзанд шундай бўлади.

Цирк томошаси, чавандозлар маҳоратини кўриб, кўнглимдан шу ўйлар кечди. Йиллар давомида шаклланган ўзбек цирк санъатини замон талабидан келиб чиқиб, янада юқори поғонага, ноёб санъат даражасига кўтариш, дунёга кенг ёйиш ҳамда Ватанга садоқатли, истеъдодли шогирдлар тайёрлаш каби машаққатли ишингизга омад, бардавомлик тилайман, Карима опа!

Муяссар ШОДИЕВА

У фақат хотирамизда, қалбимизда эмас, ёнимизда бўлганида ҳам ёзар эдим. Фақат армон тўла қалбимни бўшатиш, оғриётган виждонимга малҳам босиш учун эмас, бошқачароқ ёзар эдим.

Эҳтимол, унинг ўзи каби болаларча завқ билан мақтанган бўлардим. Дейлик, «Танланган асарлар»ининг тўрт жилдига қандай муҳаррир бўлганимни айтардим. «Ойдиннисо, менга қара, ўзимнинг синглимсан-ку, шу китобимга ўзинг муҳаррирлик қилмасанг бўмайди». «Ҳаётимда биринчи марта китобим бор-йўғи битта хато билан чиқди», деб гўё мақтаб танқид қилишларини айттардим.

Эҳтимол, шеърят кенгашининг йиллик ҳисобот йиғилиши якунида ҳеч ким сўз бермаса ҳам ўрнидан туриб, менинг шеърларим ҳақида қандай гулдираганини сўзлаб кўрак кертардим. Бу иши учун кўп шоирлар ранжиб қолгани, биз турганда ёшларни мақтадингиз, деб гина қилишгани ҳақида гапириб, кулиб юришларини сўзлардим. Ва яна пастроқ овозда ўша пайтлар китобига муҳаррирлик қилаётганим учун бу эътирофга тўла-тўқис ишониш-ишонмаслик ҳақида иккиланганимни ҳам шипшиб қўярдим қулоғингизга.

Эҳтимол, уни қачон илк бор таниганимдан бошлардим гапни. Ўн бир ёшларимда Азим Суюннинг ва Усмон Азимнинг «Шарқ» нашриёти нашр қилган «Сайланма»си қўлимга тушгани, бу икки уммон мени ўзининг сирли қаърига тортиб кетгани, шеър ҳақидаги қарашларим буткул ўзгаргани ва ўшандан бошлаб иккисини ҳам устоз атаб, юрагимнинг тўрига ўтқизганимдан гапирардим. Йигирма ёшларимда Зомин семинарида уни илк кўрганим, тонг саҳарда сой ичига кириб олиб, муздай сувни баданига сепиб, айиқдай айқириб турганига тасодифан гувоҳ бўлиб қолганим, уятдан қизариб қочганимдан гапирардим.

Эҳ-ҳе, у ҳақида яйраб, ҳайрат ва табассум билан, ўзига ўхшаш чапани сўзлар билан ёзиш мумкин бўлган хотираларим кўп...

Аммо мен ҳозир бошқа нарсани айтиш учун ёзаяман бу ёзилмани.

Болалар бор, катталардан эътибор талаб қилса, ўзини касалга солади. Яна болалар бор, кўчадаги қизқарли ўйиндан қуруқ қолмаслик учун касалини яширишга уриниб, югургилайди.

Тўрт-беш йил олдин унинг оғир бетоблиги ҳақида, ўзи яхши кўрадиган ҳаётни ташлаб, ўлимга мардона пешвоз чиқиш учун тайёрланаётгани ҳақида эшитдик. Кўрпа-тўшак қилиб ётиб олибди, уйдан чиқмаётган, ҳеч кимни кўришни истамаётган экан, дейишди. Катта хавотир билан кўргани бордик, буни қарангки, у уйда йўқ экан...

Бироз вақт ўтиб, унинг ўзи кириб келди ишхонага, навбатдаги китоби қўлёзмасини қўлтиқлаб. Соғлиғи жуда яхши эканини, бутунлай тузалиб кетганини айтди. Ҳатто, ёш аёлларнинг «устоз» деб қақириши ёқмаётганига ишора қилиб, «ака» деб қақиришимизни

талаб қилиб кулди. Нашриёт ходимларини тушликка таклиф қилди, «дода» деб мурожаат қилгани учун официант қиздан ранжиди.

У бир неча кун олдин эътибор талаб қилиб, ўзини касалликка солган боламиди, ё энди ўйиндан қуруқ қолмаслик учун касалини яширишга уринаётган болага айландими, билмайман. Аммо қалби бола экани рост эди. Яримта ширин сўздан кўзларида яхши кўрган ўйинчоғига эришган боланинг бахтиёрлиги қадар тоза бир бахтиёрлик порлаши рост эди.

«Танланган асарлар»ининг тўртинчи жилди «Туғдона»ни бир кўриш армони билан дунёдан ўтди. У ўтган армонли дунё менинг юрагимдан ўтишда ҳамон давом этяпти, умрбод давом этса керак...

Ахир, ўша куни у қўнғироқ қилганда йўлдан қайтиб босмахонага киришим, сўнг боламни кеч олаётганим учун боғча опасидан узр сўрашим мумкин эди. Ўйладимки, ишлаб чиқариш бўлими ҳеч қачон ваъдасида турмаган. Улар ваъда қилмиш бир ҳафта эндигина ўтди. Демак, китоб тайёр бўлишига ҳали яна камида бир ҳафта бор, йўлдан қайтиш бесамар.

— Устоз, ишхонада эмасдим, эртага хабар оламан китобингиздан, — дедим телефонни кўтариб.

— Хай, майли, — деди у сира ўзиникига ўхшамаган хаста ва заиф овозда.

Ишончим комил эди, айтилган эрта, албатта, келади. Худонинг эрталари кўп. Аммо ўша эртанги кунга касал ётган одам ҳам етиб келишига нега ишондим, қандай ишондим, билмайман. Уни яна эътибор талаб қилиб хасталар тўшагига ётиб олган болакай, деб хаёл қилдимми, билмайман. Билганим, ундан сўнги эшитганим ўша гулдирамаган товушда, норози оҳангда айтилган: «Хай, майли», бўлди.

Бундан ҳам ёмони, босмахона бу сафар ваъдасида турган экан! Китоб кеча тайёр бўлган, қўлига олиб бориб берсам, шоир бу дунёдан бир армони камайиб ўтиши мумкин бўлган, лоқайдлик қилган бир мен эдим! Кечирилмас айбдор бир мен эдим!

Менинг кўзёшларим ичкарига қуйилаверади. Ичкарига боқиб, ундан розилик сўрайвераман, таскин топмай яшашда давом этавераман, Қиёматдаги буюк дийдордан умид қилиб овунгандай бўлавераман... Ва яна ичкарига боқиб, такрор-такрор шивирлайвераман: «Мени кечиринг, Бобогулдирагим! Мени кечиринг!»

...Дардлар борки, йўқдир даво:
гоҳи ҳижрон, гоҳи видо,
Бу дунёга сирли нидо урган ўзим,
урган ўзим.

ОЙДИННИСО

НОДИР АШЁЛАР, ОСОРИ-АТИҚАЛАР МАСКАНИ

Темур ва темурийлар салтанатининг пойтахти, жаҳоннинг илмий марказларидан бири сифатида донг таратган Самарқанд бугун ҳам жаҳон жамоатчилигининг назарида. Бу кент ўтмишда Сўғдиёна, Мароқанд деган номлар билан аталган. Самарқанд топонимик жиҳатдан Саман (йирик) ва кент (турар-жой, аҳоли маскани) сўзлари йиғиндисидан ташкил топган. Тарихи бир неча минг йилларга бориб тақалладиган бу шаҳар Зарафшон дарёсининг икки томони, Ҳисор, Нурота, Зарафшон ва Ургут тоғ тизмалари ўртасида жойлашган. Гўзаллиги ва салобатини кўриш учун Самарқандга, албатта, бориш лозим. Бежиз бу кўҳна кент кўриш шарт бўлган дунёдаги 50 шаҳардан бири сифатида эътироф этилмаган. Самарқанднинг ҳар бир қаричи мозийдан сўзлайди. Шаҳарга кириб бориш олис тарих қаърига кириб боргандек таассурот уйғотади кишида. Қадим шаҳар обидалари музей-қўриқхона таркибида бирлашган.

Музей-қўриқхона таркибига «Ўзбекистон маданияти тарихи давлат музейи», «Самарқанд вилояти табиати ва тарихи музейи», «Афросиёб – Самарқанд шаҳар тарихи музейи», «Мирзо Улуғбек музейи мажмуаси», «Садриддин Айний уй-музейи», «Каттақўғон шаҳар тарихий ўлкашунослик музейи», «Иштихон тумани тарихи музейи», «Пахтачи тумани тарихи музейи», Қўшработ туманидаги «Эргаш Жуманбулбул ўғли уй-музейи», «Амир Темур мақбараси», «Амир Темур» (Биби-хоним) жоме масжиди каби объектлар киради ва бугунги кунда ушбу фондларда 211 мингдан ортиқ коллекция сақланмоқда.

Музей-қўриқхона ҳудудида 1105 археологик, 670 меъморий, 37 диққатга сазовор жой, 18 монументал, 21 мемориал тоифага кирувчи жами 1851 моддий-маданий мерос объекти мавжуд. Сайёҳларга Амир Темур мақбараси, Регистон ансамбли (Шердор, Тиллакори, Мирзо Улуғбек мадрасалари), Биби-хоним ва

Ҳазрати Хизр масжидлари, Шоҳи Зинда ёдгорлиги, Хўжа Дониёр зиёратгоҳи, Мирзо Улуғбек расадхонаси, Самарқанд туманидаги Нодир девонбеги комплекси, Хўжа Аҳрор Валий масжиди, Ургут туманидаги Ғавсул Аъзам, Хўжа Омон, Чор чинор зиёратгоҳлари, Пайариқ туманидаги Имом Бухорий мажмуаси, Нуробод туманидаги Ҳазрати Довуд зиёратгоҳи йўналишлари бўйича хизмат кўрсатилади. Янги йўналишларга Ўзбекистон тарихи, Афросиёб, Ўлкашунослик музейлари, Пахтачи туманидаги Добусия шаҳристони, Пайариқ туманидаги Челақ-Кўктепа тарихий ёдгорлиги, Маҳдуми Аъзам зиёратгоҳи ва бошқа қадимжолар киритилган.

Самарқанд давлат музей-қўриқхонасида сақланаётган нодир ашёлар кўплаб хорижий мамлакатлар музейлари ва галереяларида ташкил этилган нуфузли кўргазмаларда намоиш этилган. Россия, Италия, Франция, Голландия, Япония, Хитой

давлатлари шулар жумласидан, Самарқанд музейи 1978 йилдан ЮНЕСКО қошидаги Халқаро музейлар кенгаши (ИКОМ) га аъзо бўлгандан кейин нафақат кўргазмалар, балки халқаро аҳамиятга эга илмий-амалий анжуманларда ҳам мунтазам иштирок этиб келмоқда.

Такрорланмас тарихий, маданий мерос объектлари билан туристларни кенгроқ таништириш учун қулай шарт-шароит яратиш, зиёрат туризмини жонлантириш, умуман, қадимий заминнинг сайёҳлик салоҳиятини янада ривожлантириш бўйича кўплаб ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, Самарқанд вилоятида зиёрат туризмини амалга ошириш бўйича аниқ чора-тадбирлар белгилаб олинган. Вилоятдаги музейлар фаолиятини янада кенгайтириш, хорижий мамлакатлар

музейлари билан ҳамкорликни кучайтириш борасида қатор ишлар қилинди. Бу борада Япония, Франция ва Жанубий Корея археологик институтлари ва музейлари мутахассислари билан ҳамкорлик ўрнатилган.

Хусусан, «Афросиёб» музейининг «Элчилар хонаси»даги деворий суратлар босқичма-босқич асл ҳолатига келтирилмоқда, кўҳна Афросиёб тепалигида жойлашган Сўғдиёна (қадимги Мароқанд ёки Афросиёб) шаҳрининг эски кўриниши акс эттирилган 3D треки сайёҳларга намойиш этилмоқда.

Музей-қўриқхона фаолиятига тарихий экспонатларни тўплаш, ўрганиш ва сақланишини таъминлаш, илмий текшириш ишлари олиб бориш, экспозиция тайёрлаш ва кўргазмалар очиш, маданий-оқартув ва ноширлик, музей-қўриқхонани ривожлантириш учун хорижий ва халқаро ташкилотлар билан ҳамкорлик ва сайёҳларни жалб этиш киради.

Музей-қўриқхона ва ЎзФА Археология институти томонидан Самарқанддаги маданий-тарихий обидалар тўғрисида тарихий манба ва маълумотлар жойлаштирилган рисола ва буклетлар

тайёрлаш йўлга қўйилган.

2020 йилда Самарқанд давлат музей-қўриқхонаси тизимидаги музейлар ва тарихий обидаларга 167 минг 496 томошабин келган. Улардан 10 минг 882 нафари хорижий сайёҳлар.

Ўзбекистон маданияти тарихи давлат музейи фондида маданий ва тарихий қийматга эга ўн минглаб ноёб экспонатлар ўрин олган. Музей қуйидаги бўлимлардан иборат: тарих, санъат, доимий ва кўчма кўргазмалар, археология фонди, этнография, тасвирий санъат, нумизматика ва маркетинг. Бу ерда бронза даврига тегишли заргарлик буюмлари, зороастр оссуриялари ва ибодат буюмлари, VIII аср шахмати, XX аср бошларида ижод қилган рассомларнинг бир

қанча ноёб сурати, Иккинчи жаҳон уруши арафасида суратга олинган Малик Қаюмовнинг «Амир Темурабдиннинг очилиши» видео тасмаси ҳам сақланади. Музейда қадимий ва ўрта асрга тегишли қўшнлар, металдан ясалган буюм ва аслаҳалар, сопол идишлар, ганч ўймакорлиги тўплами мавжуд. Музейнинг нумизматика фондида нафақат Марказий Осиё давлатлари, балки Қора денгиз, қадимий Юнонистон ва қадимий Рим давлатларига тегишли 30 мингга яқин танга тўпланган. Ноёб экспонатлар сафида Самарқанд яқинидаги Мўминобод қишлоғида топилган уч минг йиллик най чолғуси, Челак шаҳарчасидан топилган V-VI асрга тегишли учта кумуш қадаҳ бор. Этнографик тўпламдан XIX-XX асрларга тегишли 20 мингта миллий либос, тилла ипда тўқилган зардўзлик кашталар, буюмлар ва гиламлар жой олган. Бу ерда самарқандлик халқ усталари яратган бостирма чарм ва металдан ишланган турли жиҳозлар мавжуд.

Бугунги кунда Музей-қўриқхона тизимидаги филиаллар фаолияти, янги ташкил этилаётган кўргазмалар ҳамда музейлардаги ноёб ва нодир ашёлар <http://www.samarkandmuseum.uz> веб-сайти ва ижтимоий тармоқларда кенг ёритилмоқда.

2020 йил давомида карантин қоидаларига қатъий риоя қилинган ҳолда Самарқанд давлат музей-қўриқхонаси тасарруфидаги музейлар ва тарихий обидалар тўғрисида 37 ҳужжатли фильм ва видеоролик тасвирга олиниб, ижтимоий тармоқ орқали онлайн тарзда кенг оммага намойиш қилинди.

Бир сўз билан айтганда, Самарқанд ҳар кўрганда қайта кашф этилади ва ҳар гал кишида бу шаҳарга қайта келиш иштиёқи пайдо бўлаверади.

М.ШАМСИЕВА

ЖАНОБ ПЪЕРОНИНГ РАССОМ БОЛАСИ

Жаҳон маданияти, санъати ва илм-фани тарихида нафақат Уйғониш даврининг буюк рассоми, ҳайкалтароши, меъмори, балки ихтирочи муҳандис, шоир, математик ва анатом сифатида ҳам ёрқин из қолдирган Леонардо да Винчи 1452 йил 15 апрелда Флоренция яқинидаги Винчи шаҳарчаси атрофида жойлашган Анкиано қишлоғида дунёга келади. Леонардонинг исми шарифи сира тўлиқ ёзилмайди. Унинг италянча тўлиқ исми шарифи Leonardo di ser Piero da Vinci, яъни, винчилик жаноб Пьеронинг ўғли Леонардо.

Лео 14 ёшга тўлганда отаси уни Флоренцияга олиб келади ва Уйғониш даврининг кўпгина маърифатли кишилари қатори таниқли рассом, ҳайкалтарош ва меъмор Андреа Верроккьога шогирдликка беради. Шундай қилиб, Леонардо Верроккьо устaxonасида тасвирий санъат борасидаги билимини ошира бошлайди. Таълим жараёнида Леонардонинг истеъдоди тез кўзга ташлана боради. Устоз Верроккьо бирон асарни ишлаш жараёнига энг иқтидорли шогирдларини жалб қилар, ҳатто, баъзи персонажларни ишлашда уларни синовдан ўтказар эди. Верроккьо «Исони чўқинтириш» асари устида ишлар экан, бу жараёнга ҳам бир неча иқтидорли шогирдини жалб қилади.

Ўйлаб қўйган композициясида икки фаришта бўлиши, уларга мос қиёфа кераклигини тушунтиради. Хуллас, бу иш Леонардога топширилади. Лео берилган вазифани шу қадар моҳирона бажарган эдики, буни кўрган устоз шогирдидан истеъдод борасида ортда эканлигини илк бор ҳис қилади ва Леонардо фавқулудда иқтидор эгаси, деган фикрга келади.

Уйғониш даври услуби асосчиси Леонардо да Винчи санъатнинг кўпгина йўналишларида ўз кучини синаб кўрди, математика, механика, физика соҳасида илғор фикрларни илгари сурди. Леонардо учун санъат ҳаётни билиш воситасига айланди. Унинг реал воқелик асосида ишлаган суратлари кейинчалик илмий асарлари учун безак вазифасини ўтади. Ижодкор характериға хос бу хусусият рассом яратган ранг-тасвир асарининг ўзига хос томонларини

ни белгилайди. Унинг ҳар бир чизмаси дунёни ўрганиш замирида юзага келган, ижодкорнинг қалб ҳарорати билан иситилган ва ҳаётга бўлган муносабатини ифодаловчи асарлардир. Рассомнинг «Гул ушлаган Мадонна» («Бенуа Мадоннаси») номи илк асарида шундай хислатлар мавжуд. Рассом композицияда ортиқча деталь ва лавҳалардан воз кечиб, тасвирланувчининг ички кечинмаларини кучайтиришга, шаклларни умумлаштиришга интилган. Асарда ёш она тиззасидаги гўдакнинг онаси қўлидаги гулга талпинаётган пайти тасвирланган. Тепадан тушаётган ёруғлик тасвирнинг янада яққол кўринишига имкон яратган. Дарчадан кўринаётган осмон асар мувозанатиға хизмат қилиб, образни чексиз табиат билан узвий боғлаган. Асарда ҳеч қандай диний-мистик кайфият йўқ. Она ва бола боши атрофиға ишланган тилла гардишни ҳисобга олмаганда, ҳаммаси оддий – флоренцияликнинг уйидаги бахт, она ва бола шодлиги, гўзаллик куйланган. Бу асар дунё сирларини билишга қизиққан, нур ва гўзалликка интилган, инсонни севган ижодкорнинг дунёқарашини акс эттиради. Рассом ҳар бир асар устида узоқ ишлар, ишланадиган ҳар бир образ ва деталнинг ҳаётий бўлиши учун дастлаб алоҳида натурадан ишлаб, ўрганиб, сўнг композицияға кўчирар эди. Натижада буюртмалар баъзан, вақтида тугалланмас, буюртмачи билан низо келиб чиқар эди. «Сехргарлар таъзими», «Авлиё Иероним» каби асарлар тугалланмай қолишиға ҳам сабаб шу. Леонардо Миланда яшаган 1482-1499 йилларда ўзини олим, ихтирочи, муҳандис сифатида намоён этади. Унинг ҳаётида маълум бир даврлар бўлганки, у ҳатто рассомлик ускуналарига қарамай қўйган.

Меъмор сифатида ҳам Леонардо Миланда бир қатор сурат ва лойиҳалар ишлаган. «Фордаги Мадонна» (1483-1494), «Сирли оқшом» (1495-1497) каби машҳур асарларини яратган. Миландаги «Сант Мария делла Грацие» монастири учун ишланган машҳур «Сирли оқшом» деворий сурати Леонардо да Винчини новатор рассом даражасига кўтаради. У «Инжил»дан олинган анъанавий сюжетни эркин ва асосан, образларнинг ҳис-туйғу ва кечинмаларини ишонарли талқин этиши ҳисобига оцади. Милан француз кўшинлари томонидан босиб олинган йили Леонардо Флоренцияға қайтиб келади.

Да Винчи яратган асарлар ҳақида гап борар экан, тасаввури-миз марказида тасвирий санъат оламида машҳур асарлардан

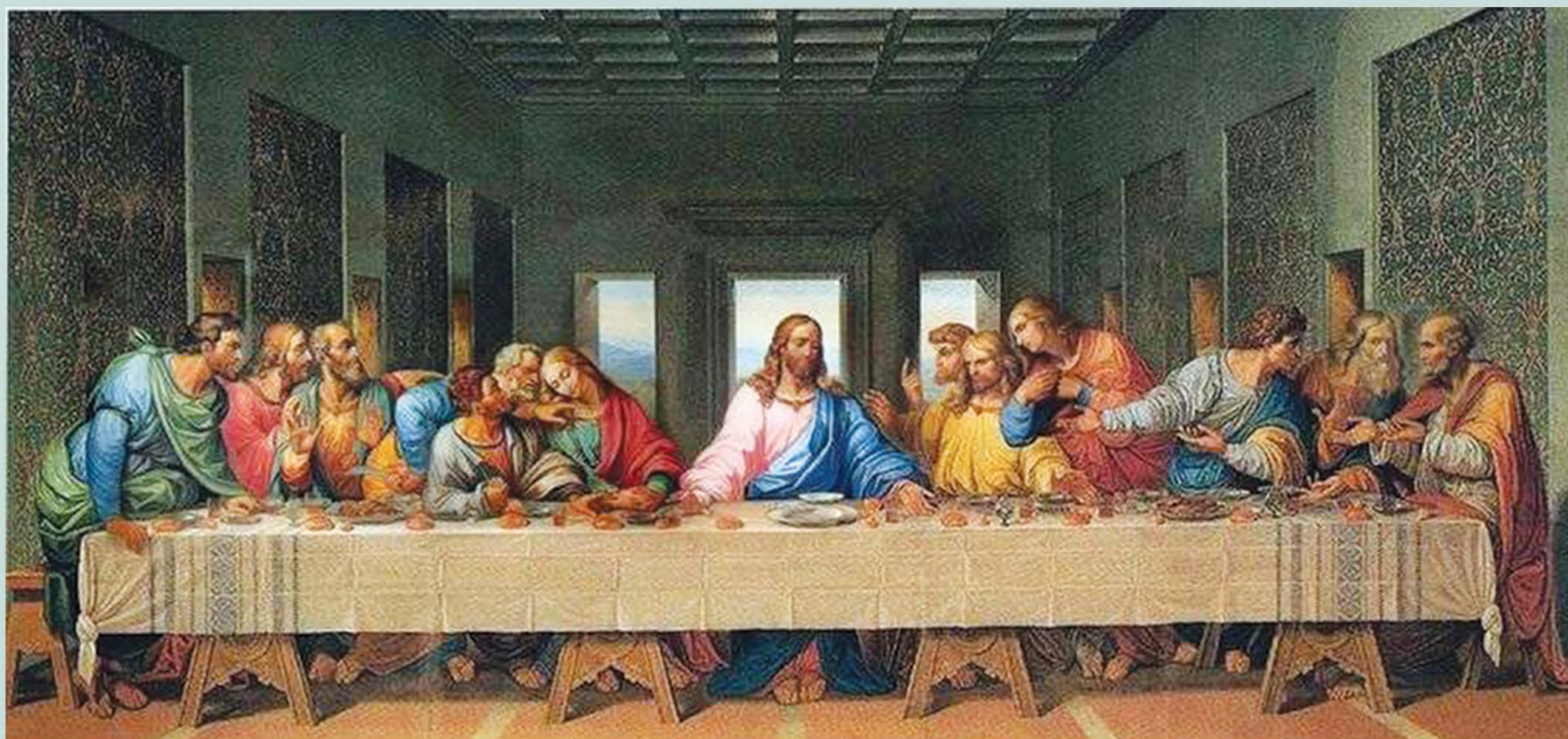
бири энг сирли, майин табассумли, ўхшаши йўқ аёл портрети «Мона Лиза» (Жаконда) гавдаланади. XVI аср бошларида ишланган ушбу асар Леонардо ҳаёти билан сирли равишда боғлиқ, деган фикр санъатшунослар ўртасида ҳануз баҳсларга сабаб бўлиб келмоқда. «Мона Лиза» жаҳон ранг-тасвир санъатининг машҳур ёдгорлигидир. Бу асар Европа санъатида чуқур психологик портрет жанрига асос бўлди. Асарда хотиржам, ўз суҳбатдошига нисбатан самимий ва меҳр кўзи билан боқиб турган флоренциялик аёл қиёфаси тасвирланган. Унинг ортида мураккаб табиат кўриниши акс эттирилган. Аёл шу та-

биатнинг ажралмас қисми сифатида манзара билан ўзвий боғланган. Сочи, кийимидаги жимжима гўё, табиат ритмини қайтараётгандек туюлади. Шулар фонида майин ва нозик қилиб ишланган аёл қиёфаси, чиройли қўллари янада латофатли ва гўзал кўринади. Бу қаҳрамон нигоҳидаги самимийлик ва меҳрибонлик билан уйғунлашиб, идеал гўзал инсон қиёфасини акс эттиради. Ўша даврларда Италиядаги сиёсий воқеалар сабаб, Леонардо кўп бор ўз манзиллини ўзгартириб туришига тўғри келган. Рассом қаерга бормасин, ҳар доим ўша асарини олиб юрган. Портрет катта ҳажмда ишланмагани ҳам Леонардонинг «Моно Лиза» билан сирли боғлиқлиги борлигини билдиради. Леонардо да Винчи умрининг охирида илмий кузатишларини тизимлаштириш устида иш олиб боради. Ранг-баранг тасвир ҳақида рисола ёзишга киришади. Бу рисола тугалланмаган бўлса ҳам, тўпланган ва сақланиб қолган қисмлари муаллифни реалистик санъатнинг етук назарийчиси сифатида намоён қилган. Унинг чизиқ, ранг, соя ҳақидаги фикрлари ҳануз ўз қимматини йўқотмаган.

Леонардо икки соҳа мутахассиси эди. Бири физик олим, иккинчиси – рассомлик. Иккаловининг ҳам асоси – табиат. Фанни санъатга мажбуран татбиқ этиш эмас, балки санъат учун манба сифатида ишлатиш кераклигини уқтирган. Леонардо учун санъатнинг ўзи фан, фаннинг ўзи санъат бўлган. Бу табиатга тақлид, ижод, сезиш ва тафаккурдир. Нур ва соя тасвирий санъатда муҳим восита. Уларнинг физик хусусиятларини текширган Леонардо рассомликда ёруғлик ва соя муносабати назариясини яратган. Физик кўраётган нур шу лаҳзанинг ўзида сўниши мумкин, рассом кўраётган ёруғлик эса асарларида абадий сақланиб қолади. Санъатдаги шеърдан расмни ажратсак, дейди Леонардо, иккаловининг мавжудлик шароити ҳар хил. Шунингдек, расмнинг мусиқага қараганда умри узоқроқ. Унинг фикрича, рассомлик геометриядан келиб чиққан эмас, аксинча, геометрия рассомлик маҳсулидир. Умуман, абстрактлик конкретликдан ҳосил бўлади, деган фикрга келади Леонардо.

Леонардо ҳаётий кечинмаларини кундаликларида ўзи яратган шифрлардан фойдаланган ҳолда ёзган. Битиклар баъзи асарлари каби жумбоқ ортида яширинган. Бу рассом ўзининг шахсий ҳаётий кечинмаларини очиқ намоёйиш қилишни умуман истамаганини кўрсатади. Леонардо ҳаётининг сўнгги даврларигача ўз асарлари устида ишлашни тўхтатмаган. 1517 йилда рассом ўнг қўли шол бўлиб қолади, шундай бўлса-да шогирди Франческо Мельци ёрдамида ҳаракатланиб ижодини тўхтатмайди. 1519 йил буюк рассом Леонардо да Винчи 67 ёшида вафот этади. Бутун инсоният тарихида чуқур из қолдирган, Уйғониш даврининг буюк расмони, ҳайкалтороши, меъмори, ихтирочи муҳандис, математик ҳамда анатом Леонардо да Винчи ҳаёти ҳали-ҳануз тўлиқ ўрганилмаган. Бутун ҳаёти, ижоди сирли оламдан иборат. Леонардо да Винчи ҳамон сирлилигича қолмоқда.

Комил ЖОНТОНОВ

ЗАМОНАВИЙ САЊАТ МУЗЕЙИ

Дунё музейлари орасида «Замонавий санъат музейи» сифатида танилган «Museum of Modern Art» Нью-Йорк шаҳрида жойлашган. Ушбу музейни ташкил қилиш ғояси ўз даврида ноанъанавий, қутилмаган бир журъат тарзида қабул қилинган бўлса-да, кейинги фаолияти давомида ушбу мажмуа нафақат ўзини оқлади, балки, шу билан бирга, жуда кўп санъат дурдоналарини тўпловчи музейларга ўрнатилган ҳам бўла олди.

1929 йил очилган мазкур музей ташкил этилишида миллиардер Рокфеллерлар сулоласининг ўрни катта. Бугунги кунгача мажмуа биноси 6 марта меъморий лойиҳа асосида қайта таъмирланган. Айтилган пайтдаги тўплам 1880 йилдан кейинги даврга оид ранг-тасвир, графика, ҳайкалторошлик, халқ амалий санъати ва меъморликка оид экспонатлардан иборат. 2004 йил музей япониялик меъмор Йоси Танигути томонидан яратилган янги –замонавий санъат музейи номига уйғун, халқ тили билан айтганда исми жисмига мос бинога эга бўлди.

Бу ерда ўзига хос томоша қилиш тартиби жорий этилган. Одатда музейда пастдан юқорига қараб чиқиб борилади. Яъни томошабин энг тепадаги қаватга чиққунча чарчаши мумкин. Бу ерда томошабин дастлаб лифт ёрдамида энг юқорига кўтарилади ва намоиш бошланади. Олтинчи қаватдан махсус кўргазмалар жой олган. Бешинчи қаватда 1880-1940 йилларга тегишли ранг-тасвир ва ҳайкалторошлик намуналари билан танишиш мумкин. Коллекцияларни постимпрессионизм йўналиши вакиллари, Сезан ва бошқа ижодкорлар полотнолари бошлаб беради. Кейинги бўлим турли оқимда ижод қилган рассомлар, давр ва услуб турфалигига бағишланган. Бу ерда Гоген, Руссо, Боччони, Мондриана, Модильяни, Кардинский, Лисицко, Бринкуши, Родченко, Миро, Магритта, Дюшана ва бошқа ижодкорлар асарлари қўйилган. Яна Ван Гогнинг «Юлдузли тун», Пикассонинг «Авиньон қизлари», Малевичнинг «Оқ устида оқ» ва Далининг «Хотиранинг барқарорлиги» каби дурдона асарлари ҳам шу қаватдан жой олган. Таъкидлаш жоиз, Пабло Пикассога тегишли энг яхши тўпламни айнан шу музейда учратиш мумкин. Бешинчи қават кўргазмаси сюрреализм йўналишида ижод қилган рассомлар ижоди намуналари билан яқунланади.

Тўртинчи қаватга лифтан фойдаланмасдан тушиш тавсия этилади, чунки зина орқали тушаркан, томошабин таниқли рассом Матисс қаламига мансуб машҳур «Рақс» (1909) картинасини турли ракурстан кузатиш ва завқ олиш имконига эга бўлади. Бу қаватда 1940-1970 йилларга тегишли тасвирий санъат асарлари, ҳайкалтарошлик намуналари тўпланган. Асарларнинг аксарияти абстракт, экспрессионизм ва минимализм йўналишига оид. Айнан шу бўлинмада Поллок, Уорхол, Ротко, Де Кунинг, Ньюманн, Раушенберг ва Лихтенштейн асарлари жойланган.

Учинчи қаватга замонавий меъморий ечим ва дизайнга эга экспонатлар қўйилган. Бу ерда ажойиб чироқлар, антиқа шаклдаги креслолар, амалий санъат турларига оид дераза панжараларидан иборат қўл иши намуналари томошабинларни ҳайратлантиради.

Иккинчи қаватга тушиб борар экан, томошабин босма графика залини кузатади. Бу чинакам замонавий санъат галереяси замондош графика рассомлари ижоди билан бойитилган. Асли россиялик рассом Илья Кабаков асарлари ҳам шу жойда сақланади.

Хайкалтарошлик боғига айлантирилган, ҳар қандай томошабинни қизиқтириб қўядиган биринчи қават биноси ҳовли билан бирлашган ҳолда боғ билан уйғунлашиб кетган. Боғ аро ҳайкал ва бюстлар намоишини Огюст Рене Роденнинг «Оноре де Бальзак» ҳайкали бошлаб беради. Кейин Пикассонинг «Эчки» бюсти, француз меъмори ва дизайнери Эктор Гимарнинг «Париж метросига кириш» номли металдан ишланган композиция ва кўплаб ҳайкалтарошлик намуналарини кўриш мумкин. Об-ҳаво иссиқ кунлари музейнинг энг гавжум жойи шу боғ бўлишига шубҳа йўқ.

Бинонинг ер ости қисмида икки қаватли кинотеатр ташкил қилинган. Кинотеатрга кириш учун алоҳида чипта харид қилиш керак. Кинофильмлар учун афиша йўқлиги ташриф буюрувчиларни янада қизиқтирар экан. Таассурот ҳамиша ўзгача эканидан бир келган одам бу музейга қайта ва қайта келиш истагида бўлади.

Яқин йилларда Нью-Йоркнинг Замонавий санъат музейи ташкил этилганига 100 йил тўлади. Меҳнат, изланиш, янги-ланиш, яратувчанлик, маркетинг хизмати ушбу мажмуани дунёга танитди. Энг муҳими, ижодкорлар билан мустақам ҳамкорлик музей ривожига хизмат қилмоқда.

Комил ЖОНТОВ
тайёрлади.

Ҳунармандлик ~ сабр, истеъдод, маҳорат

(Бошланиши 24-25-бетларда)

Якка тартибдаги тадбиркор сифатида 40 дан зиёд ёш ҳунармандга шу амалий санъат тури сирларини ўргатиб келмоқдаман. Дарахт танасини мўъжизакор буюмга айлантириш осон эмас. Аввало, буюмнинг ўлчовини олиш, шаклини ҳаёлан пишитиш, сўнгра хом ашёга ишлов бериш, бўяш керак. Бешик, панжара, панно, курси, лавҳ, гулдон, журнал столи каби буюмлар бир неча босқичдан ўтгачина тайёр ҳолга келади.

Маҳсулотларни вақти-вақти билан маҳаллий бозорга чиқарамиз, қолаверса, Туркия, Араб мамлакатлари, Қозоғистон, Туркменистон давлатларида ўтказилган кўргазмаларда намоиш этганмиз.

ХАЛҚАРО ФЕСТИВАЛЬ НИМА УЧУН ҚЎҚОНДА ЎТКАЗИЛДИ?

Қўқон шаҳри ҳақида ким эшитмаган? Ҳунармандлар маконидан не-не устазодалар етишиб чиқмаган, дейсиз?! Фарғонада ҳунармандликнинг барча йўналишлари бўйича 5 мингдан ортиқ устахона фаолият юритмоқда. Улар орасида ўз мактабига эга сулолалар, халқаро кўргазма ва фестиваль совриндорлари, давлат мукофоти соҳиблари бор.

Ўзига хос тарихи, услуб ва анъаналарига эга Қўқон ҳунармандлигининг унинг 30 га яқин тури кенг ривожланган. Бу шаҳарда 400 ҳунарманд ота-боболаридан мерос касбининг авлоддан авлодга ўтишини таъминлаб келмоқда. Шу боис 2019 йил октябрь ойида халқаро доирадаги ҳунармандлар фестивалини ўтказиш учун Қўқон шаҳри танланди. Бу Президентимизнинг 2018 йил 1 ноябрда эълон қилинган «Халқаро ҳунармандлик фестивалини ўтказиш тўғрисида»ги қарори ижросини таъминлаш йўлида ташланган дастлабки қадам бўлди. Нуфузли тадбирда 78 мамлакатдан устозода ҳунармандлар, халқ амалий санъати усталари, мутахассислар, соҳа олимлари, фахрий меҳмонлар, маданият ва санъат намояндалари иштирок этгани Ўзбекистон яна бир карра дунё ҳамжамияти томонидан тан олинганини намоён этди.

Эътиборга молик жиҳати шундаки, фестиваль ташкилотчилари таклифига кўра, Қўқон шаҳрига «Жаҳон ҳунармандлари шаҳри» мақоми берилди. Бу мақом Жаҳон ҳунармандлари кенгаши томонидан 2014 йил таъсис этилган бўлиб, ҳозирга қадар мазкур рутбага 16 давлатнинг 36 шаҳри сазовор бўлган. Қўқон шаҳри МДХ мамлакатлари орасида биринчи бўлиб шу қатордан жой олди. Ажаб эмас, кейинги фестивалларда мамлакатимизнинг бошқа шаҳарлари ҳам шу юксак мақомга эга бўлса.

Сабр-тоқат, уқув, малака, истеъдод бирлашса, ҳунарманднинг қўл меҳнати «туғилиб», кишиларни ҳайратга соладиган санъат асарлари яратилади. Хоҳ ички, хоҳ ташқи бозорда бўлсин, бундай ноёб асарларнинг харидори бисёр. Демак, ўзбек ҳунарманди яратган маҳсулот ҳеч қачон эътиборсиз қолмайди...

Ҳулкар КУЗМЕТОВА,
«Гулистон» муҳбири

Оттоқ тонг

(Бошланиши 28-29-бетларда)

Бир куни қайсидир фанни тушунмай, Дилмуродникига чиқди. Хонтахтага ўтириб унга обдан масалани тушунтираётган пайтда Дилмуроднинг дадаси гандираклаб уйга кириб келди. Кийимлари йиртилган, лабларидан қон оқарди. Дилмуроднинг онаси кўрқиб кетди, суяб уйга олиб кирди, шошиб сув олиб келди. Лекин дадаси уларни силтаб, ўшқирди:

– Ҳамманг кет! Сенларни боқаман деб! Лаънатилар... – деди. Ҳеч бири жойидан жилмаганини кўриб баттар ғазабланди.

– Йўқол! Бўлмаса... – у аёлниң ёқасига чанг солиб остонага итариб юборди. Дилобар кўрқиб кетди. Дилмурод дадасининг қўлларидан ушлади, лекин уни мушукдек отиб юборди. Дадаси уларни дўппослай кетди. Аёл болаларини ва Дилобарни икки қанотига олган қушдек питирлаб кўчага отилди. Дилобарларнинг очиқ дарвозаси томон йўналди. Икки аёл тонггача дардлашиб чиқди. Дилмурод қизнинг юзига қаролмас, ўзини ухлаганга солганди.

...Эзгин ҳолда уйга кириб келган Дилобарни кўриб онаси:

– Келдингми, қизим. Дилмурод... у ҳам келдими? – шошганча остонага кўз ташлади.

– Ё кўришолмадингми?

– Кўришдик, ойи. У меҳмонхонага жойлашди.

– Уйга олиб келмапсанда. Дастурхон тузаб ўтирувдим.

Дилобар меҳмонхонага кириб камтаргина тузалган хонтахтага қаради. Онаси пазанда. Йўқдан бор қилади. Бўғирсоқ, кўк қатлама, холвайтар тайёрлабди. Дилмуродни бошқача яхши кўрарди. Ҳозиргача хотирлаб кўзига ёш олиб юради. Яқинда Дилобар уни интернетдан топганини айтганда, юраги нақ тўхтаб қолай, деди. Тириклигини билгач, узоқ йўлаб шукрона келтирди.

– Ўзи соғ-саломатмикан? – деди онаси. – Айтдингми ҳаммасини?

– Ҳали гаплашиб улгурмадик. Аммо кўшниси эканимни билди. Гарансиб қол-

ди. Эртага кўришамиз.

– Майли. Шунисигаям шукур. Раҳматли кўшнимнинг руҳи энди тинчидиган бўлди. Айтганча, қабрига олиб боргин... Дуои фотиҳа қилиб қўйинглар.

– Хўп бўлади.

Дилобар юрагига қулоқ солди: нималар деб уряпти? Кимни деб? У ўша озғингина кўшни болакайни бугунги Дилмуродга солиштириб кўрди. Гўё бошқа инсондек. Дилобар ҳам ўзгарганим, нега йигит тезда таний олмади? Йўқ, нигоҳлар барибир ўзгармайди. Ҳа, ғамгин кўзлари ўша-ўша. Онаси вафот этганида қотиб қолган мунг сира кетмапти. Ўшанда Дилобарни кучиб роса йўғлаганди. Кейин... йўқолиб қолди. Бир кечадаёқ. Ўсмир йигитчани Қўйлиқ бозорида арава тортиб юганини кўрдик, дейишди. Биров поездга илашиб четга чиқиб кетди, деди. Дадасининг эса иши бўлмади. Синглисига жабр бўлди. Пиёниста отанинг қўлида қолмасин деб уни етимхонага бериб юборишмоқчи эди. Аммо Дилобарнинг онаси уни-да ўз фарзандидек кўрарди. Турмуш ўртоғи билан келишиб, асраб олишни ихтиёр қилишди. Дилобар билан эгиз қизлардек улғайди. Нигорани ўтган йили турмушга узатишди. Акаси топилганини эшитса, армони қолмаса керак. Дилобар келган совчиларни рад этди. У... кимнидир кутарди.

Дилмурод қизнинг келишини кутиб ўтирмади: сахарлаб қабристонга йўл олди. У қаерда бўлмасин, онасининг руҳига фотиҳа ўқиб юрди. Ўйлаб қараса, ўтмишни барибир ўзгартиролмас экан. Кетиб чакки қилганмиди? Синглиси учун ҳам қолиши керак эдими? Дарвоқе, у ҳозир қайларда экан? Дадаси-чи?..

Онасининг қабрини адашмай топди. Қаровсиз қолган, деб ўйлаб эди. Йўқ, гўё келишини сезгандек атрофи супирилиб, саришта қилиб қўйилган. У қўлини илиқ тупроққа теккизди. Кўп йиллардан бери йўғламаганди. Йўғламайман, деб аҳд қилганди. Аҳди бузилди. Бундан зарра афсусланмади ҳам, юрагидаги тошлар қу-

лаётгандек бўлди: ўзини енгил ҳис қилди. Онасининг руҳига тиловат қилди.

– Дилмурод ака, – орқасидан Дилобарнинг овози эшитилди. У аллақачон шу ерда ҳозир бўлиб, йигитни кутиб турганини Дилмурод пайқади. – Бу мактубни Нигоранинг нарсаларини йиғиштириб ўзимизнинг уйга олиб кетаётганимизда топиб олгандик. У сизга аталган экан.

Дилмурод титроқ қўллари билан қиз тутқазган эски хатжилдни очди. Ёлғиз ўқишни истаган эди, лекин ўйлаб қараса, ёлғиз бўлмагани дуруст экан. Дардни кўтаришга шерик бўлгани маъқулмикан? Нозик жуссали шу қиз кўтара олармикан? Назарида, шунча йилдан бери дардига шерик бўлишни истаган инсонни у яқинига йўлатмай келган. Энди эса...

«Ҳаётим тугаб бораётганини сезяпман, ўғлим. Унгача бу мактубни битиб сенга беришим керак. Биламан, ўлимимда отангни айблайсан. У сен ўйлагандек ёмон инсон эмас... Сен туғилганигда жуда суюнган. Касалим ҳақида бировга айтмадим. Ўсимта анча катта, дейишди. Кўз олдимдан сира кетмаяпсизлар. Энди бу оиланинг каттаси сенсан. Даданг менсиз хароб бўлади, унга яхши қара. Синглингни бошқаларга хўрлатиб қўйма, ўзинг ота бўлиб турмушга узат. Ўйимизни ташлаб ҳеч қаерга кетма, болам. У ерда чирогимни ёқиб, оила кур, дадангни хатосини такрорлама, ичкиликдан, ҳаромдан нари юр. Биламан, сен яхши инсон бўлиб етишасан. Қаерда бўлсанг ҳам қалбингда бўламан. Тақдирга аччиқ қилмай, бахтли бўлишга ҳаракат қил, Дилмуродим. Муродинга етиб юр, соғ бўл. Онанг.»

Дилмурод яна ўсмир йигитчага айланиб қолди. Ҳа, дадасини айбламаслиги керак, синглиси ҳам қаровсиз қолмасин. Йўқ, бу ерлардан қочиш қароридан кечиши керак. Эҳҳе, не азоблар турибди олдинда? Қочиш кетганига қанча пушаймонлар бўлди-ку? Лекин... муродига етди, охир. Йўқчилик балосидан қутулди, омади келди, обрў топди. Аммо, афсуски, ўзини бахтли ҳис қилолмади.

– Дадангизни, синглингизни кўришни истайсизми? – кўнглини уққандек савол берди қиз.

Дилмуроднинг ичида чироқ ёнгандек бўлди.

– Ҳечдан кўра кеч... сиз уларга керак-сиз, – деди Дилобар.

– Сенга-чи? – деди у беихтиёр. Кейин ўрнидан туриб қизнинг қўлидан тутди. – Кетдикми?

– Қаерга?

– Барини бошидан бошлашга... Тўғрими?

Дилобар жилмайди. Ерга тикилди. Қуёшнинг илиқ нурлариданми, юзи қизарди.

Оппоқ тонг отмоқда. Худди ўн беш йил аввалгидек. Бу тонг унга қалбини қайтариб берди. Йигит бу гал келажак сари ғазаб ва нафрат эмас, меҳру муҳаббат билан қаддам ташлади.

Ўктам МИРЗАЁР

Олликнинг

таълиғи ...

Ҳажвия

Бир пайтлар «Олтиўғил»да бўлиб ўтган бу воқеани эслашимизнинг сабаби бор.

Шоди кўтарма ўғлининг суннат тўйига иккита дошқозонда ош дамлатармиш. Қишлоқда бу хабарни эшитганининг иштаҳаси карнай. Ўша кун келишини кутиб юрган Далли, дегич ҳам

тонг отмасданоқ хамир тоғорадан кичикроқ, уч ўғли талашиб-тортишиб овқат ейдиган тунока товоқни қорнига босганича, тўйхонада ҳозир бўлди. Далли қорачадан келган, қиррабурун, уккиқўз, қоқбош одам. Кам гапиради, лекин айтганидан қайтмайди.

Супадаги гилам-у шолчаларга тўшалган гирдихона кўрпача, туя жунидан тўқилган шокилалли узун-узун шолдастурхонлар атрофида одамлар, бола-чақа суҳбат қуриб ўтирибди. Тўйхона худди бозорга ўхшайди. Баъзан, унда-бунда қаҳқаҳа эшитилади. Ҳалигина лангиллаб ётган ўчоқлардан олов тортилганига кўп бўлгани йўқ. Сўндирилган чўғ ёруғида ўчоқ бошидагиларни таниса бўлади. Далли улар орасига суқулиб, кафтларини чўзиб, ўчоқ тафтида хузурулана бошлади. Бу ерда ҳам хангома авжида, бироқ Далли ҳеч нимани эшитмайди. Кўзининг қири дамланган ошда. Паловнинг хуш буйи димоғини қитиклайверганидан дамба-дам ютинади.

Ниҳоят, бошидаги тақия устидан оқ белбоғ ўраган Баҳриддин ошпаз чаққонлик билан қозон устидан сурпни йиғиштириб олди. Буғ аралаш таралган палов иси атрофга ёйилди. Ош устидан тоғора, ликопчалар олинди. Сопол-у тунока лаганлар тақир-туқури қулоққа чалина бошлади.

– Қани овмин, – деди ошпаз ўчоқ бошига тиз чўқканича, бор овозда ҳамманинг эътиборини тортиб. Тўйхонага бир зум суқут чўқди. Супада ўтирганлар томондан қишлоқнинг мулласиям, оқсоқолиям ўзи бўлган Сайдулла бобонинг тўй эгаси – Шоди кўтарма шаънига қироат билан қилган дуоси, тилаклари эшитилди.

– Овмин, – дейишди меҳмонлар бараварига. Тўйхона гуриллаб кетди. Асосий воқеа ўшанда содир бўлган. Ошпаз қўлидаги лапаткадай капгирини гир айлантеририб, ошни ағдариб бўлиб, эндигина сузишни бошлайман, деб турганда Далли дик этиб ўрнидан турди-да, қорнига қоплаган тоғорасини унга тутди.

– Шошмай тур, Далли, элдан қутулай, ош кўп, сенга ҳам етади, – деди унинг қилиғини билган ошпаз. Ўлармон Даллига шу гапнинг ўзи етарли бўлди.

– Йўқ, аввал менга берасан, – деди ғашиқиб. – Менга биринчи берасан!

– Беринг, беринг шунга. Бир балони бошламасин

яна, – деди кимдир.

– Ўт, буёққа-ей, – деди кўтарманинг қариндошларидан кимдир Даллининг елкасидан туртиб.

Даллиники баттар тутди. Қайрила солиб, ердан бир сиқим тупроқни чангаллаб, ошпазга қаради:

– Ҳозир ошингга сепаман!

– Ҳой-ҳой!

– Тўхта-тўхта!

– Бер, деяпман!

– Далли, Далли, ўзингни қозонга ташла, – деди томоша талаблардан бири унга пишанг бериб.

– Ташлайман, – деди Далли қаддини ростлаб, овоз келган томонга қараб. – Берсанг, бердинг, бўлмаса... – У жавобни ҳам кутиб ўтирмади. – Мана, – дея калишини ечиб қўлтиғига урди-да, махсиси билан қозоннинг ўртасини енгилгина босиб, нариги томонга ўтиб олди ва ошпазнинг қаршисида туриб, безрайганича тоғорасини ошпазнинг тумшугига тутди.

– Ҳе, сени... – деди ошпаз буғилиб, нима қиларини билмай. Қозон атрофидагилар ортиқча гап-сўз чувалашмасин, деб, босди-босди қилишди.

– Беринг шунга, беринг, ҳақини олмаса, ўзини осади бу!

Ошпаз нима қиларини билмай, атрофга бироз жовдираб қараб турди-да, ғулдираганича капгирини олиб, оёқ изининг атрофию махсининг қўнжигача бўлган чуқурликдаги ошни гўшт-пушти билан олиб, Даллининг товоғига солди. Далли ошнинг буғи таралиб турган тоғорани кўтарганча, орадан чиқди. Қозон бошидагилар бир-бирига қаршиб, «жим-жим» дегандек имо-ишора қилишарди.

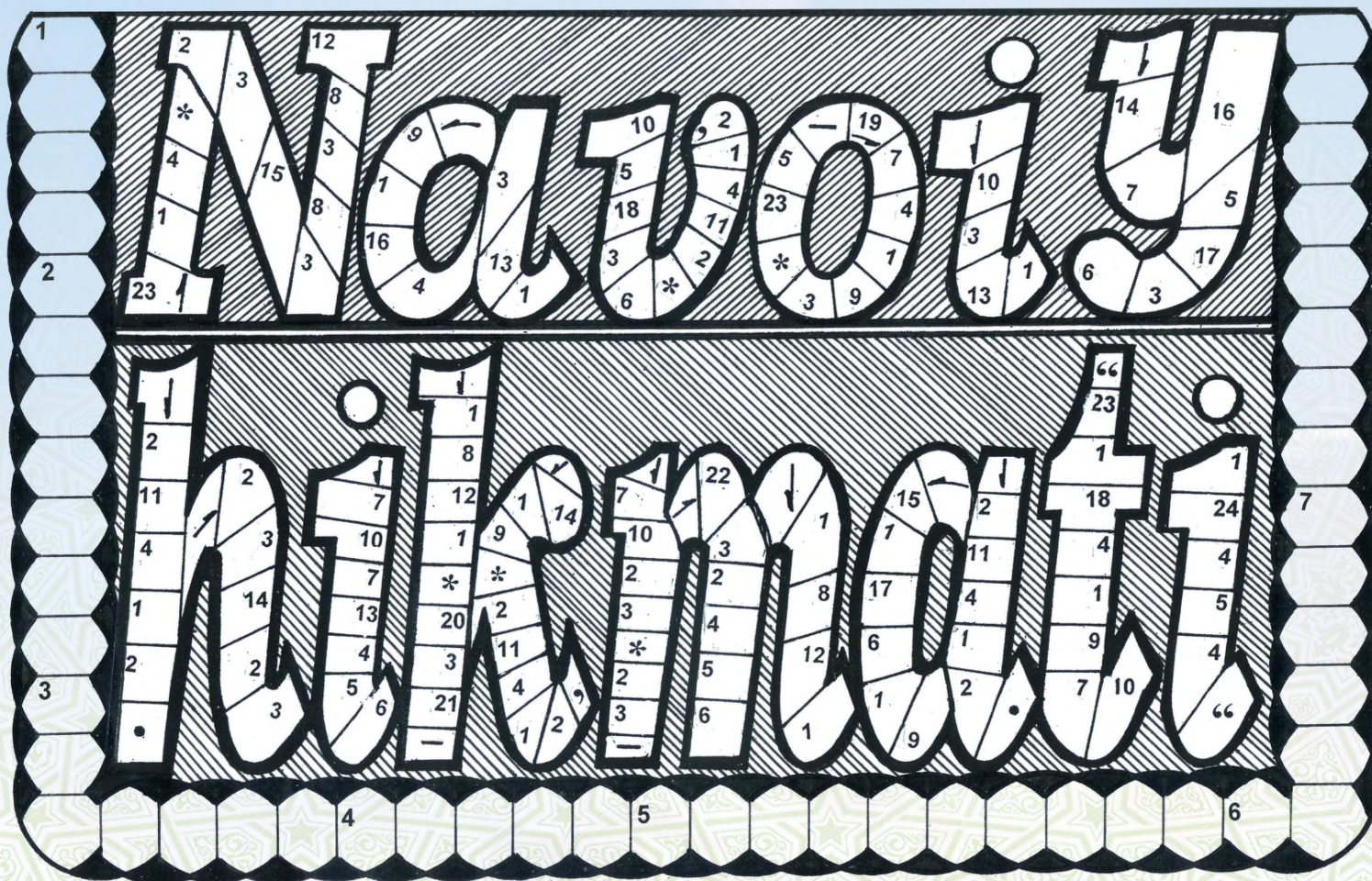
Бу воқеа урушдан кейинги йиллар бўлган, дейишарди. Орадан шунча пайт ўтганига қарамай, «Олтиўғил»да ҳар замон эслаб туриладиган шу воқеа яна ёдга тушди. Нима эмиш, Даллининг невараларидан бирининг ишқи қўшниси Эсонбойнинг қизига тушибди. Эсонбой қизим ёш, бунинг устига йигит ўқимаган, бермайман, дебди. Шу куни кечаси кимдир унинг кўчага қараган деразаларини чил-чил синдириб кетибди. Эсонбой буни Даллининг неварасидан кўриб, жанжал қилиб борган экан, йигит ҳам дангалига ўтибди:

– Агар Моҳирани менга бермасанг, уйингни ёқиб юбораман!

Ўша йигитни яхши биламан, икки кўзини япасқи бурнининг учи аралаш оёғи остига тикиб, панд-насихатингизни эшитиб тургандай бўлади-ю, билганидан қолмайди.

Гап уқтиролмаганлар «Даллининг аймоғи-да, олманинг тагига олма тушади-да», дея нари кетишади.

Эсонбой ҳам бош чайқай-чайқай, ортга қайтишдан бошқа иложини тополмади. Элга ош берса, ажаб эмас...

«ДОНИШМАНД ШОИР ҲИКМАТЛАРИ» ТОПҚИРЛИК МАШҚИ

Азиз мухлис! Аввало, мумтоз ва мутафаккир шоир Алишер Навоийнинг куйида келтирилган ҳикматли мисраларидаги рақамларда яширинган калит сўзларни топинг.

1. Деди: ҳар ишки, қилмиш одамизод, 9, 1, 17, 1, 2, 2, 7, 4 бирла билмиш одамизод.
2. Ҳақ йўлида 2, 3, 14 сенга бир ҳарф ўқитмиш ранж ила, Айламак бўлмас адо онинг ҳақин юз ганж ила.
3. Неча зарурат аро қолган 22, 5, 13, 3, Чин демас эрсанг, дема ёлғон доғи.
4. Умрни 21, 5, 11 этма, меҳнат қил, Меҳнатни саодатнинг калиди бил!
5. Хунарни 1, 19, 4, 1, 24, 5, 8 неткумдур охир, Олиб туфроққаи кетгумдур охир?!
6. Фарзанд ота 6, 7, 10, 10, 7, 13, 3, 8 чу

одат қилғай,

- Ул одат ила касби саодат қилғай,
Ҳар кимки отоға кўп риоат қилғай,
Ўғлидин анга бу иш сироат қилғай.
7. Ватан таркини бир нафас айлама,
Яна ранжу ғурбат 23, 1, 16, 1, 19 айлама.
8. 20, 1, 10, 5, 18, 3, 6, 6, 1 кўрма қилиб бенаво, Ўзингга раво кўрмагани раво.
9. Бу 12, 7, 10, 15, 1, 8 ичраки йўқтур бақо гулига сабот, Ажаб саодат эрур қолса яхшилик била от.

Энди чизмадаги рақамларни калит сўзлар жавобидаги ҳарфлар билан алмаштириш орқали муаммомани ҳал этгач, йўналиш кўрсаткичлари бўйича ўқинг. Бунда донишманд шоирнинг яна бир тўрт мисра ҳикматли сўзи ва нодир асари номини билиб оласиз.

ЧАЙНВОРД

Қуйидаги аллома ижод соҳибининг мисраларида келтирилиб, тушириб қолдирилган сўзларни топиб шакл атрофидаги каталарга ёзиш билан чайнвордни ҳал этинг. 1. Сихат тиласанг, кўп ема, ... тиласанг, кўп дема. 2. Барча лаззатни тотдим, Офиятдан чучуқроқ лаззат ... 3. Карам ва ... ато ва анодурлар, вафо-ю ҳаё икки ҳамзод фарзанд. 4. Табиатга ҳар неки одат бўлур, Чу эскарди одат ... бўлур. 5. ... — шайтон иши, ўзини катта олиш — нодон иши. 6. ... билай, десанг, мақолин тингла, Аслин десанг, анчайин, фиолин англа. 7. Тилга ... — элга эътиборсиз.

Тузувчи: Фозилжон ОРИПОВ

ЎТГАН СОНДАГИ «ШАРҚ МУМТОЗ АДАБИЁТИ» ТОПҚИРЛИК МАШҚИНИНГ ЖАВОБИ

АЙЛАНМА КРОССВОРД

Шаклда белгиланган хонадан рақам атрофига соат мили йўналишида: 1. Зулайхо. 2. Ҳофиз. 3. Гулханий. 4. «Ойгул». 5. Мажлис. 6. Мақол. 7. Тазкира. 8. Аруз. 9. Латифа. 10. Қасида. 11. Мажоз. 12. Мушоира. 13. Мудбир. 14. «Гулистон». 15. Навоий. 16. Хоразмий. 17. Назм. 18. «Шоҳнома». 19. Нома. 20. Рустам. 21. Оғаҳий. 22. Бобур. 23. «Тўмарис». 24. Қитъа. 25. Шоҳсанам. 26. «Широқ». 27. «Оташкада». 28. Эртақ. 29. Муншаот.

«МУМТОЗ АСАРЛАР»

МУАММОНОМАСИ Калит сўзлар:

1. «Баҳористон».
2. «Ҳибат-ул ҳақойиқ».
3. «Девони ҳикмат».
4. «Гул ва Наврўз».
5. «Яратибдур».
6. Ёри.
7. «Ҳажнома».

Ибратли таъриф: Мумтоз адабиёт бадий ижод намояндаларининг қалб қўридан бунёд бўлган беқиёс ва бетакрор жавоҳирлар уммонидир